

**IV KONGRES
PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI
WARSZAWA, 15 LUTY 2014**



**Silne ROLNICTWO
Zdrowa ŻYWNOŚĆ
Nowoczesna WIEŚ**

**PROGRAM ROLNY
PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI**



Zespół Rolny Prawa i Sprawiedliwości



**Silne ROLNICTWO
Zdrowa ŻYWNOŚĆ
Nowoczesna WIEŚ**

**PROGRAM ROLNY
PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI**



Warszawa, luty 2014r.

Wydawca:

Prawo i Sprawiedliwość

ul. Nowogrodzka 84/86

02-018 Warszawa

SPIS TREŚCI

I	Streszczenie	4
II	Charakterystyka obszarów wiejskich w Polsce.....	10
III	Realizacja programu Prawa i Sprawiedliwości w latach 2005–2007	16
IV	Problemy węzłowe i możliwości rozwoju	18
V	Skutki polityki PO-PSL	21
V ₁	Skutki polityki PO-PSL wobec rolnictwa.....	21
V ₂	Stan negocjacji WPR	28
VI	Wizja rozwoju wsi polskiej	32
VII	Polityka wobec wsi polskiej. Cele podstawowe i szczegółowe. Zadania realizacyjne	37
VII ₁	Priorytet I – Wspólna Polityka Rolna i współpraca międzynarodowa.....	38
VII ₂	Priorytet II – Konkurencyjność rolnictwa i gospodarki żywnościowej oraz bezpieczeństwo żywność	50
VII ₃	Priorytet III – Rozwój obszarów wiejskich	84
VII ₄	Priorytet IV – Polityka społeczna	110
VII ₅	Priorytet V – Instytucje, administracja, programowanie i finansowanie	123
VII ₆	Priorytet VI – Edukacja i wiedza na obszarach wiejskich.....	141

I. STRESZCZENIE

Polska wieś po raz kolejny znajduje się obecnie na etapie podejmowania decyzji, które zaważą na wiele dziesięcioleci na kierunkach jej rozwoju i wpłyną na to, kto będzie mieszkał na wsi, jakie będą źródła dochodów jej mieszkańców, jaka będzie jakość ich życia. Wybór odpowiedniej strategii rozwoju polskiej wsi uwzględniać musi zarówno kwestię rozwoju gospodarczego, wyrażającego się wzrostem społecznej wydajności pracy, jak i kwestię rozwoju społecznego, wyrażanego przede wszystkim równością szans dla wszystkich mieszkańców i budową społeczeństwa obywatelskiego. Objęcie polskiej wsi Wspólną Polityką Rolną nie wystarczy, aby obszary wiejskie stały się dobrym miejscem do życia dla wszystkich swoich mieszkańców. Polska musi określić własną wizję rozwoju tych obszarów, uwzględniającą naszą tradycję, zasoby tkwiące na wsi, aspiracje jej mieszkańców, a także wyciągającą wnioski z doświadczeń innych krajów. Instrumenty Wspólnej Polityki Rolnej powinny służyć do osiągnięcia wcześniej zdefiniowanych celów rozwojowych.

Prawo i Sprawiedliwość jako partia ogólnonarodowa, kontynuując idee Porozumienia Centrum uważa, że jednym z podstawowych zadań strategicznych Państwa powinno być:

ROLNICTWO, PRODUKCJA ZDROWEJ ŻYWNOŚCI ORAZ UTRZYMANIE ŻYWOTNOŚCI GOSPODARCZEJ I SPOŁECZNEJ OBSZARÓW WIEJSKICH

W 2004 roku przyjęliśmy program dla polskiego rolnictwa, którego celem ogólnym była poprawa poziomu życia rodzin rolniczych oraz innych mieszkańców obszarów wiejskich z wykorzystaniem społecznego, środowiskowego i ekonomicznego potencjału regionów. Nasz program wdrażaliśmy konsekwentnie w latach 2005–2007 osiągając wiele sukcesów. Wprowadzono krajowe instrumenty wsparcia, paliwo rolnicze, dopłaty do ubezpieczeń.

Ustabilizowaliśmy rynki mleka oraz owoców i warzyw. Przyjęliśmy memorandum korzystne dla Polskich rolników w sprawie WPR.

Dwa lata realizacji PiS to: poprawa sytuacji na wsi, nowa efektywna polityka rolno-spożywcza, zdecydowana poprawa sytuacji dochodowej polskiego rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego.

W 2009 roku na Zjeździe Partii PiS w Krakowie został przyjęty program dla polskiej wsi pt. Nowoczesna Polska Wieś.

Program uwzględniał doświadczenia PiS z rządu, skutki polityki rządu PO-PSL dla polskiego rolnictwa, aktualną sytuację społeczno-gospodarczą oraz wyniki niekorzystnego przeglądu WPR, zaakceptowanego przez polskiego ministra rolnictwa.

W programie NPW dokonano charakterystyki obszarów wiejskich, przedstawiono problemy rolnictwa, możliwe kierunki rozwoju wsi polskiej.

Przyjmując politykę wobec wsi polskiej za główny cel uznano **„Ekonomicznie, społecznie i ekologicznie stabilne rolnictwo oraz zagospodarowane obszary wiejskie jako atrakcyjne miejsca zamieszkania, pracy i rekreacji”**.

Przyjmując za punkt wyjścia główny cel programu, wskazano cele główne i szczegółowe w sześciu obszarach polityki państwa wobec wsi. Prawie sześć lat rządów PO-PSL to trudny okres dla polskiego rolnictwa. Zostało to opisane w p. V programu.

Główny problem to poprawienie przez rząd PO-PSL rozwiązań legislacyjnych i programowych dotyczących WPR i PS po 2014 roku niekorzystnych dla polskiej wsi. W szczególności dotyczy to warunków konkurencji oraz jakości życia na obszarach wiejskich.

Prezentowany program nie odnosi się do wszystkich bieżących problemów. Jest wybiórczym, subiektywnym zogniskowaniem uwagi na kluczowych problemach rozwojowych obszarów wiejskich, których rozwiązanie powinno stanowić priorytet w polityce wobec wsi. Stanowi zarazem inne niż dotychczas rozumienie rozwoju wsi. Rozwój to nie tylko wzrost i kontynuacja dotychczasowych trendów nazywanych rozwojowymi (np. wzrost produktywności roślin i zwierząt, wprowadzanie mechanizacji prac i zwiększenie skali produkcji). Rozwój to przede wszystkim zmiany jakościowe postrzegane jako pozytywne, prowadzące do harmonijnego funkcjonowania obszarów wiejskich, stwarzające w miarę możliwości wszystkim mieszkańcom szanse realizacji swoich aspiracji życiowych.

Program akcentuje jako szczególnie ważne już dziś, nowe trendy, zwłaszcza dotyczące nowych funkcji wsi, np. znaczenia wysokiej jakości żywności, ochrony środo-

wiska, dziedzictwa kulturowego i tradycji. Okres przejściowy, w który wkracza polska wieś jest szczególnie trudny, gdyż dotychczasowe funkcje wsi (np. produkcyjna, polegająca na wytwarzaniu surowców rolniczych), tracą na znaczeniu i coraz mniej rodzin będzie czerpać z nich dochody, a nie wykreowano, bądź nie są akceptowane jeszcze nowe funkcje wsi.

Położenie w programie dużego nacisku na rozwój obszarów wiejskich i ich znaczenia nie tylko dla produkcji żywności wynika z wyraźnego trendu zmniejszania się udziału rolników wśród ogółu mieszkańców wsi. Obecnie udział rolników w ogóle mieszkańców wsi wynosi w Anglii 10%, w Irlandii 40%, a w Polsce aż 60%.

Dla skutecznego i akceptowanego społecznie przeprowadzenia zmian konieczne jest, zarówno wypracowanie polskich rozwiązań, wpisujących się w europejski kontekst działań prorozwojowych wobec wsi, jak również przekonanie głównych sił politycznych, w szczególności partii ogólnonarodowych, reprezentujących cały przekrój społeczny, a nie tylko klasowych partii chłopskich, do aktywnej troski i odpowiedzialności za przyszłość polskiej wsi. Ze względu na zakres, długotrwałość i liczbę ludzi, których przewidywane zmiany dotkną pożądana byłaby ogólnopolska, ponad polityczna zgoda co do kierunków i tempa zmian oraz wielkości wieloletniej pomocy wspierającej modernizację obszarów wiejskich. Zdając sobie sprawę z trudności w uzyskaniu ponadpartyjnego konsensusu, Prawo i Sprawiedliwość czuje się w obowiązku przygotować i przedstawić program, który, utrzymując wynikającą z dziedzictwa tożsamość wiejską, odważnie podejmuje wyzwania przyszłości. Przedstawiane opracowanie jest głosem w debacie nad przyszłością polskiej wsi.

Zachowany zostaje główny cel naszego programu, a więc „Ekonomicznie, społecznie i ekologicznie stabilne rolnictwo oraz zagospodarowane obszary wiejskie jako atrakcyjne miejsce zamieszkania, pracy i rekreacji”.

W programie wskazujemy sześć priorytetów takich jak: I – WSPÓLNA POLITYKA ROLNA I WSPÓŁPRACA MIĘDZYKRAJOWA, II – KONKURENCYJNOŚĆ ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ ORAZ BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCI, III – ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH, IV – POLITYKA SPOŁECZNA, V – INSTYTUCJE, ADMINISTRACJA, PROGRAMOWANIE I FINANSOWANIE, VI – EDUKACJA I WIEDZA NA OBSZARACH WIEJSKICH w ramach których będzie realizowanych sześć celów głównych: **poprawa i stabilizacja warunków ekonomicznych rolnictwa, zachowanie jak największej**

liczby gospodarstw rodzinnych i zapewnienie im równych warunków konkurencji na Jednolitym Rynku, zwiększenie konkurencyjności gospodarki rolniczożywnościowej, zrównoważony rozwój obszarów wiejskich – włączenie obszarów wiejskich w obieg gospodarki europejskiej, aktywna polityka społeczna wobec wsi i rolnictwa, sprawne i efektywne funkcjonowanie administracji publicznej, instytucji i organizacji działających na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich, racjonalne programowanie i zapewnienie finansowania, stworzenie warunków dla rozwoju edukacji na obszarach wiejskich oraz ciągłego upowszechniania wiedzy wśród jej mieszkańców.

W stosunku do programu z 2009 roku zaktualizowano charakterystykę obszarów wiejskich, problemy i możliwości rozwoju oraz kierunki rozwoju wsi polskiej.

Uzupełniono cele szczegółowe i zadania realizacyjne w zakresie WPR po 2014 roku i jej wizji po 2020 r., rozwiązań dotyczących między innymi: lokalnych rynków rolnych i sprzedaży bezpośredniej, rozwoju zarządzanego przez społeczność lokalną, wprowadzenie mechanizmów EPI, wspierania rozwoju ekonomii społecznej, systemu doradztwa rolniczego.

Polska wieś potrzebuje przede wszystkim wiedzy, motywacji do działań, skłonności i umiejętności współdziałania oraz samorządności. Zaangażowanie państwa w rozwój obszarów wiejskich powinno się dokonywać przy zachowaniu określonych zasad. Należą do nich zasady: subsydiarności, symbiozy państwa i rynku oraz komplementarności:

1. Działanie państwa na rzecz obszarów wiejskich nie może zastępować lub osłabiać inicjatywy i zaangażowania jednostek oraz społeczności lokalnych, lecz wprost przeciwnie – powinno dodatkowo stymulować owo zaangażowanie (co wynika to z zasady subsydiarności);
2. Przedsięwzięcia podejmowane przez państwo i stosowane instrumenty nie mogą osłabiać mechanizmów rynkowych, lecz jedynie je uzupełniać i korygować – państwo i rynek powinny tworzyć układ symbiotyczny, co oznacza stabilny rozwój obu stron;
3. Sukces w rozwoju obszarów wiejskich zależy od komplementarności działań podejmowanych w tej dziedzinie przez instytucje rządowe, instytucje międzynarodowe (w tym unijne), fundacje i instytucje prywatne, społeczności lokalne i obywateli żyjących na obszarach wiejskich.

Celem polskiej polityki rolnej musi być obecnie poprawa poziomu życia rodzin rolniczych oraz innych mieszkańców obszarów wiejskich, z wykorzystaniem społecznego środowiskowego i ekonomicznego potencjału regionów.

Należy przyjąć zasadę rozwoju zrównoważonego i doprowadzić do wyrównania poziomu życia i wskaźników cywilizacyjnych w mieście i na wsi oraz maksymalnego zbliżenia sytuacji społeczno-gospodarczej polskiego rolnictwa do rolnictwa krajów wysokorozwiniętych. Rozwój obszarów wiejskich musi być integralną częścią procesów rozwoju gospodarki narodowej, z uwagi na wielopoziomowe powiązania tych obszarów z gospodarką.

Odpowiedzialność za rozwój obszarów wiejskich musi ponosić Państwo, a w szczególności instytucje i agendy odpowiedzialne za rozwój wsi. Decydują o tym przesłanki o charakterze demograficznym, gdyż zasoby mieszkańców wsi stanowią kluczowy czynnik uzasadniający rozwój obszarów wiejskich, a ich znaczenie będzie jeszcze rosło w perspektywie nadchodzących procesów zmniejszania populacji i starzenia się społeczeństwa kraju. Wieś staje się jedyną rezerwą młodych ludzi, także wobec rosnącej emigracji młodzieży miast. Powodzenie polityki dotyczącej rozwoju wsi, rolnictwa i rynku rolnego związane będzie ściśle z innymi sferami życia politycznego kraju, a w szczególności polityki: gospodarczej, fiskalnej, społecznej, przekształceń własnościowych, handlu zagranicznego, naukowej i upowszechniania osiągnięć krajowej nauki, ekologicznej, informacyjnej, regionalnej.

Losy polskiego rolnictwa dotyczą egzystencji podstawowej części ludności żyjącej na terenach wiejskich. Należy podjąć wielki wysiłek wykreowania dynamicznych podstaw, prowadzących do rozwiązywania problemów rolnictwa. W innym przypadku postępować będzie reprodukcja i przenoszenie zacofania społeczno-ekonomicznego znacznej części obszarów wiejskich. Należy też zintensyfikować działania na rzecz samoorganizacji społeczności wiejskich.

Program dostarcza podstawy do przygotowania w następstwie jako niezbędnych:

- wieloletnich programów rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, które muszą być podstawą do projektowania budżetu państwa na następny rok,
- polityki rozwoju poszczególnych branż,
- regionalnych programów rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Realizacja programu doprowadzi do:

- poprawy materialnych warunków rozwoju obszarów wiejskich,
- przywrócenia mieszkańcom wsi do funkcjonowania w społeczeństwie: otwartym, konkurencyjnym, informacyjnym i obywatelskim,
- włączenia obszarów wiejskich w obieg gospodarki europejskiej,
- zbudowania konkurencyjnego sektora zrównoważonej produkcji rolnej,
- zagospodarowania obszarów wiejskich jako miejsca: do życia, spędzania wolnego czasu, zamieszkania i rekreacji.

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWA W POLSCE

Obszary wiejskie i leśne zajmują 93,2% całego obszaru Polski i pełnią głównie funkcje rolnicze. Pomimo trwającej transformacji społeczno-gospodarczej, związanej również z uczestnictwem we Wspólnej Polityce Rolnej, funkcja rolnicza znacznej części obszaru Polski pozostaje nadal wiodąca. Dominujący sektor rolniczy, poza funkcją dostarczenia żywności pełni również inne ważne role: przyrodnicze, społeczne, kulturowe, przestrzenne i inne, których znaczenie jest ogromne. Zgodnie z polityką wielofunkcyjnego rozwoju wsi obszary wiejskie przejmują szereg funkcji pozarolniczych. Charakterystyczny i obserwowany od kilku lat jest proces dezagraryzacji obszarów wiejskich, który jest zróżnicowany w zależności od województwa. Rolnictwo jest wypierane przez inne funkcje obszarów wiejskich. Powierzchnia użytków rolnych w 2010 roku wynosiła 18,9 mln ha i w ostatnich 3 latach zmniejszyła się około 0,74%. Nadal jednak zasoby ziemi polskiej w Unii Europejskiej to prawie 9% ogółu użytków rolnych Wspólnoty.

1. Ludność, wykształcenie, aktywność społeczna i zawodowa

Na polskiej wsi mieszka ponad 14 mln ludzi, co stanowi 38,6% ogółu ludności kraju (średnia w UE to ok. 50%). Od kilku lat obserwujemy dodatni bilans migracyjny głównie na obszarach wiejskich sąsiadujących z aglomeracjami. Na obszarach położonych peryferyjnie saldo migracji jest ujemne, obserwuje się bardzo mały przyrost naturalny, a w niektórych regionach ubytek naturalny ludności.

Poziom wykształcenia ludności na wsi nieznacznie się poprawia. Około 10% ludności na wsi posiada wykształcenie wyższe a prawie 35% wykształcenie średnie. Jednak w dalszym ciągu poziom wykształcenia ludności na wsi jest dwukrotnie niższy niż mieszkańców miast. Zjawisko bezrobocia tzw. rejestrowanego na wsi jest szczególnie nasilone w województwach o dużym udziale ludności wiejskiej. Procentowy udział mieszkańców wsi w ogólnej liczbie bezrobotnych wahał się od 22% do 62% i w większości województw przekracza średnią krajową. Niestety nadal istnieje

w Polsce zjawisko bezrobocia ukrytego – nierejestrowanego. Wynika ono z nadwyżki rąk do pracy a właściciele gospodarstw tzw. socjalnych (2–3ha) należą do tej grupy, której rozmiar nie został oszacowany i dotychczas nie podlega żadnym mechanizmom wsparcia ze strony rządu. Stanowią one rezerwuarię biedy i bezrobocia jedynym potencjalnym źródłem utrzymania rodzin są renty i emerytury. Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym w ostatnich latach jest jednak zwiększona aktywność społeczna mieszkańców wsi w porównaniu z mieszkańcami miast. Wzrosła świadomość i aktywność m.in. poprzez realizację projektów dotyczących zwiększenia kapitału ludzkiego. Ludność wiejska pozytywnie utożsamia się z miejscem swojego życia i coraz częściej jest to powód do dumy i zadowolenia. Około 88% badanych rolników wyraża zadowolenie, że mieszka na wsi a nie w mieście.

Zatrudnienie w rolnictwie jest związane z rozdrobnieniem struktury agrarnej. W Polsce w dalszym ciągu struktura ta jest niekorzystna. Przeważają gospodarstwa małe produkujące na własne potrzeby. Średnia wielkość gospodarstwa to 10.4 ha. Systematycznie, ale powoli zmniejsza się liczba gospodarstw drobnych (w przedziale 1–5 ha) i co ważne podkreślenia wzrasta liczba gospodarstw dużych (w przedziale powyżej 30 ha). W związku z taką strukturą gospodarstw odsetek zatrudnionych w rolnictwie jest w dalszym ciągu wysoki i waha się od 16.21% do 59.68% w zależności od województwa. Według danych GUS w 2010 roku w rolnictwie pracowało około 16% ogółu zatrudnionych. 127 tys. gospodarstw posiada powierzchnię powyżej 20 ha lecz obejmują one tylko 45% ogółu użytków rolnych w Polsce. Dochody rolników rosną lecz są w dalszym ciągu niższe o 30% od dochodów mieszkańców miast.

2. Przedsiębiorczość na wsi

Na obszarach wiejskich podejmowana jest pozarolnicza działalność gospodarza. Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym waha się w przedziale 89 do 158 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Najniższy wskaźnik posiadają województwa wschodniej Polski tj. lubelskie, podkarpackie i podlaskie. Najwięcej podmiotów gospodarczych rejestruje i prowadzi działalność w bliskości aglomeracji miejskich, w regionach wybitnie turystycznych lub atrakcyjnych pod względem przemysłu lub zasobów naturalnych.

3. Charakterystyka czynników rozwoju obszarów wiejskich

Czynnikami tzw. endogenicznymi przyczyniającymi się do rozwoju obszarów wiejskich jest m.in. infrastruktura i środowisko.

Infrastruktura techniczna decyduje o atrakcyjności inwestycyjnej obszarów wiejskich, rozwoju rolnictwa i przemysłu przetwórstwa rolnego. Zapewnia również komfort życia mieszkańców wsi i prowadzenia przez nich działalności rolniczej. Niewystarczający stopień rozwoju infrastruktury technicznej przyczynia się wręcz do degradacji środowiska naturalnego i pogorszenia warunków życia mieszkańców.

Ocenia się, że znaczna część obszarów wiejskich posiada zadowalający stopień infrastruktury. W każdym województwie obserwuje się stopniowy wzrost odsetka ludności wiejskiej korzystającej z sieci wodociągowej. Wskaźnik ten w 2010 roku osiągnął poziom 79.5% co oznacza, że właśnie taki procent mieszkańców wsi miał dostęp do sieci wodociągowej. Z kolei w 2010 roku 42.3% mieszkańców wsi korzystało z różnego rodzaju infrastruktury oczyszczania ścieków. W niektórych województwach zaobserwowano prawidłowe korelacje między przyrostem długości sieci kanalizacyjnej przy jednoczesnym zagospodarowaniu ścieków poprzez oczyszczalnie. Jednak w końcu 2010 roku nadal 9% wsi nie posiadało żadnych sieci wodociągowo-kanalizacyjnych.

4. Użytkowanie ziemi i struktura upraw

W przypadku struktury rolniczej użytkowania ziemi szacuje się, że około 75% użytków rolnych stanowią grunty orne i około 20% trwałe użytki zielone. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej wskutek udziału polskich rolników we Wspólnej Polityce Rolnej zaszły dość istotne zmiany w strukturze, głównie gruntów ornym. Najważniejsze z nich to: zmniejszenie powierzchni ugorów i odłogów, spadek o 3% powierzchnia zasiewów (w porównaniu z 2002 rokiem), 5% zmniejszenie liczby gospodarstw zajmujących się uprawami rolniczymi na gruntach ornym i uprawami ogrodnictwami.

W 2010 roku w strukturze zasiewów dominowały zboża (73.3%), przy niekorzystnym dla płodozmianu zmniejszeniu udziału upraw przemysłowych i pastewnych. Wzrósł do 4.8 % udział rzepaku, który w grupie roślin przemysłowych stanowi 2/3 udziału, a w ogólnej powierzchni upraw zbóż dominuje pszenica (28%).

Negatywnie ocenia się w strukturze zasiewów dominację upraw zbóż, które przy słabej jakości gleb w Polsce i niezadowalającym nawożeniu ze względów ekonomicznych nie osiągają zadowalających plonów, które średnio 2009 roku wynosiły 35dt/1ha.

Zmienia się struktura obszarowa gospodarstw rolnych w Polsce. W okresie 2002–2010 zmniejszyła się liczba gospodarstw rolnych (w przedziale 1–5 ha) przy wzroście liczby gospodarstw tzw. dużych (powyżej 30ha). Biorąc pod uwagę formę własności gospodarstw rolnych przeważają w Polsce indywidualne gospodarstwa rolne. W 2010 roku funkcjonowało 1147 tys. indywidualnych gospodarstw rolnych, które prowadziły działalność rolniczą na 88% powierzchni użytków rolnych w Polsce. Natomiast gospodarstwa rolne sektora publicznego użytkowały 3,7% użytków rolnych przy znacznym zróżnicowaniu w poszczególnych województwach. Należy stwierdzić, że w Polsce dominują indywidualne gospodarstwa rolne, które wymagają ogromnego wsparcia Państwa i dalszej restrukturyzacji w celu podniesienia dochodowości i konkurencyjności. Należy podkreślić, iż produktywność ziemi i efektywność produkcji rolniczej w Polsce jest zbyt niska aby gospodarstwa rolne w Polsce przy nierównym wsparciu poprzez dopłaty mogły konkurować w obrębie rynku rolnego Unii Europejskiej.

5. Funkcje przyrodnicze obszarów wiejskich w korelacji z rolnictwem

Obszary wiejskie w Polsce dysponują ogromnym potencjałem przyrodniczym. Aby umiejętnie gospodarować tym potencjałem należy dążyć do nadania charakteru zrównoważonego dla wszelkich działań rolniczych.

Okolo 30% obszaru kraju stanowią zalesienia i zadrzewienia, 12,6% trwałe użytki zielone, zasięg obszaru natura 2000 to 25% powierzchni (w tym 30% to użytki rolne), 15,6% powierzchni kraju to obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), 11% obszary specjalnej ochrony siedlisk. Działalność rolnicza na powierzchni obszarowych form ochrony przyrody, które swoim zasięgiem obejmują 52,5% powierzchni kraju jest niestety utrudniona. W dalszym ciągu niewielu rolników korzysta z programów rolnośrodowiskowych, które mają wspierać i rekompensować utrudnione gospodarowanie. Bariera jest niewystarczająca ilość środków finansowych, niewydolność instytucjonalna i brak przekonania do prowadzenia działań na rzecz środowiska naturalnego.

6. Produkcja zwierzęca

W strukturze produkcji zwierzęcej dominują bydło i trzoda chlewna. Pogłowie bydła w 2010 roku stanowiło 5 800 tys. sztuk w bardzo zróżnicowanej obsadzie w zależności od województwa. Poziom pogłowia trzody chlewnej systematycznie spada wskutek niskiej opłacalności i braku programów pomocowych i w 2010 roku wynosił 15 300 tys. sztuk, co oznacza spadek w porównaniu do 2002 roku o 18%. Obsada trzody chlewnej jest również zróżnicowana w zależności od województwa. Wielko-stadny chów trzody chlewnej koncentruje się głównie w północnej i zachodniej części kraju. Ogromny spadek pogłowia obserwuje się w gospodarstwach małych, niewyspecjalizowanych. Dominującą rolę pełni w ostatnich latach produkcja drobiarska szczególnie drób kurzy. Produkcja żywca drobiowego i jaj stanowiła w 2010 roku około 17% produkcji towarowej rolnictwa ogółem.

7. Charakterystyka sektora rolno-spożywczego, bilans w handlu zagranicznym

Biorąc pod uwagę wzrost globalnej produkcji rolniczej, zmieniły się także tendencje produkcji w sektorze rolno-spożywczym. Najbardziej charakterystyczny jest wzrost produkcji drobiarskiej, a wśród roślin przemysłowych – uprawa rzepaku jako rośliny energetycznej w związku rosnącym zainteresowaniem i popytem na biopaliwa. Z kolei w sektorze spożywczym obserwuje się wzrost produkcji nabiału (sery dojrzewające i galanteria mleczarska), wyrobów czekoladowych, piwa i napojów bezalkoholowych.

Najważniejszy jest fakt, że po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej nie obniżył się poziom produkcji sektora zbożowego i mleczarskiego. Zwiększył się poziom produkcji owoców w stosunku do lat 1998–2000. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej zmienił się poziom eksportu wzrastając około trzykrotnie przy prawie identycznym poziomie importu w sektorze rolno-spożywczym. Obserwuje się znaczny wzrost dostaw rynkowych mięsa czerwonego i drobiowego oraz przetworów mięsnych. Utrzymuje się stale tendencja wzrostowa w bilansie w handlu zagranicznym produktami sektora rolno-spożywczego, który w 2011 roku wynosił 2.6 mld euro. Prawie 80% produkcji sektora rolno-spożywczego trafia na rynek Unii Europejskiej, z czego najwięcej na rynek niemiecki. Pierwszą pozycję w eksporcie rolno-spożywczym Polski do krajów spoza UE zajmuje Rosja.

Najważniejszą gałęzią polskiego sektora rolno-spożywczego pozostaje mleczarstwo. W Polsce funkcjonuje blisko 300 podmiotów skupujących mleko. Polska, biorąc pod uwagę przyznaną na lata 2011–2012 kwotę mleczną, zajmuje 6 miejsce w Unii Europejskiej. W tej branży można obserwować pozytywną współpracę producentów i przetwórstwa poprzez zorganizowaną grupową współpracę w ramach spółdzielni mleczarskich. Niestety w innych branżach obserwuje się w dalszym ciągu niski poziom zorganizowania producentów rolnych a jest to jeden z podstawowych czynników wpływających na podniesienie konkurencyjności. W 2012 roku w Polsce funkcjonowało około 1000 grup producentów rolnych z dużym zróżnicowaniem ilościowym w poszczególnych branżach. W dalszym ciągu w 13 grupach produktów i grup produktów nie odnotowano tworzenia grup producentów rolnych a działania powstałych już zrzeszeń dotyczą zaledwie 6% rynku produktów rolnych.

III. REALIZACJA PROGRAMU PIS W LATACH 2005–2007

Wielowiekowe zaszczości i doświadczenia „terapii szokowej” na polskiej wsi nie doprowadziły do zniszczenia rolnictwa w wolnej Polsce. Kolejne dążenia do unowocześnienia polskiej gospodarki po 1989 roku, dokonania skoku cywilizacyjnego i dogonienia Europy kosztem wsi i rolnictwa doprowadziły do drenażu sektora rolno-żywnościowego, pogłębienia dysparytetów między wsią a miastem. Dodatkowo mieszkańców wsi i rolników piętnowano za niedostateczną akceptację liberalizmu. Dopiero Prawo i Sprawiedliwość uznało, że ta grupa obywateli polskich jest predestynowana do odniesienia sukcesu w rozwoju naszego kraju. Mieszkańcom wsi i rolnikom zaproponowano wiarygodny, prospołeczny program rolny, dzięki któremu dało się ich pozyskać i zmobilizować do aktywności społecznej i ekonomicznej. W końcu października 2005 roku stanowisko Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi objął przedstawiciel Prawa i Sprawiedliwości. Stał się on odpowiedzialnym za realizację jednego z pięciu celów polityki Rządu PiS. Celem tym była poprawa poziomu życia wszystkich mieszkańców obszarów wiejskich z wykorzystaniem społecznego, środowiskowego i ekonomicznego potencjału regionów, wyrównanie poziomu cywilizacyjnego w mieście i na wsi oraz maksymalne zbliżenie sytuacji społeczno-gospodarczej naszego rolnictwa do rolnictwa krajów wysoko rozwiniętych. Rozpoczęła się realizacja Programu „Solidarne Państwo”. W kwietniu 2006 roku nastąpiły zmiany wynikające z zawarcia koalicji rządowej PiS-Samoobrona-LPR. Nie oznaczało to jednak rezygnacji z rozpoczętej realizacji programu rolnego PiS, choć w niektórych obszarach nastąpiło spowolnienie wdrażania wynikających z niego zadań. Polskie rolnictwo intensywnie się modernizowało i restrykturyzowało, a jednocześnie integrowało z pozostałymi działami gospodarki oraz jednolitym rynkiem europejskim i globalnym. Nastąpił szybki wzrost, mimo embarga Rosji i Ukrainy, eksportu produktów rolno-żywnościowych oraz osiągnięto wysoki dodatni bilans wymiany handlowej. Rozpoczęła się kompleksowa modernizacja wsi.

Po raz pierwszy w historii administracji rządowej po 1990 roku, rząd PiS, od pierwszego dnia funkcjonowania, wykonywała zadania przygotowanego wcześniej

programu dla polskiej wsi. Dzięki temu dało się wiele działań uruchomić, wiele problemów rozwiązać, a przede wszystkim stworzyć strategiczne ramy dla rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz fundamenty pod uruchomienie tak ważnych dla rozwoju funduszy strukturalnych i innych środków finansowych UE oraz krajowych.

Działania rządu PiS w latach 2005–2007 pozwoliły na osiągnięcie takich efektów, jak:

- przyjęcia dokumentów programowych dotyczących rolnictwa i obszarów wiejskich umożliwiających wykorzystanie pomocy UE i zapewniających rozwój obszarów wiejskich,
- umożliwienie rolnikom, gospodarstwom rolnym i przetwórcom na pełne wykorzystanie funduszy unijnych, po wdrożeniu sprawnego systemu przepływu środków i po usunięciu zaniedbań w ARiMR,
- zapewnienie w budżecie państwa środków na współfinansowanie Wspólnej Polityki Rolnej, dzięki czemu polscy rolnicy mogą korzystać z płatności bezpośrednich i innych źródeł wsparcia ze środków unijnych,
- zapewnienie możliwości stosowania krajowych środków wsparcia rolnictwa w latach 2007–2013, choć traktat akcesyjny przewidywał wspieranie tej dziedziny z budżetu krajowego tylko w okresie trzech, pierwszych lat po akcesji,
- wprowadzenie tańszego paliwa rolniczego w postaci zwrotu części podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego,
- doprowadzenie do stabilizacji na rynku mleka, zniesienia regionalizacji i wprowadzenia rekompensaty za rezygnację z produkcji mleka,
- wprowadzenie dopłat z budżetu państwa dla rolników wykorzystujących do siewu kwalifikowany materiał siewny,
- wprowadzenie nowych formy płatności dla rolników – płatność cukrowa, płatność do roślin energetycznych, płatność zwierzęca oraz płatność uzupełniająca do powierzchni roślin przeznaczonych na paszę uprawianych na trwałych użytkach zielonych,
- dokonanie zmian organizacyjnych w MRiRW umożliwiających integrację zarządzania wiedzą rolniczą oraz wdrożenie nowego systemu doradztwa rolniczego,
- przygotowanie i wdrożenie systemu zarządzania rozwojem, w tym obszarów wiejskich.

Dokonania lat 2005–2007 narzucają obowiązek dalszego działania dla dobra rolników, członków ich rodzin, przetwórców i mieszkańców obszarów wiejskich. Niezbędna jest dalsza realizacja programu dostosowanego do nowych potrzeb polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich.

IV. PROBLEMY WĘZŁOWE I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU

Rolnictwo w Polsce jest zróżnicowane regionalnie pod względem kultury rolnej, agrotechniki, jakości gleb i wód. Przeważają gospodarstwa rodzinne, nastawione na wielokierunkową produkcję, ekstensywne. Gospodarstwa o wysokim stopniu specjalizacji stanowią niewielki odsetek.

Obszary wiejskie w Polsce są silnie zróżnicowane pod względem stopnia i możliwości rozwoju. Część tych obszarów można uznać za szczególne obszary problemowe, charakteryzujące się nasileniem cech i uwarunkowań dysfunkcyjnych, negatywnie wpływających na ich rozwój.

Generalnym problemem rozwoju obszarów wiejskich jest zapewnienie ich żywotności na trzech płaszczyznach (określony jako zrównoważony rozwój obszarów wiejskich) – społecznej, ekonomicznej i środowiskowej.

Wśród wielu czynników hamujących rozwój wielofunkcyjny terenów wiejskich należy wymienić nie tylko brak środków finansowych, ale także niedorozwój infrastruktury, brak niezbędnych instytucji i niski poziom kształcenia szkolnego i przedszkolnego, brak odwagi w podejmowaniu ryzyka w zakresie działalności na własny rachunek oraz mały stopień przedsiębiorczości. Niedostateczny jest dostęp do usług zdrowotnych i kulturalnych. Niska jest aktywność obywatelska mieszkańców wsi.

Podstawowe problemy obszarów wiejskich, rolnictwa, środowiska naturalnego zarządzania to:

IV.1. Zidentyfikowane problemy obszarów wiejskich w Polsce

Aktualnie są następujące zidentyfikowane problemy obszarów wiejskich w Polsce:

- niewystarczający poziom rozwoju infrastruktury techniczno-produkcyjnej potrzebnej do rozwoju gospodarczego;
- niski poziom wykształcenia i kwalifikacji ludności wiejskiej oraz niskie aspiracje edukacyjne;

- mała aktywność społeczna, gospodarcza i kulturalna ludności;
- brak możliwości zatrudnienia pozarolniczego;
- bezrobocie rejestrowane i ukryte;
- syndrom anomii wśród mieszkańców wsi i zagrożenie marginalizacją całej społeczności wiejskiej;
- niski poziom dochodów i pogłębiający się ich dysyparytet między wsią a miastem ograniczający efektywny popyt na towary i usługi pozarolnicze.

IV.2. Identyfikacja głównych problemów polskiego rolnictwa i gospodarki żywnościowej

Do największych „słabości” polskiego rolnictwa zidentyfikowanych należy:

- duże zróżnicowanie struktury agrarnej, tradycji i kultury rolnej;
- słaba organizacja rynków rolnych oraz więzi pomiędzy poszczególnymi ogniwami łańcucha marketingowego żywności;
- niska rentowność sektora rolnego;
- niewystarczający poziom wiedzy fachowej w zakresie technologii produkcji, marketingu i zarządzania;
- niedoinwestowanie gospodarstw rolnych i dekapitalizacja majątku w gospodarstwach;
- niski stopień samoorganizacji rolników;
- nie przygotowana kadra i instytucje do realizowania w Polsce Wspólnej Polityki Rolnej i polityki strukturalnej;
- brak efektywnego doradztwa rolniczego nakierowanego na zmiany modernizacyjne w gospodarstwach rolnych.

IV.3. Zidentyfikowane problemy środowiska naturalnego w Polsce

Następujące zidentyfikowane problemy środowiska wpływają na rozwój gospodarki rolnej:

- brak określenia obszarów wyłączonych z produkcji żywności;
- niski poziom wyposażenia gospodarstw w urządzenia służące ochronie środowiska;
- wysokie koszty budowy urządzeń do ochrony środowiska;
- zagospodarowanie gruntów słabych podatnych na erozję i gruntów marginalnych;

- punktowe zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi;
- słabe powiązanie ochrony środowiska z produkcją rolną;
- nie stosowanie w pełni dobrych praktyk w produkcji rolniczej;
- lawinowo pogarszający się stan środowiska przyrodniczego, szczególnie w Polsce północno-zachodniej, wynikający z intensyfikacji produkcji rolnej;
- realny brak promocji na rynkach zagranicznych polskiej żywności produkowanej w obszarach chronionych.

IV.4. Zidentyfikowane problemy struktur administracyjnych i instytucji działających na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich

Problemami do rozwiązania związanymi z funkcjonowaniem struktur administracyjnych i instytucji działających na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich są:

- źle zorganizowana administracja, rozbieżności kompetencyjne i niejednorodność działań agencji centralnych;
- zły nadzór nad majątkiem Skarbu Państwa;
- niedorozwój instytucji finansowych wspierających rolnictwo;
- niedostateczny rozwój rynków hurtowych, giełd towarowych i grup producenckich oraz spółdzielni rolniczych i wiejskich;
- niewłaściwa organizacja doradztwa rolniczego.

Do największych problemów obszarów wiejskich, którym należy przeciwdziałać w pierwszej kolejności, należy zaliczyć bezrobocie, złą sytuację dochodową oraz ograniczony rynek pracy (w tym brak pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich), niski stopień mobilności zawodowej i gorszy dostęp do edukacji. Kolejną „słabością” jest niski stopień specjalizacji gospodarstw i ich niedoinwestowanie, rozdrobniona struktura obszarowa, co przekłada się na mniejszą efektywność produkcji i ograniczony postęp technologiczny. Kolejnymi problemami są: nieodpowiedni poziom inwestycji służących ochronie środowiska oraz niski poziom rozwoju infrastruktury technicznej (kanalizacja, sieć telefoniczna, internet), co powoduje, że obszary te nie są atrakcyjne dla inwestorów. Potrzeby w zakresie infrastruktury nadal są ogromne, znacznie przewyższające możliwości inwestycyjne gospodarstw wiejskich, a nawet wniesienia „wkładu” środków własnych w przypadku korzystania z funduszy unijnych i środków publicznych. Podobna sytuacja występuje w przypadku infrastruktury usług publicznych (opieka zdrowotna, oświata, wychowanie przedszkolne i kultura).

V. SKUTKI POLITYKI PO-PSL

1. Skutki polityki PO-PSL wobec rolnictwa

Poczynając od expose premiera Donalda Tuska w listopadzie 2007 roku polityka rolna rządu PO-PSL stanowi ciąg niespełnionych obietnic, zaniedbań, a często nawet szkodliwych działań. Dodatkowo sprawy rolnictwa i wsi zostały potraktowane jako margines polityki gospodarczej i społecznej rządu, a premier uznał, że polskim rolnictwem nie warto się zajmować, zupełnie nie identyfikując się z tym ważnym obszarem życia kraju, oddając je w ręce równie nieaktywnego koalicjanta z PSL.

Polityka rolna szczególnie wyraziście wykazuje cechy właściwe systemowi Tuska. Wieś jest traktowana jako zasób, i to zasób szczególnie łatwy do wykorzystania.

Konsekwencje takiego podejścia do problematyki polskiego rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich są wyraźnie widoczne i w tym krótkim przecież okresie czasu 5 lat doszło do świadomej marginalizacji tego sektora gospodarczego oraz obszarów wiejskich, na których zamieszkuje przecież 39% ludności Polski.

W ostatnim roku nie zaobserwowano zwiększenia aktywności rządu wobec rolnictwa i obszarów wiejskich, szczególnie wobec pilnych potrzeb negocjacji zmieniającej się WPR oraz zagrożeń wynikających z kryzysu gospodarczego, oddziałującego na rozwój sektora rolnego. Za to mnożyły się afery gospodarcze, zakończone dymisją ministra Sawickiego, oraz zaobserwowano aktywne dążenie do uchwalania niekorzystnych ustaw np. wprowadzających możliwość upraw i obrotu roślin GMO.

Lista zaniechanych obietnic i zaniedbań dokonanych przez rząd PO-PSL w trakcie już 5 letnich rządów jest bardzo długa. Warto przyjrzeć się szczególnie tym „osiągnięciom” bo ich skutki doprowadziły do poważnej już sytuacji kryzysowej na polskiej wsi i obszarach zależnych od rolnictwa i rybołówstwa. Dzisiaj, po pięciu latach administrowania sytuacja obszarów wiejskich jest tragiczna, a wielu dziedzinach życia na wsi może być uznana za katastrofalną. Pogłębiają się obszary biedy i wykluczenia na polskiej wsi. Brak dbałości o sprawy polskiego rolnictwa nie dotyczył tylko sytuacji w Polsce, ale co gorsze także w organach unijnych i negocjacji w Unii Europejskiej.

Zagrożenia wynikające z braku aktywnej polityki rolnej koalicji PO-PSL można sformułować w odniesieniu do pięciu obszarów, a mianowicie:

- a) brak realnego programu dla polskiego rolnictwa – Narodowej Polityki Rolnej,
- b) słaba obrona interesów polskiego rolnictwa przez Rząd RP w ramach negocjacji, I filaru Wspólnotowej Polityki Rolnej na okres 2014–2020,
- c) zaniedbania w zakresie wdrażania II filaru WPR (rozwoju obszarów wiejskich) i aktywności nad regulacją rynków rolnych,
- d) brak skutecznych działań rządu PO-PSL w obszarze polityki społecznej i gospodarczej dla poprawy jakości życia na wsi,
- e) polityka zachowawcza i wsteczna wobec rybołówstwa i rybactwa oraz zagrożenia rozwoju obszarów zależnych od rybactwa,
- f) brak promocji takich atutów polskiej wsi jak unikatowe żywe zasoby przyrodnicze (potencjał biologiczny gleb) i Polska Wolna od GMO w produkcji zwierzęcej i roślinnej.

A. Brak realnego programu dla polskiego rolnictwa – Narodowej Polityki Rolnej

Pomimo, że po ponad trzech latach prac (od 2009 roku) w kwietniu 2012 roku została przyjęta przez rząd „Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020” nie jest ona odpowiednia do roli rolnictwa w polskiej gospodarce oraz nie uwzględnia znaczenia obszarów wiejskich dla rozwoju regionalnego kraju. Brak jest ciągle realnego programu dla polskiego rolnictwa – Narodowej Polityki Rolnej stanowi poważną barierę rozwoju tej części gospodarki. Jest to szczególnie istotne wobec wyraźnych już zagrożeń kryzysu gospodarczego.

Bezwzględnie konieczne jest wskazanie długookresowych celów strategicznych, które będą stanowiły punkt odniesienia i formułowanie ocen działań bieżących. Przyjęta strategia już jest nieaktualna, bo nie uwzględnia zmian wynikających z ustaleń negocjacji nad nowym kształtem WPR, a szczególnie nowych warunków finansowania rolnictwa i obszarów wiejskich w budżecie UE na lata 2014–2020. Wobec komunikatu rządu, że do 2020 roku zniknie z polskiej wsi ok. 370 tys. gospodarstw, niezwykle ważne pozostaje pytanie „Co dalej z polską wsią?”

W dokumentach programowych opracowywanych przez Rząd na podstawie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju nadal brak jest zapisów zapew-

niających zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Można uznać, że obowiązuje opracowany w poprzedniej kadencji rządu model polaryzacyjno-dyfuzyjny rozwoju kraju. Model ten oznacza nierównomierność tempa rozwoju, sprzeczną z konstytucyjną zasadą zrównoważonego rozwoju, utworzenie dysproporcji regionalnych, spadek dochodów i wzrost wydatków gminy. Nie ma też dowodów na to, że rozwój metropolii przekłada się bezpośrednio na rozwój obszarów biedniejszych i zapóźnionych w rozwoju.

B. Słaba obrona interesów polskiego rolnictwa przez Rząd RP w ramach negocjacji I filaru Wspólnotowej Polityki Rolnej na okres 2014–2020

Podstawowym grzechem zaniedbania ministra rolnictwa i podstawowym zastrzeżeniem wobec sposobu negocjacji w ramach propozycji nowej WPR 2014–2020 nadal należy zgodę na nierównomierną dystrybucję wsparcia polskich rolników, w ramach systemu płatności bezpośrednich pomiędzy państwami członkowskimi. Rozwiązania te oparte na historycznym odniesieniu i zasadach są ponadto niezgodne z art. 18,39,40 Traktatu o funkcjonowaniu UE nadal podtrzymuje nierówność wobec prawa wsparcia polskiego rolnika w relacji do np. rolników niemieckich. Wieloletnie negocjacje, prowadzone przez ministra rolnictwa, dotyczące kształtu WPR po 2013 roku oznaczały przyjęcie niekorzystnej propozycja pakietu legislacyjnego dla WPR. Pakiet obejmuje odnośne przepisy w dotychczasowych obszarach (np. płatności bezpośrednich), ale także nowe wyzwania jak: bezpieczeństwo żywnościowe, zmiany środowiskowe i klimatyczne oraz zrównoważony rozwój terytorialny. Nie doprowadzono do zasadniczej reformy WPR, wyrównanej i bardziej sprawiedliwej w odniesieniu do nowych członków, a przede wszystkim uproszczenia WPR. Negatywnie należy ocenić też wzrost złożoności i kolejne obciążenia administracyjne w ramach WPR, wprowadzenie dodatkowych zadań i pojęcia komponentu zielonego z przeznaczeniem 30% płatności na ten cel, niejasności definicyjne (np. aktywny rolnik), a także likwidację kwotowania mleka i cukru.

W zakresie negocjacji o nowy kształt Wspólnej Polityki Rolnej i jej finansowanie w latach 2014–2020 zaniedbania i straty należą do największych. W 2008 roku za rządów PSL-PO Rada Ministrów ds. Rolnictwa UE dokonała przeglądu WPR uzgodnionej w 2003 roku w Luksemburgu. Przyjęte tam rozwiązania, uzupełnione następnie w Traktacie Akcesyjnym o dodatkowe ograniczenia przez negocjatorów z PSL, były

skrajnie niekorzystne dla polskiego rolnictwa i nie zapewniają równych warunków konkurencji polskim rolnikom, otwierając przy tym polski rynek na towary z innych krajów UE. Niestety porozumienie ministrów rolnictwa w sprawie rewizji WPR zawarte 20 listopada 2008 r. nie przyczyniły się do poprawy konkurencyjności polskiego rolnictwa i lepszych dla nas warunków w ramach europejskiej polityki rolnej. Zawarcie porozumienia było możliwe w dużej mierze poprzez zgodę Polski na wielkie ustępstwa wobec Niemiec, Włoch i Francji. Dla Polski porozumienie zawiera szereg rozwiązań, które mogą stanowić zagrożenie i wpłynąć w przyszłości na gorsze warunki konkurencyjności gospodarstw polskich rolników.

C. Zaniedbania w zakresie rolnictwa, rozwoju obszarów wiejskich i aktywności nad regulacją rynków rolnych

Pozycja w polityce rządowej, rolnictwa i obszarów wiejskich, na których zamieszkuje prawie 40% mieszkańców kraju nie odpowiada znaczeniu tego sektora dla kraju i nie znajduje odpowiedniego miejsca w celach strategicznych rządu. Charakterystyczne jest ciągle ograniczanie środków finansowych z polskiego budżetu na rolnictwo. Wydatki na rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne i rybołówstwo łącznie z wydatkami na KRUS z polskiego budżetu wykazują w latach 2007–2013 stałą tendencję malejącą, od 2,94% wydatków do PKB i 12,6% wydatków budżetu Państwa w 2007 roku, do planowanych 1,73% wydatków do PKB oraz 8,4% wydatków budżetu Państwa w 2012 roku. W budżecie 2013 roku wydatki na rolnictwo nie zwiększają się praktycznie (wzrost 0,14%), a nawet wobec przyjętego poziomu inflacji realnie zmniejszają się o 3–3,5%. Biorąc pod uwagę 2,4% udział sektora rolno-spożywczego w tworzeniu PKB Polski, można stwierdzić, że gospodarka narodowa jest beneficjentem netto rolnictwa i nie widać żadnego uzasadnienia dla ciągłego ograniczania wydatków na sektor rolno-spożywczy. W tej sytuacji także wnioski zwiększające budżet rolnictwa, złożone przez KP PiS podczas prac nad budżetem na 2014 rok zostały przez koalicję PSL i PO odrzucone.

Podobnie dostrzec można brak reakcji rządu na destabilizowanych rynkach rolnych. Rynki rolne podlegają też istotnym regulacjom w ramach działania instrumentów UE, a dotyczy to takich ważnych sektorów produkcji rolnej jak produkcja mleka, cukru i zbóż, czy mniejszych, ale ważnych regionalnie obszarów jak produkcja tytoniu. W zakresie tych ciągle rynków regulowanych, obserwowane są istotne

zaniedbania rządu i często spóźnione reakcje. Dotyczy to szczególnie rynku cukru i tytoniu.

Dobrowolnie i zbędnie zamknięto cukrownie w Łapach, Lublinie i Brześciu Kujańskim. Dobrowolnie doprowadzono do redukcji limitu kwoty cukrowej o 366 tys. ton.

Polityka rolna zasługująca na to miano powinna być zadaniem ponadresortowym. Potrzebna jest narodowa polityka rolna jako polityka sprzyjania rozwojowi wsi, ale na taką politykę nie ma miejsca w systemie Tuska. Dla rządzących polska wieś, potrzeby jej rozwoju nie są wartością, z którą trzeba się liczyć. Właśnie na wsi widać szczególnie wyraźnie, że w systemie tym liczą się tylko silni, to znaczy tacy, którzy dysponują albo wielkim majątkiem, albo mocną pozycją polityczno-instytucjonalną. Przykładem może być tolerowanie luki prawnej, która umożliwiła import na wielką skalę taniego zboża z Ukrainy, co niektórym przysporzyło ogromnych i zupełnie nieuzasadnionych dochodów w 2008 roku.

Na rynku wieprzowiny występuje systematyczny spadek pogłowia trzody chlewnej, które w lipcu 2012 roku liczyło 11,5 mln sztuk (jak w latach 60 tych XX wieku) i odchodzenie od produkcji małych producentów w związku z nieopłacalnością tej produkcji.

Obserwowany jest brak działań także na innych rynkach produktów rolnych, na które wpływ mają działania rządu. Przykłady pokazują, że w sytuacjach rozregulowania rynków rolnych nie są podejmowane działania korygujące lub zbyt późno następuje taka reakcja – poprzez zakupy interwencyjne czy działania kontrolne. Dotyczyło to takich rynków jak rynek cukru w 2010, czy rynek jaj w 2012 roku.

Brak zainteresowania rozwojem rolnictwa i obszarów wiejskich dostrzec można także w bieżącej działalności rządu. Prawo polskie nadal nie chroni dostatecznie interesów rolników, mniejszych podmiotów przetwórczych i handlowych na rynku żywnościowym wobec nieuczciwych praktyk handlowych ze strony firm skupowych i dużych sieci handlowych.

Postępujące zaniedbania w gospodarce wodnej i melioracjach zagrażają produkcji rolniczej i bezpieczeństwu obszarów położonych w rejonie oddziaływania rzek. Zaniechania od wielu lat w gospodarce wodnej kraju, negatywnie oddziałują głównie na urządzenia melioracji podstawowych Skarbu Państwa – szczególnie na statutową działalność rolniczych spółek wodnych.

D. Brak skutecznych działań rządu PO-PSL w obszarze polityki społecznej i gospodarczej dla poprawy jakości życia na wsi

Podstawowym zagrożeniem dla obszarów wiejskich jest nie tylko ogólnie niski poziom ich rozwoju, ale także jego zróżnicowanie przestrzenne i regionalne oraz brak w działaniach rządu PO-PSL polityki społecznej, w odniesieniu do tych ważnych regionów. W sferze społecznej na polskiej wsi mamy do czynienia z ogromnym zróżnicowaniem sytuacji i poziomu życia obywateli, z pozostawianiem dużych grup na skraju lub w obrębie wykluczenia społecznego, z dziedziczeniem niekorzystnych elementów statusu społecznego – biedy, niskiego wykształcenia, braku nie tylko możliwości, ale i ambicji oraz woli zmiany swojego położenia – wśród dużej części mieszkańców obszarów wiejskich naszego kraju.

Decyduje o tym niski poziom dochodów ludności wiejskiej, niedopasowanie rynku pracy i trwałe, a nawet pogłębiające się bariery infrastrukturalne. W tej sytuacji można dostrzec realne zagrożenie wzrostu poziomu ubóstwa na polskiej wsi i dalsze pogłębienie różnic rozwojowych pomiędzy regionami i na osi miasto wieś. Dotychczasowa polityka rządu PO-PSL wobec rolnictwa i obszarów wiejskich nie doprowadziła do zmniejszenia różnic w poziomie życia między miastem a wsią, a wręcz pogłębiła te dysproporcje, wyrażające się w szeregu obszarach kluczowych jak:

1. wzrost bezrobocia na obszarach wiejskich i utrwalenie bezrobocia strukturalnego,
2. trwały dysparytet dochodów wiejskich gospodarstw domowych,
3. rozwój obszarów ubóstwa i zagrożenia wykluczeniem społecznym,
4. zaniedbania i braki w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej, gorszy dostęp oraz niższa jakość życia na obszarach wiejskich.

E. Polityka zachowawcza i wsteczna wobec rybołówstwa i rybactwa oraz zagrożenia rozwoju obszarów zależnych od rybactwa

Rząd PO-PSL podporządkował się też bezkrytycznie zaleceniom Komisji Europejskiej w zakresie ograniczeń połowów ryb i od lat nie prezentuje własnych rozwiązań. Trudny do przyjęcia przez środowisko rybaków jest sposób wprowadzenia zmian oraz nie uwzględnianie stanowiska rybaków w żywotnych dla ich przyszłości obszarach regulacji rynku rybnego, co w konsekwencji doprowadziło do powołania Sztabu Kryzysowego Rybołówstwa Polskiego. Po zniesieniu obowiązującego do

2011 roku systemu czasowego zakazu połowów dla 1/3 rybaków (tzw. trójpolówka) od początku 2012 roku wprowadzono limity połowów znacznie poniżej potrzeb rybaków. Rząd nie ma już pieniędzy na wypłaty rekompensat dla rybaków za przymusowe postoje kutrów w porcie. Dodatkowe zagrożenie stanowi konkurencja zagranicznych dużych jednostek na polskich wodach. Stan ten zagraża funkcjonowaniu polskiego rybołówstwa morskiego, może też spowodować wzrost cen ryb morskich i w sposób trwały ogranicza poziom spożycia ryb w kraju.

Podstawowym zaniedbaniem rządu PO-PSL była zgoda na zalecenia KE i wstrzymanie w 2008 roku połowów dorsza na Bałtyku Wschodnim oraz wyliczenie stopnia wykorzystania przez Polskę przyznanego limitu, za pomocą nieistniejącego w unijnym prawodawstwie wskaźnika. W efekcie zaniechania przez rząd obrony polskich rybaków w KE zostali oni ukarani za przełowienie stad dorsza w 2007 roku i nadal są ścigani sędownie.

Rząd PO-PSL praktycznie wycofał się z możliwości prowadzenia własnej narodowej polityki rybackiej na kluczowym obszarze rybołówstwa bałtyckiego oraz dalekomorskiego. Brak jest zdecydowanego stanowiska rządu w obronie interesów polskich rybaków, zasadą jest uległość wobec KE i innych instytucji. Podstawową zasadą rządu jest regulowanie sektora bez konsultacji z rybakami, co skutkuje dezintegracją środowiska rybackiego i zmniejszeniem konkurencyjności polskiego rybołówstwa. Zaniechania rządu prowadzą do zmniejszenia dostępności surowca z połowów krajowych, zwiększenia importu i uzależnienia przetwórstwa rybnego od importu, wzrostu cen ryb i przetworów, co blokuje popyt i spożycie.

Zaniedbania rządu dotyczą też braku wsparcia dla hodowli i produkcji ryb słodkowodnych. Obserwowany regres w stawowej produkcji karpia osiągnął poziom produkcji z połowy lat 70 tych, wskutek zwiększonej śmiertelności ryb, nieuregulowanej gospodarki wodnej, rosnącej presji zwierząt rybożernych objętych ochroną, wysokimi kosztami pasz. Gospodarstwa prowadzące rynkową gospodarkę rybacką (600) nie zostały objęte ochroną i wsparciem.

Barierami rozwoju rybołówstwa jest też likwidacja floty rybackiej i odejście wielu rybaków od zawodu, brak zainteresowania tą pracą młodych osób i postępujący proces starzenia się populacji rybackiej, a ponadto słabo rozwinięta jest infrastruktura rybacka, coraz częściej zanikają też rybackie tradycje.

2. STAN NEGOCJACJI WPR.

Ocena aktualnej sytuacji

W warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej, przyszłość i rozwój polskiej wsi i rolnictwa zależy w dużej mierze od kształtu Wspólnej Polityki Rolnej (WPR). W ramach WPR realizowane są dwa filary pomocy wsi i rolnictwa – filar I, czyli dopłaty bezpośrednie dla rolników i filar II, czyli środki na rozwój obszarów wiejskich. Pomoc unijna dla rolników w ramach I filara WPR, czyli dopłat bezpośrednich, jest niezbędna dla przetrwania polskiego rolnictwa, w warunkach trudnej konkurencji europejskiej i światowej, natomiast pomoc w ramach II filara WPR, przeznaczona na rozwój obszarów wiejskich, jest ważna dla umożliwienia rozwoju polskiej wsi.

Dyskryminująca warunki akcesji

W 2004 roku Polska przystąpiła do Unii Europejskiej na nierównych, dyskryminujących warunkach w zakresie dopłat bezpośrednich, które w 2005 roku wynosiły zaledwie 25 % pełnej, przewidzianej dla Polski kwoty i wzrastały w kolejnych latach, a pełny poziom dopłat miał być osiągnięty w 2013 roku. Do tego czasu były też stosowane uzupełniające płatności krajowe. Było to wynikiem niekorzystnych dla Polski treści Traktatu Akcesyjnego, na które zgodził się rząd SLD-PSL w 2002 roku.

Działania Prawa i Sprawiedliwości na rzecz zwiększenia pomocy UE dla rolników

Dzięki budżetowi WPR na lata 2007–2013, wynegocjowanemu w 2006 roku przez rząd Prawa i Sprawiedliwości, już w 2010 roku pomoc dla rolników osiągnęła poziom około 5 mld Euro rocznie, w tym około mld Euro na dopłaty bezpośrednie i około 2 mld Euro rocznie na rozwój obszarów wiejskich. W latach 2007–2013 polscy rolnicy otrzymają łącznie około 32,5 mld Euro, w tym około 19 mld Euro na dopłaty bezpośrednie (z uwzględnieniem ok. 4,5 mld Euro dofinansowania krajowego) oraz około 13,2 mld Euro z rozwój obszarów wiejskich. To znaczące kwoty, ale w dopłatach bezpośrednich znacznie niższe niestety od średnich płatności w Unii

Europejskiej. W 2013 roku średnia dopłata bezpośrednia na 1 ha w UE wynosi około 265 Euro, a w Polsce zaledwie 215 Euro.

Poczynając od 2008 roku, od czasu przeprowadzonego w UE średniookresowego Przeglądu Wspólnej Polityki Rolnej UE, Prawo i Sprawiedliwość aktywnie działało i działa na rzecz wyrównania dopłat bezpośrednich do średniego poziomu w Unii Europejskiej, przy równoczesnym zachowaniu dotychczasowego poziomu wsparcia w II filarze rozwoju obszarów wiejskich. W tym zakresie podejmowane były działania na szczeblu krajowym, między innymi poprzez inicjatywy w Sejmie i Senacie, których efektem były uchwały obu Izb wzywające rząd do konsekwentnych starań o wyrównanie dopłat bezpośrednich (w 2012 roku), bardzo aktywna jest też działalność Prawa i Sprawiedliwości w Parlamencie Europejskim, w ramach grupy politycznej Europejskich Konserwatystów i Reformatorów. Z inicjatywy Prawa i Sprawiedliwości ta grupa polityczna zgłaszała w Parlamencie Europejskim poprawki, prowadzące do wyrównania poziomu dopłat i chociaż do pełnego wyrównania nie doszło, to Parlament Europejski w marcu 2013 roku przyjął stanowisko znacznie podwyższające ogólną sumę środków unijnych dla polskich rolników, z kwoty 32,5 mld Euro w latach 2007–2013, do kwoty 36,3 mld Euro na lata 2014–2020.

Zmarnowana prezydencja, karygodne błędy rządu PO-PSL

Niestety w tym samym czasie rząd PO-PSL popełnił wiele błędów w negocjacjach na forum Rady, nie starał się o wyrównanie dopłat bezpośrednich, przyjął zbyt pasywną i ugodową postawę.

Już wiosną 2012 r. w tzw. deklaracji węgierskiej rząd zgodził się na przedłużenie dyskryminacji polskie wsi poprzez kontynuację nierówności w dopłatach bezpośrednich także w budżecie UE na lata 2014–2020. Zamiast domagać się stanowczo pełnego wyrównania dopłat bezpośrednich poczynając od 2014 roku, rząd zgodził się na stopniowe zmniejszanie różnic w dopłatach, co oznaczało nic innego, jak zgodę na dalszą dyskryminację.

Rząd PO-PSL nie potraktował rolnictwa priorytetowo w ramach polskiej prezydencji w UE w II połowie 2011 roku. Prezydencja w zakresie rolnictwa była dla Polski straconym czasem i straconą szansą, nie zostały wówczas podjęte żadne istotne dla polskiej wsi inicjatywy, rząd Donalda Tuska przyjął bowiem założenie, wielokrotnie wyrażane i eksponowane, że prezydencja do nie jest dobrym czasem na załatwianie polskich spraw.

Premier Donald Tusk w inauguracyjnym polską prezydentę wystąpieniu w Parlamencie Europejskim w Strasburgu 6 lipca 2011 roku o rolnictwie nie powiedział ani słowa.

Rząd PO-PSL nie wykorzystał też wsparcia, jakie w zakresie WPR dawało mu Prawo i Sprawiedliwość, zarówno na szczeblu krajowym (m.in. zainicjowane przez Prawo i Sprawiedliwość w 2012 roku uchwały Sejmu i Senatu, wyrażające apel o pełne wyrównanie dopłat bezpośrednich) jak i liczne inicjatywy podejmowane przez posłów Prawa i Sprawiedliwości w Parlamencie Europejskich, głównie na rzecz wyrównania dopłat bezpośrednich.

Zły wynik negocjacji budżetowych rządu PO-PSL

Ta błędna polityka rządu PO-PSL znalazła swój dramatycznie zły finał w negocjacjach budżetu UE na lata 2014–2020, zakończonych na szczycie w Brukseli w lutym 2013 roku. Wynik tych negocjacji rządu w ramach Rady okazał się dla polskiego rolnictwa bardzo zły, rząd uzyskał dla polskich rolników tylko 28,6 mld Euro, czyli kwotę o prawie 8 mld Euro niższą od tej, którą dzięki staraniom Prawa i Sprawiedliwości zaproponował dla Polski Parlament Europejski.

Zły wynik negocjacji rządu sprawia, że pomoc finansowa UE dla polskich rolników może ulec zmniejszeniu z kwoty około 5 mld Euro rocznie w 2013 roku do kwoty około 4,1 mld Euro rocznie w 2014 roku i latach następnych. To zmniejszenie rozmiarów unijnej pomocy spowoduje znaczne pogorszenie warunków rozwoju polskiej wsi.

Należy podkreślić, że wynik negocjacji mógł być o wiele lepszy, gdyby rząd PO-PSL, a przede wszystkim sam premier Tusk, wykazali minimum politycznej determinacji i rzeczywistej woli działania na rzecz polskiej wsi.

Prawo i Sprawiedliwość udowadnia, że można uzyskać więcej

Pokazuje to wynik równocześnie prowadzonych działań w Parlamencie Europejskim. Dzięki działaniom Prawa i Sprawiedliwości, dzięki inicjatywom podejmowanym w ramach grupy Europejskich Konserwatystów i Reformatorów (EKR) Parlament Europejski w marcu 2013 roku zaproponował dla Polski kwotę 36,3 mld Euro, czyli o prawie 8 miliardów wyższą od tej, którą wynegocjował rząd PO-PSL w ramach Rady.

Warto zwrócić uwagę, że to grupa polityczna EKR zgłosiła i w pełni poparła w Parlamencie Europejskim inicjatywę korzystnego dla Polski pełnego wyrównania dopłat bezpośrednich i uzyskała dla tej inicjatywy wsparcie ponad 160 posłów. Niestety ani PO, ani PSL nie potrafiły zjednać dla tej inicjatywy poparcia ich grupy politycznej EPL. Mimo to inicjatywa Prawa i Sprawiedliwości miała wielkie znaczenie dla osiągnięcia w Parlamencie Europejskim znacznie korzystniejszych (o prawie 8 miliardów Euro) propozycji kwot pomocy dla polskich rolników.

Prawo i Sprawiedliwość udowadnia, że przy konsekwentnej i stanowczej polskiej polityce w ramach UE, Wspólna Polityka Rolna może być dla Polski znacznie lepsza, można w ramach tej polityki osiągnąć znacznie więcej.

VI. WIZJA WSI POLSKIEJ

„Przewidywanie jest trudne, zwłaszcza przewidywanie przyszłości”

Niels Bohr

Wizja dla polskiej wsi jest próbą wyobrażenia sobie naszej przyszłości. Wynika ona z naszych nadziei i oczekiwań oraz aspiracji mieszkańców. Jest to stan porządku, oczekiwany oraz w pewien sposób nasze wyobrażenie i przedstawienie naszych dążeń. Zmiany na polskiej wsi są konieczne i możliwe. Mają one doprowadzić do poprawy jakości życia na obszarach wiejskich oraz w efektywny sposób wykorzystać posiadane zasoby na rzecz zrównoważonego rozwoju kraju, którego efektem jest wzrost gospodarczy niezbędny do zapewnienia ludziom dobrobytu, ale z uwzględnieniem dobra społecznego, sprawiedliwości i warunków niezbędnych do zachowania zasobów i walorów środowiska naturalnego.

Jest to możliwe do osiągnięcia poprzez zmiany na obszarach wiejskich proponowane przez Prawo i Sprawiedliwość mające docelowo doprowadzić do:

- poprawy materialnych warunków rozwoju obszarów wiejskich,
- przywrócenia mieszkańcom wsi do funkcjonowania w społeczeństwie otwartym, konkurencyjnym, informacyjnym i obywatelskim,
- włączenia obszarów wiejskich w obieg gospodarki europejskiej,
- zbudowania konkurencyjnego sektora zrównoważonej produkcji rolnej,
- zagospodarowania obszarów wiejskich jako miejsca do życia, spędzania wolnego czasu, zamieszkania i rekreacji.

Tak sformułowane cele wymagają zmian i przekształceń na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich. Są one ukierunkowane z jednej strony na ograniczenie i eliminowanie słabych stron i wzmacnianie atutów, wykorzystanie szans i omijanie zagrożeń. Poniżej zaprezentowano listę obszarów, w ramach których podjęto próbę określenia przewidywanego stanu polskiej wsi, jej wizji do osiągnięcia w perspektywie najbliższych lat.

Rozwój rolnictwa „ważnego inaczej”

Źródła dochodów ludności wiejskiej ulegną silnej dywersyfikacji. Rolnictwo będzie bardziej zróżnicowane niż obecnie. Wyodrębnią się ostatecznie trzy formy przyszłego rolnictwa: rolnictwo komercyjne, rolnictwo wielofunkcyjne, rolnictwo społeczne.

Przyszłe rolnictwo będzie rolnictwem wielofunkcyjnym. Wielofunkcyjność będzie podstawą wsparcia dla rolnictwa, ale też zapewni rolnikowi więcej stabilności zawodowo-dochodowej niż obecnie.

Rolnictwo nie będzie wolne od konfliktu interesów. Nowoczesne i w pełni skomercjalizowane wielkoobszarowe rolnictwo, kierowane zasadą zysku i konkurencji, kolidować będzie z postulatami ekologów. Narzędziem łagodzenia owych konfliktów będzie polityka UE związana z upowszechnianiem programów rolno-środowiskowych. Przedmiotem konfliktu będzie też produkcja żywności genetycznie modyfikowanej.

Wzrośnie znaczenie rolnictwa w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego i energetycznego kraju. Procesy globalne mogą doprowadzać do destabilizacji gospodarek, szybkiego przenoszenia cykli koniunkturalnych i wielu innych zjawisk. Żywność jest zbyt ważnym dla człowieka produktem by jego zapewnienie pozostawić w gestii wyłącznie globalnych „graczy” i globalnych mechanizmów. Ze względu na olbrzymi wzrost ceny energii ze źródeł nieodnawialnych (zwłaszcza ropy naftowej), wydatnie zwiększy się też znaczenie rolnictwa, jako producenta biomasy wykorzystywanej dla celów energetycznych.

Nowi gospodarze będą w większości dobrze wykształceni i bardziej skłonni do współdziałania z innymi niż większość obecnych rolników. Kapitał ludzki i kapitał społeczny w rolnictwie będzie odgrywał decydującą rolę.

Zmiany demograficzne, ekonomiczne i społeczne struktury wsi

W strukturze zatrudnienia i dochodów ludności wiejskiej wydatnie zmniejszy się udział rolnictwa. Wpływ rolników na życie wsi będzie jednak znacznie większy niż wynikałoby to ze zwykłych wskaźników statystycznych. Jednym ze źródeł tego wpływu będzie znaczenie rolników w zarządzaniu wykorzystaniem ziemi i upowszechnianiem rolnictwa wielofunkcyjnego. Utrzyma się znacząca rola rolników w kształtowaniu kultury wsi. Polskie obszary rolne będą przyciągać swoją różnorodnością ekologiczną,

a także stosunkowo niską ceną ziemi. Poprawie sytuacji w tym zakresie sprzyjać będzie zmiana charakteru działalności gospodarczej i zatrudniania, wywołana powszechną informatyzacją. Upowszechnianie się tzw. telepracy, zwiększy na wsi nie tylko dostęp do źródeł dochodu, ale wpłynie też korzystnie na życie rodzinne, dając rodzicom możliwość pogodzenia aktywności zawodowej z opieką nad dziećmi.

Głównym źródłem dochodów na wsi będą małe firmy operujące na pograniczu sektora informatycznego i usługowego oraz jednostki związane z obsługą rolnictwa i ogólnie agrobiznesu. Polityka zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich będzie sprzyjała decentralizacji i racjonalnej dekoncentracji działalności gospodarczej. Bankowość internetowa oraz rozwój systemu finansowego dobrze dostosowanego do struktury obszarów wiejskich, przełamie dotychczas zauważalną barierę dostępu ludności wiejskiej do nowoczesnych usług finansowych.

Gruntownie zmieni się charakter pracy na wsi. Zatrudnienie stanie się bardziej elastyczne, zarówno jeśli chodzi o czas pracy, jak i o zmienność miejsca i charakteru pracy. Wielozawodowość na wsi stanie się koniecznością dla znacznej części jej mieszkańców. Niezbędnym elementem postaw ludzi aktywnych zawodowo na wsi będzie poszukiwanie „nisz dochodowych” i gotowość przekwalifikowania się.

Jednym z ważniejszych wyzwań dla polskiej wsi w następnych dekadach będzie budowanie „przestrzeni innowacyjnej”. Wzrośnie znaczenie ośrodków promieniowania wiedzy i wspierania innowacji: placówek naukowych, ośrodków doradztwa rolniczogospodarczego, centrów przedsiębiorczości, izb rolniczych, szkół rolniczych i innych.

Publiczne wsparcie dla rolnictwa ulegnie zmniejszeniu, ale pojawią się nowe formy wsparcia dla rozwoju obszarów wiejskich. Środki te będą bardziej efektywnie wykorzystywane niż obecnie ze względu na wysoki poziom wiedzy o gospodarowaniu środkami publicznymi i większe zaangażowanie społeczności lokalnych w ten proces.

Obszary wiejskie będą bardziej niż obecnie zróżnicowane pod względem struktury społeczno-ekonomicznej i poziomu rozwoju. Problem wykluczenia społeczno-ekonomicznego i biedy na wsi nie przestanie istnieć, ale pojawią się nowe możliwości finansowe i instrumenty ograniczania tych zjawisk.

Aktywne uczestnictwo mieszkańców wsi w polityce

Siła polityczna wsi w coraz większym stopniu jest i będzie rezultatem napływu na wieś ludzi wykształconych, mających mocną pozycję zawodową i reprezentują-

cych aktywną postawę społeczną. W Polsce, podobnie jak i w wielu innych krajach wyżej rozwiniętych, uwidoczni się zjawisko silnego wpływu na politykę ludzi starszych, będących już na emeryturze. Polityczne, społeczne i gospodarcze zorganizowanie się społeczności wiejskich będzie odgrywać niezwykle ważną rolę, ponieważ wzrośnie siła globalnej konkurencji, rywalizacji o strefy wpływów i miejsce w światowym podziale pracy.

Stabilność i utrzymanie środowisko przyrodniczego i krajobrazu wsi

Obszary wiejskie powinny być terenem atrakcyjnym krajobrazowo, zachowującym w miarę możliwości dawny tradycyjny układ zabudowy i sposób kształtowania wiejskiej przestrzeni oraz zasoby naturalnej przyrody. Natomiast produkcyjna działalność rolnicza powinna być prowadzona z dbałością o stan środowiska, w sposób na ile to możliwe mało ingerujący w naturalne warunki przyrodnicze i ekologiczne.

Pobudzenie i rozwój samorządność „małych ojczyzn”

Dla współuczestnictwa (partycypacji społecznej) w podejmowaniu decyzji, mieszkańcy wsi mieszkańcy wsi będą z jednej strony dysponować wiedzą i umiejętnościami (kapitał ludzki), a z drugiej – będą potrafili wypracowywać i wdrażać zasady współpracy i organizowania się wokół wspólnych celów (kapitał społeczny). Gospodarka wiejska będzie w coraz większym stopniu oparta na wiedzy. Szczególnie duże wymagania będą dotyczyły rolników, jako, że przyszłość wsi będzie w dużej mierze zależeć od umiejętności korzystania i dostępności nowych technologii i narzędzi informatycznych.

Wieś – lepszym miejscem do życia

Należy spodziewać się wyrównania poziomu życia na wsi i w mieście w perspektywie dwudziestolecia. Obszary wiejskie są potencjalnie bardziej atrakcyjne ze względu na walory środowiskowe i społeczno-kulturowe, szczególnie przy założeniu, że mieszkańcy będą się w coraz większym stopniu utrzymywać z pracy na odległość oraz pod warunkiem wyrównania dostępu do usług i infrastruktury. Nadal będą występowały brak w dostępie do infrastruktury technicznej i transportowej, jednak będą one systematycznie ulegały poprawie. Poprawi się także dostępność infrastruktury społecznej (np. ochrony zdrowia). Znacznie więcej wysiłku trzeba aby

wyrównać dostęp do informacji. Dzięki dopływowi środków zewnętrznych oraz różnego rodzaju działaniom na rzecz dywersyfikacji źródeł dochodu na wsi można mieć prognozować, że poprawi się sytuacja na rynku pracy. Niezmiernie ważnym elementem jakości życia na wsi będzie zapewnienie równych szans edukacyjnych dla dzieci wiejskich. Będzie to możliwe pod warunkiem upowszechnienia oddolnych, zdecentralizowanych metod wychowania i edukacji już na poziomie przedszkolnym.

Przy założeniu spełnienia określonych warunków, przede wszystkim ze strony polityki państwa, **realizacji programu Prawa i Sprawiedliwości**, ale także aktywności społeczności wiejskich – polska wieś może stać się lepszym miejscem do życia niż miasto.

Kontynuacja i konsekwencja w realizacji polityki wobec obszarów wiejskich

Zarysowane na początku XXI wieku trendy będą kontynuowane. Oznacza to z jednej strony dalsze zmiany w zasadach wsparcia samego rolnictwa (co zaowocuje m.in. odchodzeniem od rolnictwa „przemysłowego” w kierunku produkcji jakościowej, a także coraz większą odpowiedzialnością producentów rolnych za użytkowane przez nich środowisko przyrodnicze i kulturowe), a z drugiej – przeznaczanie coraz większej części środków na wsparcie innych niż rolnicze funkcji obszarów wiejskich (środowisko, jakość życia, pozarolnicze źródła dochodu).

Najważniejszą zmianą w polityce wobec obszarów wiejskich będzie nie to, na co będą przeznaczane środki, ale sposób w jaki będą podejmowane decyzje na ten temat. rozwiązywanie problemów obszarów wiejskich będzie możliwe wówczas, gdy nastąpi przekazanie decyzji (w tym także możliwości dysponowania środkami pomocowymi) w ręce samych mieszkańców wsi.

VII. POLITYKI WOBEC WSI POLSKIEJ. CELE I I II RZĘDU. ZADANIA REALIZACYJNE

Celem polskiej polityki rolnej musi być poprawa poziomu życia rodzin rolniczych i innych mieszkańców obszarów wiejskich z wykorzystaniem ekonomicznego, społecznego i środowiskowego potencjału rozwojowego. Musi to doprowadzić do wyrównania poziomu życia i wskaźników cywilizacyjnych w mieście i na wsi oraz maksymalnego zbliżenia sytuacji społeczno-gospodarczej polskiego rolnictwa do stanu rolnictwa w krajach wysokorozwiniętych.

Określając priorytety rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa wzięto pod uwagę trwający proces dostosowania polskiej gospodarki i społeczeństwa do warunków obowiązujących w Unii Europejskiej, uwzględniono kierunki ewolucji polityki rolnej i polityk wobec wsi w krajach Unii, a także kompatybilność polityk wdrażanych w Polsce i UE, wychodząc przy tym z założenie, że rozwój obszarów wiejskich to inwestycja w przyszłość większości regionów Polski i mieszkających tam ludzi. Stan ten wymaga wsparcia ze strony Państwa i instytucji międzynarodowych.

Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich nie może być sprawą tylko ludności rolniczej, gdyż dotyczy całego kraju i jego rozwoju. Główne działania nadal powinny dotyczyć sfer: produkcyjnej i społecznej rolnictwa, rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej, wsparcia dla przedsiębiorczości i tworzenia miejsc pracy na terenach wiejskich oraz zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Wymaga to uruchomienia nie wykorzystanego w pełni potencjału rolnictwa i uczynienia z niego koła zamachowego gospodarki na obszarach wiejskich. Niezbędne jest także wdrożenie narodowego programu edukacji młodzieży wiejskiej oraz ustawicznego kształcenia wiejskich zasobów ludzkich, wspomaganie pozytywnych tendencji w nasyceniu obszarów wiejskich infrastrukturą techniczną i społeczną, wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego. Wychodząc z tych przesłanek możemy określić cel główny proponowanego programu.

Głównym celem programu jest ekonomiczne, ekologicznie i społecznie stabilne rolnictwo oraz zagospodarowane obszary wiejskie jako miejsce atrakcyjne do: życia, spędzania wolnego czasu, zamieszkania i rekreacji.

Z sformułowanego celu wynika, że będziemy dążyć do zachowania jak największej liczby gospodarstw rolnych oraz zapewnienia im warunków i stabilnych możliwości na Jednolitym Rynku Unii Europejskiej. Podejmiemy działania w kierunku zwiększenia konkurencyjności polskiej gospodarki rolno-żywnościowej. Polska powinna być wolna od produkcji roślinnej i zwierzęcej opartej na uwalnianiu do środowiska genetycznie modyfikowanych organizmów. Pozwoli to na wykorzystanie naszej naturalnej bioróżnorodności jako szansy produkcji żywności wysokiej jakości, konkurencyjnej na rynkach europejskich. Musimy postawić na żywność naturalną oraz tradycyjne praktyki w produkcji i przetwórstwie żywności o wysokiej jakości, bezpiecznej i zdrowej.

Polska chce i może stać się ważnym państwem europejskim, kreującym model efektywnego rolnictwa zrównoważonego. W kształtowaniu Wspólnej Polityki Rolnej będziemy skuteczni i aktywni w wpływaniu na jej nowy kształt, co pozwoli jak najlepiej wykorzystać atuty polskiego rolnictwa w Europie.

Wychodząc z celu głównego programu wskazujemy cele I rzędu (strategiczne) w sześciu priorytetach polityki państwa wobec wsi. W każdym z priorytetów, poza celami głównymi określone zostały cele szczegółowe, a następnie na ich podstawie wyznaczono zadania realizacyjne oraz konkretne działania do wykonania w ramach tych zadań.

VII.1. PRIORYTET I. WSPÓLNA POLITYKA ROLNA I WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Podstawowym celem do osiągnięcia w tym obszarze jest:

01. Poprawa i stabilizacja warunków ekonomicznych rolnictwa, zachowanie jak największej liczby gospodarstw rodzinnych i zapewnienie im równych warunków konkurencji na Jednolitym Rynku

W momencie przystąpienia Polski do UE polscy rolnicy zostali objęci Wspólną Polityką Rolną. Pomimo gorszych warunków funkcjonowania przystąpienie Polski do Unii pozytywnie wpłynęło na rozwój obszarów wiejskich oraz na proces modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa. Nastąpiła poprawa sytuacji ekonomicznej rolnictwa. Stało się tak dzięki wsparciu finansowemu z budżetu UE w ramach polityk wspólnotowych oraz na skutek zmiany uwarunkowań makroekonomicznych.

Prowadzona przez Rząd Prawo i Sprawiedliwość polityka rolna rozpoczęła proces tworzenia stabilnych możliwości rozwoju gospodarstw rolnych.

Aktywny udział przedstawicieli Polski w pracach organów UE, twarde i konsekwentne stanowiska w sprawach dotyczących polityki rolnej wzmocniły pozycję Polski wśród członków UE. Perspektywy rozwoju polskiego rolnictwa i wsi zależą od tego, jakie będzie miejsce i rola rolnictwa w rozwoju gospodarki unijnej. Konieczne jest prowadzenie polityki, która zapewni dla polskich produktów co najmniej równe warunki konkurencji. Rynków zbytu na polskie produkty rolne należy szukać również poza Jednolitym Rynkiem UE.

Pierwszym celem szczegółowym w tym obszarze będzie:

01.01. Aktywny udział Polski w negocjacjach Światowej Organizacji Handlu (WTO)

Runda Doha wielostronnych negocjacji w sprawie liberalizacji handlu w ramach Światowej Organizacji Handlu (WTO) znajduje się w impasie. Należy zwrócić uwagę, że w dotychczasowych negocjacjach rolnych formułowane były propozycje bardzo daleko idącej liberalizacji: dalszego otwarcia rynków (zwłaszcza krajów rozwiniętych, w mniejszym stopniu rozwijających się), likwidacji subsydiów w eksporcie produktów rolno-spożywczych oraz zmniejszenia dozwolonego limitu wsparcia wewnętrznego w rolnictwie, o charakterze zakłócającym handel.

Polska powinna stanowczo sprzeciwiać się, aby w negocjacjach WTO w obszarze rolnictwa nie nastąpiło pogorszenie w trzech obszarach tematycznych rolnictwa, a mianowicie: dostępu do rynku, konkurencji eksportowej i wsparcia wewnętrznego.

Drugi cel szczegółowy stanowi:

01.02. Aktywna polityka państwa na rzecz kształtowania korzystnej dla Polski Wspólnej Polityki Rolnej UE

Prawo i Sprawiedliwość uważa, że Polska, jako jeden z największych krów UE i należąca do rolniczych liderów, z uwagi na wielkość produkcji, a także dużą liczbę gospodarstw oraz dużą liczbę zatrudnionych w rolnictwie, powinna prowadzić bardziej aktywną politykę w kształtowaniu Wspólnej Polityki Rolnej UE. Polska nie może i nie musi być

tylko biernym wykonawcą podejmowanych poza nią decyzji dotyczących przyszłości rolnictwa w Europie, lecz powinna tę przyszłość aktywnie kreować. Mamy do tego wszelkie podstawy i warunki, a skuteczne działania Prawa i Sprawiedliwości w okresie sprawowania władzy w latach 2006–2007 a także skuteczne działania europosłów Prawa i Sprawiedliwości w Parlamencie Europejskim pokazują, że taka aktywna polityka państwowa w zakresie współtworzenia WPR, jest możliwa i może być skuteczna.

W ramach tego celu przewidziane jest dziewięć zadań realizacyjnych:

01.02.01. Wyrównanie dopłat bezpośrednich

Prowadząc aktywną politykę Polska, na szczeblu rządowym, parlamentarnym oraz w instytucjach europejskich powinna wykorzystać istniejące jeszcze polityczne możliwości działania na rzecz zwiększenia rozmiarów unijnej pomocy dla polskich rolników na lata 2014–2020. Chodzi tu zwłaszcza o aktywność w negocjacjach legislacyjnych między Parlamentem Europejskim, Komisją i Radą co do wieloletnich ram finansowych oraz rozporządzeń dotyczących kształtu WPR po 2020 roku.

Należy przede wszystkim aktywnie działać na rzecz wyrównania dopłat bezpośrednich do średniego poziomu w UE, z wykorzystaniem wszelkich dostępnych środków politycznych i prawnych, między innymi skargi do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w celu wykazania, że nierówność dopłat bezpośrednich jest niezgodna z zasadą niedyskryminacji, zawartą w przepisach art. 18 i art. 40 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Polska powinna wywierać nieustanny nacisk w tej sprawie, gdyż pasywna postawa może spowodować przedłużenie dyskryminacji polskich rolników także po 2020 roku. Nasi partnerzy w UE muszą wiedzieć, że sprawa pełnego wyrównania dopłat bezpośrednich ma dla Polski kluczowe znaczenie.

01.02.02. Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego

Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej powinna być tak ukształtowana, by zapewniła Europie, w tym oczywiście i Polsce, niezbędne ilości żywności i szeroko pojęte bezpieczeństwo żywnościowe.

Długoterminowe prognozy gospodarcze wskazują, że bezpieczeństwo dostaw żywności stanie się wkrótce sprawą o strategicznym znaczeniu i odpowiedzialna polityka musi to uwzględniać. Musimy mieć w Polsce i w Europie jak najwięcej własnej

żywności, nie uzależniać się nadmiernie od importu z krajów trzecich, bo tylko własna produkcja rolna zapewni nam bezpieczeństwo żywnościowe. Państwa czy społeczeństwa nie mające dość własnej żywności, będą w przyszłości płaciły wielką cenę za dostawy coraz droższej żywności ze świata.

Należy zatem tak kształtować Wspólną Politykę Rolną UE, by sprzyjała ona produkcji własnej żywności. Należy równocześnie sprzeciwiać się polityce wyłączenia ziemi z produkcji rolniczej, zbyt restrykcyjnemu limitowaniu produkcji rolnej, jak również polityce nadmiernego otwarcia Europy na import żywności z rynków trzecich. Import powinien uzupełniać europejski rynek produktów rolnych, ale nie powinien prowadzić do eliminowania i niszczenia własnej produkcji rolnej. Własna żywność powinna być podstawą wyżywienia, zarówno w Polsce, jak i w Europie.

01.02.03. Wspieranie małych i średnich gospodarstw rodzinnych

Polska powinna działać na rzecz takiego ukształtowania Wspólnej Polityki Rolnej, która sprzyja zachowaniu możliwie największej liczby gospodarstw rolnych, przede wszystkim gospodarstw rodzinnych. Rolnictwo europejskie, choć zróżnicowane, opiera się na niewielkich gospodarstwach rodzinnych, taki model rolnictwa sprawdził się w Europie, a tym bardziej w Polsce i powinien zostać utrzymany i wzmocniony. Należy nie dopuścić, by gospodarstwa rodzinne w UE, a więc i w Polsce, były wypierane przez model rolnictwa farmerskiego, oparty na wielkich „latyfundiach” i przemysłowe gospodarstwa wielkoobszarowe.

Model rolnictwa oparty na gospodarstwach rodzinnych jest w warunkach europejskich lepszy od modelu farmerskiego zarówno ze względów gospodarczych (umożliwia łatwiejsze dostosowanie produkcji do potrzeb rynku) jak i społecznych (sprzyja zachowaniu miejsc pracy na wsi i jest zdecydowanie korzystniejszy dla ochrony środowiska). Należy rozważyć koncepcję gospodarstw rolnych – socjalnych, zapewniających żywotność gospodarstwa, utrzymanie areału i zagwarantowanie warunków do życia osobom które nie powinny zasilać grona bezrobotnych mieszkańców miast.

01.02.04. Naturalna, zdrowa żywność, gospodarstwa ekologiczne, dobrostan zwierząt

Polityka wspierania małych i średnich gospodarstw rodzinnych jest również korzystna z tego względu, że właśnie w niewielkich gospodarstwach rodzinnych jest

zawarty największy potencjał dla produkcji naturalnej i zdrowej żywności, która w przyszłości będzie z pewnością poszukiwana na rynkach europejskich i światowych.

Polska powinna popierać rolnictwo naturalne i ekologiczne, które ze względów gospodarczych i społecznych jest znacznie lepsze niż oparte na wielkich gospodarstwach rolnictwo wielkoprzemysłowe. Należy tworzyć warunki dla rozwoju gospodarstw prowadzących produkcję z zachowaniem naturalnych metod, z zachowaniem zasad dobrostanu zwierząt. Należy tworzyć warunki dla rozwoju gospodarstw ekologicznych oraz produktów regionalnych.

Z drugiej strony należy przeciwdziałać wymykającemu się spod kontroli procesowi zamiany rolnictwa w rodzaj uciążliwego przemysłu. Wielkoprzemysłowy tucź świń czy drobiu, odbywający się w wielkich zakładach, nie tylko nie sprzyja produkcji zdrowej żywności, ale zazwyczaj też jest uciążliwy dla ludzi i dla środowiska, a także sprzeczny z zasadami dobrostanu zwierząt.

01.02.05. Popieranie aktywnych rolników

W kształtowaniu przyszłości WPR Prawo i Sprawiedliwość wspierać będzie rozwiązania prawne sprzyjające popieraniu rolników aktywnych, czyli tych, którzy rzeczywiście prowadzą swoje gospodarstwa, uprawiają ziemię, produkują na rynek, utrzymują się z prowadzonych przez siebie gospodarstw rodzinnych. Tylko do takich gospodarstw powinno być kierowane unijne wsparcie, z wyłączeniem tych właścicieli ziemi rolnej, którzy nie są rzeczywistymi rolnikami, utrzymują się z innych zajęć, a własność ziemi traktują głównie jako lokatę kapitału.

01.02.06. Popieranie tworzenia gospodarstw przez młodych rolników

Prawo i Sprawiedliwość będzie działać na rzecz polityki sprzyjającej młodym rolnikom, obejmującym lub tworzącym nowe gospodarstwa rolne. Muszą być zachowane i rozszerzone możliwości pomocy dla takich rolników, przy czym Prawo i Sprawiedliwość popiera ideę, by środki finansowe pomocy dla młodych rolników były wypłacane w ramach I filara WPR, czyli dopłat bezpośrednich, i miały charakter uprawnienia, a nie uznaniowego przywileju tylko dla wybranych rolników. Działania te muszą mieć charakter trwały, koncepcyjny, prorozwojowy a wartość pomocy gwarantować utworzenie działalności rolniczej z perspektywą funkcjonowania na rynku.

01.02.07. Wspieranie zmian WPR, sprzyjających rozwojowi rynków lokalnych

W polityce UE Polska powinna działać na rzecz polityki sprzyjającej rozwojowi lokalnych rynków rolnych i lokalnego przetwórstwa rolnego, zmniejszających uzależnienie rolników od wielkich koncernów przemysłowych i wielkich sieci handlowych. Należy tworzyć w tym kierunku odpowiednie warunki ekonomiczne i prawne, aby rolnicy mogli w miarę łatwo sprzedawać swoje produkty bezpośrednio dla konsumentów. Dotyczy to między innymi rynku mięsa, gdzie należy usuwać wszelkie bariery dla rozwoju lokalnych ubojni i przetwórni mięsnych. Przemysł mięsny nie może być skoncentrowany wyłącznie w wielkich zakładach przemysłowych. Lokalne ubojnie i przetwórnie mogą znacznie ożywić hodowlę i produkcję rolną, zwłaszcza w małych gospodarstwach rodzinnych oraz przyczynić się do odbudowy produkcji trzody chlewnej w naszym kraju.

01.02.08. Polska i Europa wolna od GMO

Polska powinna – ze względu na bezpieczeństwo zdrowotne, środowiskowe, a także ze względu na troskę o przyszłość polskiej wsi, działać na rzecz Europy wolnej od GMO (organizmów genetycznie zmodyfikowanych) i sprzeciwiać się wszelkim nowym regulacjom dopuszczającym bądź rozszerzającym możliwości upraw roślin GMO. Należy wspomnieć, że zaakceptowana przez Parlament Europejski w 2011 roku prawna możliwość wprowadzania krajowych zakazów upraw GMO była w dużej mierze efektem aktywnego działania w tym zakresie Prawa i Sprawiedliwości. Należy stanowczo bronić możliwości suwerennego decydowania o zakazie upraw GMO przez państwa członkowskie, a w dalszej perspektywie dążyć do całkowitego wyeliminowania możliwości upraw GMO w Unii Europejskiej.

Powinno się też dążyć do zmian w prawie UE, które wyłączą uprawy GMO z jakiegokolwiek wsparcia środkami unijnymi. Prawo i Sprawiedliwość takie zmiany zainicjowało już w Parlamencie Europejskim. Należy podkreślić, że Prawo i Sprawiedliwość było jest i będzie za Polską wolną od GMO, nie tylko w słowach, ale przede wszystkim w czynach, w praktyce rządzenia w latach 2006–2007, kiedy to były przyjmowane eliminujące GMO ustawy o nasiennictwie i o paszach, niekorzystnie zmienione podczas rządów PO-PSL. Polityka obecnej koalicji rządowej PO-PSL doprowadziła do nowelizacji ustawy o nasiennictwie, która dopuściła nasiona GMO do obrotu.

01.02.09. Ograniczanie biurokracji i administracji w jednostkach rządowych

Prawo i Sprawiedliwość opowiadać się będzie za takimi rozwiązaniami w prawie Unii Europejskiej, które w maksymalnym możliwym stopniu i zakresie uwolnią rolników od zbędnej biurokracji i kontroli. Zasady Wspólnej Polityki Rolnej powinny być jasne, przejrzyste, łatwe do zrozumienia, w możliwie najmniejszym stopniu uzależniające rolników od uznaniowej czy dowolnej decyzji urzędników. Należy jednak zauważyć, że biurokratyczne bariery bardzo często wynikają nie tyle bezpośrednio z przepisów i zasad unijnych, ile z ich skomplikowania i zbiurokratyzowania na poziomie krajowym. Prawo i Sprawiedliwość zarówno w instytucjach UE jak i w tworzeniu polskiego prawa będzie inicjować i popierać zmiany ograniczające biurokrację, co już zresztą czyni, na przykład popierając w Parlamencie Europejskim rozwiązania upraszczające system dopłat bezpośrednich dla małych gospodarstw rolnych. Przewidujemy likwidację programów środowiskowych i wykorzystanie tych środków na rzecz waloryzacji produktów rolnych, w zależności od kategorii i jakości terenów chronionych.

Jako trzeci cel szczegółowy należy zaproponować:

01.03. Polityka równej konkurencji na rynkach światowych

Polska powinna stanowczo działać na rzecz równej konkurencji rolnictwa europejskiego z rolnictwem światowym. Ta konkurencja jest obecnie zaburzona głównie przez to, że Unia narzuca własnym producentom rolnym wysokie i kosztowne standardy produkcyjne, a równocześnie przyjmuje import produktów rolnych wytworzonych bez zachowania tych samych standardów. Polska powinna wpływać na politykę gospodarczą Unii w takim kierunku, żeby na rynek europejski mogła być importowana tylko taka żywność, przy produkcji której zachowane zostały takie same zasady, jakie obowiązują rolników i producentów żywności w Unii Europejskiej. Tylko wtedy rolnicy europejscy, a więc i polscy, obciążeni licznymi standardami produkcyjnymi (sanitarnymi, weterynaryjnymi, socjalnymi, ekologicznymi, dobrostanu zwierząt itp.) muszą konkurować z importem żywności produkowanej bez zachowania tych standardów.

W ramach tego celu sformułowane zostały trzy zadania realizacyjne:

01.03.01. Skuteczna kontrola i nadzór nad obrotem produktami rolno-spożywczymi importowanymi do Polski

Z krajów UE oraz krajów trzecich na teren Polski napływa wiele produktów rolno-spożywczych, których jakość budzi zastrzeżenia. Dlatego też polskie służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo oraz jakość żywności będą monitorować produkty importowane, tak, by wyeliminować wszystkie naruszenia prawa.

01.03.02. Promocja produktów polskiego rolnictwa w UE i na rynkach światowych

Decyzje rządu PiS o utworzeniu stanowisk radców rolnych, została przez następną ekipę wstrzymana. Jest szkodliwa z punktu widzenia możliwości rozszerzenia promocji polskich artykułów rolno-spożywczych w krajach o najbardziej chłonnych rynkach. Wzmocnimy polskie placówki dyplomatyczne włączając je w program promocji naszej żywności, a w krajach o najważniejszych rynkach utworzymy stanowiska radców d/s rolnych.

01.03.03. Pomoc organizacjom producentów i przetwórcom w zapewnieniu większego udziału polskich artykułów rolno-spożywczych w obrocie międzynarodowym

Polskie organizacje producentów rolnych i przetwórców powinny rozwijać swoje przedstawicielstwa w centrach logistycznych, w których odbywa się obrót największymi partiami artykułów rolno-spożywczych. Rząd udzielać musi niezbędnej pomocy finansowej i organizacyjnej w początkowym okresie, by w ten sposób rozwinąć i wzmocnić działalność organizacji rolniczych w promocji polskiej żywności.

Czwarty szczegółowy cel szczegółowy stanowi:

01.04. Przegląd WPR w 2016 roku oraz wizja WPR i Polityki Spójności UE po 2020 roku z punktu widzenia Polski.

Od momentu powstania WPR podlegała dość istotnym przeobrażeniom. Na tym tle dość ciekawym może wydać się fakt, iż cele strategiczne jakie zostały postawione przed WPR w Traktacie Rzymskim w 1957r. pozostały niezmienione i obowiązują do dzisiaj. W tym kształcie koniecznym wydaje się przeprowadzenie oceny obowiązują-

jących celów WPR pod względem merytorycznym, jak i pod względem sposobu ich zdefiniowania, inaczej polityka będzie mało przejrzysta i niezrozumiała. Cele, których realizacji służy WPR określone zostały w art. 39 Traktatu Rzymskiego w następującej postaci:

- a. zwiększenie wydajności rolnictwa przez wspieranie postępu technicznego, racjonalny rozwój produkcji rolnej, jak również optymalne wykorzystanie czynników produkcji, zwłaszcza siły roboczej;
- b. zapewnienie w ten sposób odpowiedniego poziomu życia ludności wiejskiej, zwłaszcza przez podniesienie indywidualnego dochodu osób pracujących w rolnictwie;
- c. stabilizacja rynków;
- d. zagwarantowanie bezpieczeństwa dostaw;
- e. zapewnienie rozsądnych cen w dostawach dla konsumentów;

Tak zdefiniowane cele WPR pozostają źródłem licznych wątpliwości takich jak zasadności, aktualności czy użyteczności.

W ramach tego celu przewidziane są cztery zadania realizacyjne:

01.04.01. Bieżący monitoring realizacji WPR oraz przedstawienie wniosków

Niezbędny będzie bieżący monitoring realizacji WPR dla sformułowania zastrzeżeń i uwag oraz przygotowanie wniosków dla przeglądu tej polityki w 2016 roku, co może umożliwić korektę niekorzystnych dla Polski zapisów i ograniczeń.

01.04.02. Przygotowanie propozycji Polski zmian WPR w ramach Przeglądu WPR i PS w 2016 r.

Zgodnie z ustaleniami dotyczącymi WPR na lata 2014–2020 przewidziano przeprowadzenie w 2016 roku przeglądu funkcjonowania WPR. Ponieważ kształt nowej WPR odbiega zasadniczo od oczekiwań Polski zawartych w stanowisku z czerwca 2009 roku oraz z października 2011 roku w szczególności w zakresie odejścia od historycznego modelu naliczania poziomu płatności bezpośrednich oraz utrzymania w latach 2014–2020 wsparcia na rzecz rozwoju obszarów wiejskich na poziomie perspektywy 2007–2013 (ok. 14mld zł).

Rząd Polski powinien przygotować propozycje zmian WPR i PS oraz prowadzić skuteczne negocjacje w ramach przeglądu. Główne elementy stanowiska powinny dotyczyć zapewnienia polskim rolnikom i producentom rolnym równych warunków konkurencji na Jednolitym Rynku Europejskim. Ponadto należy w ramach dokumentów programowych UE i rządu polskiego w ramach polityki spójności w Polsce konsekwentnie ująć odpowiednie zapisy gwarantujące wsparcie obszarów wiejskich skoordynowane i komplementarne z instrumentami WPR.

Podczas przeglądu WPR należy:

- Doprowadzić do równych warunków konkurencji pomiędzy polskimi i zagranicznymi rolnikami oraz rozwoju obszarów wiejskich, poprzez aktywne negocjacje i dążenie do modyfikacji polityk UE.
- Dążyć do zrównania poziomu dopłat bezpośrednich do poziomu 266 Euro/ha, w oparciu o zasadę niedyskryminacji, zawartą w art. 18 i art. 42 ust.2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.
- Działać na rzecz zwiększenia poziomu unijnej pomocy dla polskich rolników i obszarów wiejskich na lata 2014–2020 do poziomu ponad 36 mld euro, który wynika ze stanowiska Parlamentu Europejskiego, a więc o ok. 8 mld euro więcej niż przyjęta dla Polski kwota w budżecie UE, zaakceptowana przez rząd PO-PSL.
- Dążyć do ograniczania dyskryminowania polskich rolników i producentów żywności i ograniczania produkcji np. w zakresie wędzenia tradycyjnych wędlin, produkcji tytoniu.
- Podjąć negocjacje w zakresie możliwości ochrony i regulacji rynku rolnego w strukturze Jednolitego Rynku UE oraz zapewnić wspieranie aktywności producentów żywności na rynkach światowych.
- Uprościć WPR poprzez zmniejszenie złożoności i obciążeń administracyjnych w ramach WPR oraz ograniczenie biurokracji europejskiej.
- Wspierać zmiany WPR, sprzyjające rozwojowi rynków lokalnych, zachowania Europy jako strefy wolnej od GMO.
- Zapewnić po przeglądzie WPR w 2016 roku sprawiedliwy udział Polski w korzystaniu ze środków europejskich i udział polskiego rolnictwa odpowiadający jego potencjałowi produkcyjnemu i społecznemu oraz umożliwi rozwój nowoczesnej polskiej wsi.

01.04.03. Wypracowanie wizji WPR i PS UE po 2020 roku

Polska jako jeden z największych beneficjentów WPR, a także polityki rozwoju obszarów wiejskich musi wypracować propozycje kształtu WPR po 2020 roku, a następnie strategię postępowania w negocjacjach nad dokumentami UE dotyczącymi WPR po 2020 roku.

W szczególności należy określić cele zawarte w Traktacie Lizbońskim nie są zhierarchizowane, są względem siebie sprzeczne mało precyzyjne oraz nie ma zarysowanego horyzontu czasowego, który określałby datę finalizacji dalszego zadania. W związku z powyższym cele WPR powinny być przeformułowane w zakresie treści merytorycznej jak i sposobu zdefiniowania.

Propozycja kształtu WPR po 2020 roku powinna uwzględniać problemy rolnictwa światowego wynikające z globalizacji w szczególności dysproporcje ekonomiczne na wszystkich etapach łańcucha żywnościowego, zależności rolnictwa od ogniw pozarolniczych, utratę przewag komparatywnych oraz skutki redukcji kosztów wytwarzania. Inne wyzwania to wzrost ryzyka produkcji rolnej związany ze zmianami klimatycznymi oraz zmiennością cen na rynkach rolnych. Funkcje produkcyjne rolnictwa podporządkowane są coraz bardziej funkcjom poreprodukcyjnym. Do tego dochodzą problemy demograficzne na wsi i spadek liczby gospodarstw.

W przygotowanie kierunków zmian WPR oraz ich wpływu na rolnictwo unijne w kontekście jego pozycji na rynkach globalnych powinny być włączone środowiska naukowe. WPR po 2020 roku powinna wspierać realizację celów strategicznych polityki rozwoju w Polsce zawartych w dokumentach strategicznych i programowych, tak aby wizje Polskiej Wsi oraz główny cel polityki rolnej były realizowane.

01.04.04. Aktywny udział w określaniu kształtu WPR i PS UE po 2020 roku

Przez aktywny udział w monitorowaniu realizacji WPR, jej przeglądu w 2016 roku programowaniu po 2020 roku zapewnimy sprawiedliwy udział Polski w korzystaniu ze środków europejskich i taki kształt WPR, który zapewni udział polskiego rolnictwa odpowiadający jego potencjałowi produkcyjnemu i społecznemu oraz umożliwi rozwój nowoczesnej polskiej wsi.

Kolejnym piątym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

01.05. Zapewnienie skutecznych mechanizmów umożliwiających efektywne wykorzystanie środków WPR na lata 2014–2020

W latach 2014–2020 Polska otrzyma unijne wsparcia w ramach I i II filaru. Środki te stanowią ogromną szansę, między innymi na przyspieszenie modernizacji rolnictwa, wzmocnienie działań rolno-środowiskowych, przyspieszenie zmian strukturalnych na wsi oraz na zwiększenie dochodów mieszkańców wsi. Należy zapewnić mechanizmy umożliwiające efektywne wykorzystanie środków WPR poprzez zapewnienie odpowiednich środków budżetowych na współfinansowanie, sprawną i skuteczną administrację, przygotowanie rolników do wprowadzenia zasady współzależności (cross-compliance) oraz wprowadzić nowoczesny system doradztwa rolniczego.

W ramach realizacji tego celu sformułowane zostały trzy zadania realizacyjne:

01.05.01. Skuteczna agencja płatnicza na rzecz rolnictwa oraz efektywny system krajowych systemów wsparcia rolnictwa

Zostanie utworzona jedna agencja płatnicza odpowiedzialna za zarządzanie wydatkami oraz za ich kontrolę. Dotyczy to w szczególności:

- środków na regulację lub wsparcie rynków rolnych,
- płatności bezpośrednich,
- wkładu finansowego UE przeznaczonego na promocję,
- wkładu finansowego UE przeznaczonego na PROW.

01.05.02. Cross compliance

Wymagania dotyczące zasady wzajemnej zgodności stanowią wymogi podstawowe w zakresie zarządzania na podstawie przepisów UE oraz normy oraz normy w zakresie zasad dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, ustanowione na szczeblu krajowym. Odnoszą się one do następujących obszarów:

- Środowisko, zmiana klimatu oraz zasady dobrej kultury rolnej.
- Zdrowie publiczne, zdrowie zwierząt i zdrowie roślin.
- Dobrostan zwierząt.
- Ochrona środowiska oraz identyfikacja i rejestracja zwierząt.
- Zdrowie publiczne ludzi, zdrowie zwierząt, zdrowotność roślin.

- Normy dotyczące Dobrej Kultury Rolnej zgodnej z ochroną środowiska.
- Bezpieczeństwo i higiena pracy w gospodarstwie.

Wymogi dotyczą wszystkich gospodarstw rolnych i powiązane są z otrzymaniem płatności bezpośrednich. Należy wzmocnić system doradztwa w tym zakresie, upowszechnić działania sprzyjające należytemu finansowaniu audytów doradczych w gospodarstwach, usprawnić system kontroli.

01.05.03. Skuteczny system doradztwa rolniczego

W celu zwiększenia świadomości beneficjentów na temat związku pomiędzy praktykami rolniczymi i zarządzaniem gospodarstwami i gruntami z jednej strony, a normami w zakresie ochrony środowiska, zmiany klimatu, zasad dobrej kultury rolnej, bezpieczeństwa żywności, zdrowia zwierząt oraz ich dobrostanu z drugiej strony, zostanie udoskonalony i zmieniony system doradztwa rolniczego. System będzie obejmował wymogi i normy w zakresie zasady wzajemnej zgodności oraz zrównoważony rozwój działalności gospodarczej.

Doradcy systemu doradztwa rolniczego będą odpowiednio wykwalifikowani i regularnie szkoleni. Zostanie zapewnione rozdzielenie funkcji kontrolnych i doradczych. Uczestniczenie w systemie będzie dobrowolne. W ramach systemu doradztwa rolniczego beneficjenci otrzymują porady uwzględniające szczególną sytuację ich gospodarstw. Należy bezwzględnie wdrożyć informatyczny – zintegrowany system doradztwa rolniczego w kraju, korzystający z baz danych rządowych agencji rolnych.

VII.2. PRIORYTET II – KONKURENCYJNOŚĆ ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ ORAZ BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCI

Podstawowym celem w tym obszarze jest:

02. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki rolno-żywnościowej

Podstawę realizacji tego celu stanowić będzie zwiększenie konkurencyjności całego systemu gospodarki rolno-żywnościowej poprzez poprawę dochodowości gospodarstw rolnych, integrację łańcucha żywnościowego i bardziej sprawiedliwy podział wartości dodanej w tym łańcuchu na zasadzie partnerstwa oraz stworzenie alternatywnych dochodów dla mieszkańców wsi z wykorzystaniem koncepcji wielofunkcyjnego rozwoju

rolnictwa i obszarów wiejskich. Zakłada się też wzmocnienie ekonomiczne gospodarstw rolnych poprzez tworzenie warunków na rzecz różnicowania działalności gospodarczej w kierunku pozyskania i tworzenia alternatywnych źródeł dochodów mieszkańców wsi. Pozwoli to na polepszenie jakości życia na obszarach wiejskich i przyczyni się do poprawy środowiska przyrodniczego i zróżnicowania gospodarki.

Realizacja tego celu wymaga tworzenia łańcuchów logistyczno-technologiczno-własnościowych, przede wszystkim w formie partnerskiego współdziałania. Umożliwi to bardziej racjonalne i sprawiedliwe rozłożenie wartości dodanej w poszczególnych ogniwach: produkcji rolnej, skupu produktów rolnych, przetwórstwa, handlu hurtowego i detalicznego żywnością oraz zwiększy konkurencyjność sektora gospodarki żywnościowej. Wylimuje to także nieuczciwych przedsiębiorców spekulujących handlem artykułami rolnymi i spożywczymi. Poprawę konkurencyjności rolnictwa można osiągnąć przede wszystkim poprzez modernizację gospodarstw, ukierunkowanie ich produkcji na rynek, aktywne wdrażanie inwestycji prorozwojowych oraz rozwijanie i pogłębianie wszelkich form kooperacji między producentami.

Przemysł rolno-spożywczy zalicza się w Polsce do najważniejszych dziedzin narodowej gospodarki. Polski rynek żywności ma nadal duży potencjał rozwojowy. Korzystnym zmianom w przetwórstwie, tj. systematycznemu wzrostowi produkcji, wprowadzaniu nowych technologii i coraz wyższej jakości produktów, towarzyszą zjawiska negatywne, hamujące jego dynamikę rozwojową. Nadal występują niedobory kapitału krajowego. Wiele zakładów działa w warunkach braku dobrych powiązań kontraktacyjnych z dostawcami surowca i niestabilnej bazy surowcowej. Nie ma również dobrze zorganizowanych i działających organizacji, związków skupiających przetwórców. Wylimowanie tych czynników, a jednocześnie dalsza poprawa jakości produktów oraz intensyfikacja działań marketingowych i promocyjnych przyczyni się do osiągnięcia zdecydowanie lepszych efektów.

Pierwszy cel szczegółowy w tym obszarze to:

02.01. Zbudowanie konkurencyjnego sektora zrównoważonej produkcji rolnej

Ewolucja rolnictwa i polityki rolnej w Europie dokonuje się w kierunku tzw. modelu europejskiego. Określa on dwa główne nurty rozwoju rolnictwa:

- konkurencyjne gospodarstwa rolne, mogące efektywnie funkcjonować zarówno na rynku UE, jak i na rynkach światowych, bez wydatnego wsparcia (subsydiów),
- rolnictwo zróżnicowane, stosujące metody produkcji gwarantującej bezpieczeństwo konsumentom i środowisku naturalnemu, pozwalające na utrzymanie aktywnych ekonomicznie i nie zdegradowanych przyrodniczo i kulturowo obszarów wiejskich.

Z uwagi na to, że coraz bardziej powszechna jest w społeczeństwie świadomość, iż koszty polityki rolnej ponoszą konsumenci, konieczne jest uwzględnienie ich oczekiwań. Z wielu badań jednoznacznie wynika, że dla konsumentów w całej Europie, w tym Polski najistotniejsze jest, aby:

- żywność była ekonomicznie dostępna dla konsumentów,
- spełniała wymogi dotyczące zdrowia i bezpieczeństwa,
- poprawiały się warunki życia na obszarach wiejskich.

W ramach tego celu sformułowano pięć zadań realizacyjnych:

02.01.01. Uznanie przez społeczeństwo istotnej roli zrównoważonej produkcji rolnej w rozwoju obszarów wiejskich

Dwa nurty rozwoju rolnictwa – farmerskiego i alternatywnego – nie muszą i nie mogą być wobec siebie konkurencyjne. Powinny się uzupełniać, tworząc żywotne rolnictwo, bez którego nie będzie terenów wiejskich pełniących różne funkcje: produkcyjne, krajobrazowe, kulturowe i rekreacyjne. Obraz bezkresnych pól z monokulturowymi uprawami, gigantycznych ferm niosących zagrożenie dla środowiska, wyludnionych wsi i zanikającego w nich życia społecznego chyba nikogo już dzisiaj nie pociąga, nawet posiadaczy wielkoobszarowych gospodarstw. Bez żywotnej wsi rolnictwo nie ma przyszłości, ale i bez rolników obszary wiejskie ulegną degradacji.

Należy więc:

- położyć większy nacisk w programach edukacyjnych wszystkich szczebli na podnoszenie poziomu wiedzy na temat zasad rolnictwa zrównoważonego, ekorozwoju,

- wspierać postawy akceptacji zasad rolnictwa zrównoważonego,
- włączyć media, zwłaszcza publiczne, w proces budowy wizerunku obszarów wiejskich jako miejsca, gdzie odbywają się istotne dla całego społeczeństwa procesy gospodarcze i społeczne.

02.01.02. Realizacja zadań na rzecz uznania znaczenia zrównoważonej produkcji rolnej w strategicznych planach na poszczególnych szczeblach zarządzania kraj, subregionów, oraz ojewódzkich, powiatowych i gminnych samorządów lokalnych

Zrównoważona produkcja rolna jako element rozwoju gospodarczego, zwłaszcza w odniesieniu do obszarów wiejskich, musi być jednym z głównych celów polityki społeczno-gospodarczej państwa. Jeżeli w ślad za tym pojawiają się rozwiązania prawne, organizacyjne i instytucjonalne umożliwiające realizację w praktyce tego celu, wówczas można będzie czynić zabiegi, aby w strategiach rozwoju różnych szczebli administracyjnych kraju umieścić rozwój zrównoważony na ważnym miejscu w hierarchii celów.

Należy więc:

- jeszcze bardziej wyraźnie podkreślić znaczenie rozwoju zrównoważonego w narodowej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego,
- podjąć nowe projekty i rozszerzyć tematy badawcze z zakresu metod oraz skutków społecznych i gospodarczych zrównoważonego rozwoju przez instytuty badawcze, uczelnie, organizacje społeczne, instytucje doradcze,
- powszechnie promować wyniki badań z tego zakresu.

02.01.03. Określenie i wdrożenie skutecznych instrumentów wsparcia dla budowy konkurencyjnego sektora zrównoważonej produkcji rolnej

Sektor zrównoważonej produkcji rolnej obejmuje produkcję ekologiczną, produkcję integrowaną, produkty lokalne i regionalne, produkty o wysokiej, potwierdzonej jakości i specyfice. Produkty tego sektora, jako na ogół droższe, nie są jeszcze konkurencyjne na rynkach społeczeństw uboższych. Aby jednak ich produkcja stała się uzasadniona ekonomicznie, wymagają one istotnego wsparcia, zarówno na rynku krajowym, jak i na rynkach zagranicznych.

Należy więc:

- przeprowadzić we wszystkich regionach Polski inwentaryzację zasobów pozwalających na rozwój zrównoważonej produkcji rolnej,
- stworzyć spójny system badania plodów rolnych i żywności pod kątem jakości i bezpieczeństwa dla konsumenta,
- zbudować silną instytucję zajmującą się rozwojem produktów regionalnych i tradycyjnych, wspierającej ich rejestrację, marketing i ekspansję na wszelkie możliwe rynki,
- zainicjować partnerską współpracę wszystkich podmiotów mogących działać na rzecz rozwoju sektora produkcji „ponadstandardowej”, aby uzyskać efekt synergii,
- dokonać przeglądu dotychczasowego gospodarowania zasobami wodnymi i wprowadzić niezbędne korekty.

02.01.04. Inicjowanie i wspieranie skutecznych procesów na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich wymaga zbudowania lub poprawy takich narzędzi jak: system ubezpieczeń wzajemnych, system poręczeń kredytowych, system finansowania, wykorzystywanie lokalnych źródeł energii, zwłaszcza odnawialnej itp. Powinien opierać się na koncepcji maksymalnego wykorzystywania lokalnych zasobów bez ich uszczuplania, zwiększania „dopływów” szeroko rozumianych kapitałów i zapobiegania ich „wyciekom”.

Należy więc:

- stworzyć mechanizmy i podstawy prawne do efektywnego rozwoju energetyki odnawialnej z wykorzystaniem biomasy, biogazu, biopaliw, energii wody, wiatru, słońca i wód geotermalnych,
- rozwijać system ubezpieczeń wzajemnych,
- wspierać rozwój lokalnych systemów finansowych – lokalnych banków, systemów i funduszy poręczeń, spółdzielni kredytowych,
- rozwijać lokalną przedsiębiorczość, zwłaszcza małe i średnie firmy przetwórstwa rolno-spożywczego oraz inne podmioty gospodarcze korzystające z zasobów lokalnych,
- ukierunkować tzw. pomoc krajową na wsparcie mechanizmów służących zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich.

02.01.05. Zwiększenie udziału organizacji producentów rolnych na rynku żywności „ponadstandardowej” przez przejmowanie sfery przygotowania płodów rolnych do sprzedaży, przechowywania, wstępnego ich przetwarzania lub przetwarzania, pakowania i dystrybucji poprzez grupy producenckie, różne formy spółdzielcze, prawne usankcjonowanie klastrów gospodarczych

Zrównoważony rozwój produkcji rolnej, poza aspektami ekologicznymi, jakości i bezpieczeństwa żywności dla konsumenta, zakłada również jej ekonomiczną opłacalność. Chcąc osiągnąć opłacalność, produkcja ta musi być prowadzona na odpowiednią skalę i obejmować maksymalny zakres w cyklu „od pola do stołu”. Można to osiągnąć przede wszystkim przez łączenie wysiłków wielu uczestników tego cyklu. Producenci rolni, aby działać bardziej efektywnie, muszą łączyć swoje działania w tych obszarach, w których samodzielnie nie mogą być konkurencyjni na rynku lub wręcz nie są w stanie sprostać wymaganiom tego rynku.

Grupy producenckie muszą mieć warunki do okrzepnięcia, a następnie do ewoluowania w kierunku zarządzanych i kontrolowanych przez rolników silnych organizacji gospodarczych. Prawo musi być otwarte zarówno na możliwości rozszerzania działalności przez obecne formy organizacyjne rolników, jak grupy czy spółdzielnie, jak i na bardziej elastyczne formy, działające na zasadzie zrzeszania się do wykonania określonego zadania (np. klastry).

Drugim celem szczegółowym w tym obszarze jest:

02.02. Wzrost efektywności ekonomicznej i produktywności gospodarki rolno-żywnościowej

Struktura polskiego rolnictwa jest bardzo zróżnicowana i dominują w niej gospodarstwa małe, o powierzchni 1–5 ha. Stanowią one ponad połowę ogólnej liczby gospodarstw. Niski jest stopień specjalizacji gospodarstw rolnych. To utrudnia postęp technologiczny i zmniejsza efektywność gospodarowania. W polskim rolnictwie brakuje kapitału na niezbędne inwestycje. Wzmocnienie finansowe sektora rolnego powinno być jednym z zasadniczych elementów budowania stabilności ekonomiczno-społecznej obszarów wiejskich. Pomoc inwestycyjna jest niezwykle istotna zwłaszcza w dziedzinie poprawy jakości produktów rolnych, wprowadzenia

nowoczesnych technologii oraz dostosowania procesów produkcyjnych do wymogów ochrony środowiska. Inwestycje są niezwykle kapitałochłonne, ale konieczne dla rozwoju. Niezbędne są także działania pobudzające samozatrudnienie oraz tworzenie nowych miejsc pracy w rolnictwie, w sektorze usług i innych form działalności pozarolniczej.

W ramach tego celu sformułowano 12 zadań realizacyjnych:

02.02.01. Wspieranie inwestycji w gospodarstwach rolnych

Działanie ma na celu wsparcie modernizacji gospodarstw w celu zwiększenia ich efektywności poprzez lepsze wykorzystanie czynników produkcji, w tym wprowadzenie nowych technologii produkcji, poprawę jakości produkcji, różnicowanie działalności rolniczej, a także zharmonizowanie warunków produkcji rolnej z wymogami dotyczącymi ochrony środowiska naturalnego, higieny produkcji oraz warunków utrzymania zwierząt.

02.02.02. Ułatwienia startu młodym rolnikom rozpoczynającym pracę

Celem działania jest stymulowanie zmian strukturalnych w sektorze rolnym przez ułatwienie przejmowania lub zakładania gospodarstw rolnych przez osoby młode o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych. Pomoc przeznaczona jest wyłącznie dla osób, które po raz pierwszy rozpoczynają samodzielne prowadzenie gospodarstwa rolnego. Zakres udzielanej pomocy winien być stale monitorowany i analizowany, aby na bieżąco wprowadzać konieczne korekty w zakresie jej podziału na poszczególne regiony.

02.02.03. Wsparcie dla powstawania i rozwoju grup producentów

Niezwykle ważne jest wzmocnienie struktury instytucjonalnej w sektorze pierwotnej produkcji rolnej. Ma temu służyć instrument wsparcia funkcjonowania producentów rolnych poprzez zachęcanie ich do tworzenia grup producentów rolnych i pogłębionej współpracy. Celem takiego działania jest dostosowanie produkcji prowadzonej w gospodarstwach członków grup producentów rolnych do wymogów rynkowych, wypracowanie mechanizmu wspólnego wprowadzanie towarów do obrotu, w tym przygotowanie do sprzedaży, centralizacja sprzedaży oraz dostarczenie

do odbiorców hurtowych. Realizacja tego przedsięwzięcia ma także sprzyjać utworzeniu wspólnych zasad dotyczących informacji o produktach oraz ich promocji.

02.02.04. Wsparcie dla różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, w tym dla upraw na cele przemysłowe

Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich jest niezwykle istotne dla gospodarstw o niewielkiej skali produkcji rolniczej i dużej ilości rąk do pracy. Podjęcie dodatkowej, nierolniczej działalności gospodarczej lub rozwój dodatkowej działalności rolniczej powinno uwzględniać lokalne możliwości przyrodnicze, glebowe i potrzeby rynku. Wymaga to szczególnej aktywności jednostek doradztwa rolniczego we współpracy z urzędnikami samorządów wszystkich szczebli.

02.02.05. Stworzenie warunków umożliwiających wykreowanie produktów niszowych i nietypowych o wysokich walorach dietetycznych i smakowych, wytwarzanych w niewielkich ilościach dla określonych grup odbiorców

Polskie rolnictwo ma jeden niepodważalny atut. Ze względu na dobry stan środowiska, przywiązanie do tradycyjnych metod uprawy ziemi rolnicy mogą produkować produkty nietypowe o wysokich walorach dietetycznych i smakowych. Produkty takie mają jednak określony krąg odbiorców.

Potrzebne jest jednak stworzenie systemu informacyjno-doradczego, który dostarczałby wiedzy o tworzących się niszach i zapotrzebowaniu na nietypowe produkty. Systemem taki powinien obejmować wszystkie ogniwa – od instytucji badawczych, poprzez samorządy lokalne, izby rolnicze, organizacje rolnicze oraz jednostki doradztwa rolniczego. Stworzenie takiego systemu wymaga jednak znacznego wsparcia finansowego ze strony państwa, jak również niezbędnych zmian legislacyjnych.

02.02.06. Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa – scalanie gruntów

Pomoc udzielana w ramach programu scalania gruntów służy poprawie struktury obszarowej poszczególnych gospodarstw rolnych oraz gruntów leśnych. W wyniku zmniejszania liczby działek ewidencyjnych uzyskuje się poprawę efektywności

gospodarowania poprzez zmniejszenie kosztów transportu oraz ułatwienie mechanizacji upraw polowych, jednocześnie zapewniając każdej z poszczególnych działek ewidencyjnych dostęp do urządzeń infrastruktury technicznej. W ramach projektu scalania przeprowadza się prace w zakresie zagospodarowania terenu, uwzględniające wymogi środowiska naturalnego. W ich wyniku mają zostać zapewnione niezbędne drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych stanowiących własność gmin.

Konieczne jest kontynuowanie tych działań, a nawet zdecydowane przyspieszenie.

02.02.07. Krajowe instrumenty wsparcia po 2013 roku

Przy ograniczeniu środków UE w budżecie na lata 2014–2020 na rozwój obszarów wiejskich bardzo ważne jest zapewnienie odpowiedniej ilości środków krajowych oraz opracowanie zestawu instrumentów wsparcia w ramach programów dla rolnictwa.

Pomoc krajowa w rolnictwie i przetwórstwie produktów rolnych nadal winna być udzielana w formie: dotacji przedmiotowych, dopłat do oprocentowania kredytów lub w formie częściowej spłaty kapitału kredytów, gwarancji i poręczeń kredytów bankowych, dopłat do składek ubezpieczeniowych, zwrotu podatku akcyzowego. Pomoc ta może funkcjonować w zakresie kierunków wsparcia, które zostały określone w prawodawstwie unijnym, tj. Wytycznych Wspólnoty w sprawie pomocy państwa w sektorze rolnym i leśnym na lata 2007–2013.

Ponadto, należy utrzymać finansowanie z budżetu zadań Inspekcji Weterynaryjnej w zakresie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt.

02.02.08. Wspieranie rozwoju przetwórstwa

Nasze artykuły rolne i produkty spożywcze są artykułami poszukiwanymi na europejskim rynku. Konieczne zatem są działania ze sfery profesjonalnego marketingu, które podwyższą konkurencyjność naszej żywności i będą ją skutecznie promować. Najważniejsze jest zbudowanie poprzez instrumenty marketingowe marki polskiej żywności. Konieczne zatem są środki na organizację wielkich kampanii marketingowych związanych z budowaniem marki i pokazaniem unikalnych atutów polskich artykułów rolno-spożywczych. Pilne jest sporządzenie strategii promocji eksportu oraz uchwalenie ustawy o promocji eksportu.

02.02.09. Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów

Ważne jest umożliwienie rolnikom i posiadaczom lasów otrzymanie wsparcia poprzez korzystanie z doradztwa w celu:

- 1) dostosowania gospodarstwa rolnego do zasady wzajemnej zgodności (cross-compliance) tj. w zakresie gospodarki gruntami, ochrony środowiska, zdrowia publicznego, dobrostanu i zdrowia zwierząt, zdrowotności roślin,
- 2) zwiększenia konkurencyjności i dochodowości gospodarstw rolnych i leśnych,
- 3) wspierania restrukturyzacji, rozwoju i innowacji w gospodarstwach rolnych i leśnych,
- 4) ochrony środowiska naturalnego,
- 5) poprawy bezpieczeństwa pracy.

Należy zmienić mechanizm finansowania korzystania z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów. Obecny system sprzyja nadużyciom, nie jest należycie kontrolowany i zniechęca rolników do korzystania z pomocy ze znacznym udziałem własnym środków. System pomocy tj. koszt audytów doradczych w gospodarstwie powinien być traktowany jako koszt kwalifikowany działań restrukturyzacyjnych i modernizacyjnych podejmowanych w gospodarstwach rolnych w ramach PROW.

02.02.10. Zwiększenie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej

Wsparcie większych zakładów będzie przyczyniać się do poprawy ich pozycji konkurencyjnej na rynkach globalnych. Pomoc udzielona w ramach działania wpływać będzie również na sytuację producentów rolnych, którzy ze względu na powiązania kontraktacyjne z zakładami przetwórczymi lub podmiotami prowadzącymi handel hurtowy uzyskają stabilizację zbytu produktów rolnych.

W wyniku własnej aktywności rynkowej i rozwoju w sektorze przetwórstwa ważną rolę odgrywają też duże zakłady oparte na kapitale krajowym, w tym spółdzielczym. Wsparcie tych zakładów będzie przyczyniać się do poprawy ich pozycji konkurencyjnej na rynkach globalnych oraz stworzy warunki na większą opłacalność produkcji i większą wartość dodaną dla dostawców surowców i produktów rolnych, powiązanych z nimi trwałymi umowami kontraktacyjnymi. Udzielana pomoc dla tych podmiotów powinna być uwarunkowana zachowaniem trwałych relacji z pro-

ducentami rolnymi oraz zapewnieniem przez nie przekazywania wartości dodanej rolnikom.

02.02.11. Utrzymanie dopłat do wapnowania gleb

Stan polskich gleb i dbałość o ich wartości produkcyjne powoduje konieczność wapnowania gleb w Polsce. Potrzeby w tym zakresie są bardzo duże. Stąd też niezbędne są dopłaty do wapnowania.

Ważne będzie przekonanie Komisji Europejskiej, że w warunkach polskiego rolnictwa utrzymanie tej formy wsparcia dla rolników z instrumentów krajowych ma zasadnicze znaczenie dla poprawy produktywności gospodarstw rolnych.

02.02.12. Wprowadzenie instrumentów zarządzania ryzykiem

Rolnictwo i przetwórstwo żywności z uwagi na zmienne warunki atmosferyczne i rynkowe jest narażone na ryzyko gospodarcze. Jak dotychczas firmy ubezpieczeniowe nie podejmują się godziwego ubezpieczenia tego obszaru działalności gospodarczej, a Państwo nie stworzyło mechanizmów i instrumentów ograniczenia ryzyka, co zagraża stabilności produkcji rolniczej. Wymaga to pilnych zmian i działań.

Zwęższająca się fluktuacja cen na rynkach rolnych oraz wzrastająca liczba katastrof przyrodniczych przyczyniły się do konieczności wsparcia rolników w krytycznych sytuacjach. Rozbudowa tych instrumentów wynika z postępującej redukcji instrumentów wsparcia rynków rolnych.

Wsparcie będzie obejmowało:

- wkład finansowy wypłacany bezpośrednio rolnikom, na rzecz składek z tytułu ubezpieczenia upraw, zwierząt i roślin od strat gospodarczych spowodowanych niekorzystnymi zjawiskami klimatycznymi oraz chorobami zwierząt lub roślin lub inwazją szkodników;
- wkład finansowy na rzecz funduszy wspólnego inwestowania w celu wypłacania rolnikom rekompensat finansowych z tytułu strat gospodarczych spowodowanych wystąpieniem choroby zwierząt lub roślin lub incydentem środowiskowym;
- narzędzie stabilizacji dochodów w postaci wkładu finansowego na rzecz funduszy wspólnego inwestowania, zapewniające rekompensatę dla rolników, którzy doświadczają poważnego spadku dochodów.

Trzeci cel szczegółowy w tym obszarze to:

02.03. Zwiększenie dochodowości w rolnictwie oraz wzrost dochodów mieszkańców wsi

Zapewnienie odpowiedniej dochodowości w produkcji rolnej jest niezbędne dla rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, stabilności produkcji rolniczej i możliwości inwestowania w długim okresie, a jednocześnie decyduje o popycie na obszarach wiejskich na usługi i produkty nierolnicze. Tym samym tworzy wzrost dochodów mieszkańców wsi i warunki trwałego rozwoju obszarów wiejskich, dlatego powinno być przedmiotem zainteresowania nie tylko polityki rolnej, ale też polityki gospodarczej Państwa oraz uzyskać wsparcie z innych obszarów finansowania rozwoju.

Realizacja tego celu wymaga opracowania rozwiązań systemowych, zastosowania odpowiednich instrumentów oraz usunięcia barier efektywności działania i zwiększenia produktywności produkcji. Potrzebne będą nowe propozycje rozwiązań i decyzje strategiczne oraz skuteczne ich wdrożenie.

W ramach tego celu sformułowano następujące zadania do realizacji:

02.03.01. Kontynuowanie dopłat do paliwa rolniczego

Obniżenie kosztów produkcji rolniczej jest jednym z warunków wzrostu dochodowości produkcji rolniczej i jego konkurencyjności. Przyczynia się do tego częściowy zwrot podatku akcyzowego na podstawie faktur VAT od oleju napędowego zakupionego na cele rolnicze przez posiadaczy gospodarstw rolnych.

Niezwykle istotne jest kontynuowanie tej formy wsparcia. Rolnicy powinni otrzymywać dopłaty w postaci zwrotu podatku akcyzowego od zakupionego oleju napędowego według obowiązujących zasad.

02.03.02. Przeciwdziałanie praktykom monopolistycznym ze strony wielkich sieci handlowych i koncernów produkcyjnych

Wprowadzenie znacznie bardziej restrykcyjnych norm prawno-administracyjnych w handlu niż w obowiązujących ustawach, w tym bezwzględnej kontroli powstawania nowych, średnich i dużych obiektów handlowych oraz zdecydowane zwiększenie restrykcyjności formalno-prawnej i administracyjno-finansowej obec-

nego prawa antymonopolowego, które jest bardzo słabe. W prawie należy także uniemożliwić nielegalny transfer zysków, głównie przez manipulowanie cenami transferowymi i zawyżaniem kosztów firm przez zagraniczne sieci handlowe. Zaostrezenie norm prawnych w tym zakresie jest koniecznym i to szybkim działaniem.

02.03.03. Wsparcie marketingu i promocji żywności wysokiej jakości oraz uczestnictwa producentów w systemach wytwarzania żywności wysokiej, gwarantowanej jakości, takich jak: produkty regionalne, tradycyjne i lokalne oraz produkty rolnictwa ekologicznego i integrowanej produkcji

Wsparcie dla systemów produkcji żywności wysokiej jakości jest szczególnie ważne, ponieważ rynek produktów o wysokiej, gwarantowanej jakości w Polsce dopiero się rozwija. Udział w systemie chronionych oznaczeń geograficznych, chronionych nazw pochodzenia, gwarantowanych tradycyjnych specjalności, produktów oznaczonych krajowymi znakami gwarantowanej jakości oraz rolnictwa ekologicznego oraz integrowanej produkcji umożliwia osiągnięcie wyższych dochodów przy jednoczesnej ochronie dziedzictwa narodowego oraz ograniczeniu wpływ całego procesu wytwarzania na środowisko. Do wsparcia w ramach tego działania uprawnieni będą producenci rolni wytwarzający te produkty rolne, które zostaną zarejestrowane w unijnych lub krajowych systemach produktów wysokiej i gwarantowanej jakości. Należy wzmocnić w systemie doradztwa kształcenie doradców – specjalistów ds. produkcji żywności w systemach wysokiej jakości.

W zakresie promocji żywności wysokiej jakości podjąć należy działania, które prowadzić będą do:

- stworzenie warunków do zwiększenia popytu na produkty rolne i środki spożywcze objęte systemami jakości żywności;
- pogłębienia wiedzy konsumentów o zaletach produktów objętych systemami jakości żywności;
- wsparcia grup producentów skupiających podmioty aktywnie uczestniczące w systemach jakości żywności;
- opracowania mechanizmów finansowania kampanii promocyjnych żywności gwarantowanej jakości i stworzenia instytucjonalnych ram tej promocji.

Działania informacyjne i promocyjne mogą być realizowane na całym rynku wspólnotowym przez grupy producentów i spółdzielnie.

02.03.07. Racjonalna gospodarka zasobami wodnymi na obszarach wiejskich poprzez wspieranie budowy i modernizacji urządzeń melioracji wodnych szczegółowych oraz podstawowych, a także zwiększających retencję wodną

Pomoc udzielana w ramach schematu dotyczy realizacji projektów z zakresu melioracji wodnych, a także projektów związanych z kształtowaniem przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta cieku naturalnego, pod warunkiem, że służą one regulacji stosunków wodnych w glebie, ułatwieniu jej uprawy oraz ochronie przeciwpowodziowej użytków rolnych.

02.03.09. Ujednolicenie pojęcia dochodu gospodarstwa rolnego i wsparcie dla rozwoju standardów określania dochodowości gospodarstw rolnych

Określanie dochodowości gospodarstw rolnych wymaga radykalnych zmian, a przede wszystkim ujednolicenia pojęcia dochodu gospodarstwa rolnego. Niezbędne jest wypracowanie nowych standardów jego określania przez środowiska ekonomistów związanych z ekonomiką rolnictwa. Należy umiejętnie wykorzystać doświadczenia polskiego systemu FADN. Na to jest potrzebne wsparcie finansowe ze strony państwa oraz zaangażowanie projektów badawczych z zakresu ekonomiki rolnictwa.

02.03.10. Utrzymanie dotychczasowej formy opodatkowania rolnictwa. Zmniejszenie obciążeń fiskalnych ciążących na mieszkańcach wsi i prowadzących działalność na obszarach wiejskich

Utrzymanie podstawowego podatku rolnego w najbliższych latach jest jednym z podstawowych zadań, jeśli chcemy rozwijać polskie rolnictwo i czynić je konkurencyjnym na rynkach europejskich i światowych. Nie należy zwiększać obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych, które przecież płacą także podatki pośrednie w postaci VAT od zakupionych towarów i usług czy też podatek akcyzowy. Obciążeni są także składkami na ubezpieczenie społeczne. Należy poszukiwać rozwiązań fiskalnych

wspomagających system inwestowania, kredytowania, włączania gospodarstw rolnych w aktywizowanie rynku po stronie producentów i nabywców. Obecnie należy zrezygnować z pomysłu wprowadzania podatku dochodowego w rolnictwie.

Czwarty cel szczegółowy w tym obszarze to:

02.04. Poprawa bezpieczeństwa żywności i jej jakości oraz rynkowe ukierunkowanie produkcji

Zasadniczym warunkiem funkcjonowania gospodarstw rolnych i zakładów przetwórstwa artykułów rolnych na wspólnym rynku jest dostosowanie warunków produkcji do standardów zapewniających bezpieczeństwo żywności. Dlatego też inwestycje zmierzające do poprawy standardów higienicznych, sanitarnych i jakościowych w produkcji żywności, a także działania nakierowane na ochronę środowiska i poprawę warunków utrzymania zwierząt stanowią priorytetowy obszar niniejszego programu.

W ramach tego celu sformułowano następujące zadania realizacyjne:

02.04.01. Wprowadzenie jednolitego zintegrowanego systemu kontroli bezpieczeństwa i jakości żywności na wszystkich etapach produkcji, podległego Prezesowi Rady Ministrów, poprzez powołanie Polskiej Inspekcji Bezpieczeństwa i Kontroli Żywności

Jakość żywności jest kontrolowana w Polsce przez pięć inspekcji kontrolnych w sposób niespójny oraz zagrażający bezpieczeństwu i zdrowiu publicznemu. Połączenie w jeden system bezpieczeństwa żywności i kontroli jakości żywności jest konieczne, a świetle afer w 2013 roku także niezbędne dla zachowania wizerunku polskiej żywności. Bezpieczeństwo i jakość żywności stanowią nierozłączne domeny w gospodarce żywnościowej Państwa. Za jakość odpowiadają przede wszystkim producenci, dlatego należy dopuścić do systemu kontroli inne instytucje branżowe i jednostki naukowe, co może ograniczyć zjawisko korupcji. Podstawowym elementem systemu kontroli i bezpieczeństwa jakości żywności będzie jednak utworzenie jednej służby kontrolującej bezpieczeństwo i jakość żywności – Polskiej Inspekcji Bezpieczeństwa i Kontroli Żywności, podległej bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów.

02.04.02. Wprowadzenie zakazu produkcji i wprowadzania na rynek żywności modyfikowanej genetycznie (GMO)

Należy wprowadzić w życie Ramowe Stanowisko Polski dotyczące organizmów genetycznie zmodyfikowanych (GMO) w brzmieniu przyjętym przez Radę Ministrów 3 kwietnia 2006 r. Należy rozpocząć szeroko zakrojoną edukację rolników, konsumentów na temat ekologicznych, zdrowotnych, społecznych i ekonomicznych zagrożeń związanych z produkcją i konsumpcją GMO. Na ten cel należy przeznaczyć środki z NFOŚiGW.

Należy opracować i wdrożyć instytucjonalnie zintegrowany program wytwarzania pasz białkowych bez GMO, przetwórstwa i wprowadzania na rynek specjalnie oznakowanych produktów mięsnych, wsparty działaniami marketingowymi i badaniami naukowymi.

Należy promować produkcję tradycyjnych roślin paszowych wysokobiałkowych oraz wspierać finansowo producentów pasz nie zawierających GMO. Niezbędne jest wprowadzenie wyraźnego oznakowania żywności zawierającej GMO i powstałej z wykorzystaniem GMO oraz zwiększenia kar za brak wyżej wspomnianego oznakowania.

Polska, wspólnie z innymi krajami powinna dążyć do zmiany ustawodawstwa unijnego ustanawiającego, że w UE nie ma miejsca na żywność zawierającą GMO.

02.04.03. Wprowadzenie ograniczeń w zakresie tuczu wielkoprzemysłowego trzody chlewnej, drobiu i bydła

Wprowadzić należy ścisły nadzór nad wielkoprzemysłową koncentracją produkcji zwierzęcej i ograniczyć jej dalszy rozwój. Fermy wielkopowierzchniowe stanowią poważne zagrożenie dla środowiska i tym samym zwiększają zagrożenie dla zdrowia ludności, a perspektywie powodują wzrost nakładów na leczenie chorób – zatruc pokarmowych, alergii.

02.04.04. Wspieranie pszczelarstwa i rynku miodu

Działalność pszczelarska ma dwojakie znaczenie: utrzymanie niezbędnej dla środowiska populacji pszczół raz alternatywne źródło dochodu dla gospodarstw rolnych szczególnie małych. Niezbędne działania powinny koncentrować się na szeroko pojętej akcji edukowania społeczeństwa, wspierania tworzenia nowych pasiek

oraz odbudowy stanu rodzin pszczelich, poprawy ich zdrowotności. Niezbędne regulacje na rynku miodu to promocja spożycia, wsparcie kontroli i regulacje finansowe przyznające szeroko pojęte ulgi i dotacje dla właścicieli pasiek za stosowanie dobrych praktyk w zakresie przyrody. Szczególnie ważna jest ochrona polskiego rynku miodu przed napływem towaru obcego, często bez wymaganych badań i wprowadzanie go do obrotu. Wpływa to destabilizująco na rynek miodu w Polsce.

02.04.05. Wspieranie rozwoju rolnictwa integrowanego

Udzielić należy niezbędnej pomocy polskim rolnikom (wdrożenie 19 Dyrektyw), aby mogli w pełni korzystać z zasady współzależności (cross-compliance) i rozpocząć integrowaną produkcję rolną w gospodarstwach rolnych. Stworzyć należy sieć towarowych gospodarstw pilotażowych, które objęte zostaną nie tylko nadzorem Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, ale również szerszymi niż dotąd badaniami.

02.04.06. Wspieranie rozwoju produkcji ekologicznej

Utrzymany powinien zostać cały system dotacji funkcjonujących w ramach programów rolno-środowiskowych, których najważniejszym celem jest zachowanie lub poprawa jakości środowiska przyrodniczego na obszarach wiejskich, poprzez wspieranie przyjaznych środowisku metod produkcji rolnej. Wspierać będziemy upowszechnianie wiedzy i działania prowadzące do zmiany świadomości rolników, co do ekologicznych metod gospodarowania.

02.04.07. Wsparcie rozwoju produkcji żywności wysokiej jakości

Coraz bardziej znaczącą rolę będziemy nadawali wytwarzaniu, ochronie i promocji żywności wysokiej jakości. Sposobem realizacji tej polityki jakości będą wyróżnienia znakami potwierdzającymi wysoką jakość wyrobów rolno-spożywczych pochodzących z konkretnych regionów, jak też charakteryzujących się tradycyjną metodą produkcji.

02.04.08. Racjonalizacja gospodarki nawozowej, w tym dopuszczanie do obrotu nawozów oraz kontrola obrotu nawozami i kontrola ich jakości

W ramach tego zdania powinny być prowadzone następujące działania:

- podnoszenie wiedzy na temat nawożenia (szkolenia);
- produkcja nawozów wieloskładnikowych wysokiej jakości;
- wyrób nawozów na bazie fosforanu amonu i mocznika;
- modernizacja zakładów – obniżając emisję CO₂ oraz związków fluoru;
- prowadzenie rygorystycznej kontroli w stacjach emisji wokół zakładów;
- przestrzeganie zasad systemu certyfikacji i kryteriów oceny technicznej nawozów.

02.04.09. Wspieranie agrochemicznej obsługi rolnictwa, tj. działalności Krajowej Stacji Chemiczno-Rolniczej i okręgowych stacji chemiczno-rolniczych

Zadania krajowej jak i okręgowych stacji chemiczno-rolniczych wiążą się z wspieraniem i agrochemiczną obsługą rolnictwa – więc ich istnienie w kraju nie podlega dyskusji. Ich sprawność działania i efektywność wymaga:

- zreformowania administracji doradców, co zapewni lepszy, bezpośredni kontakt z rolnikami,
- dofinansowania stacji chemiczno-rolniczych w celu opracowania i realizacji badania gleb oraz wyposażenie laboratoriów,
- prowadzenia ścisłej współpracy z ODR i szkołami rolniczymi odnośnie realizacji zadań w obrębie rejonu działania.

02.04.10. Konsekwentna realizacja Krajowego planu działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2013–2017 oraz opracowanie nowego planu po 2017 roku

Należy konsekwentnie realizować cele i środki zmierzające do zmniejszenia zagrożenia związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Działania powinny obejmować:

- zapewnienie systemu szkoleń,
- podniesienie świadomości ogółu społeczeństwa,
- zapewnienie nadzoru nad stanem technicznym sprzętu,
- zmniejszenie stosowania pestycydów,

- wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin.

02.04.11. Zapewnienie przestrzegania zasad integrowanej ochrony roślin

Wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin wymaga dostarczenia użytkownikom środków ochrony roślin odpowiednich narzędzi takich jak metodyki integrowanej ochrony roślin dla poszczególnych upraw, systemów wspomaganie decyzji w ochronie roślin, metodyki prowadzenia monitoringu występowania organizmów szkodliwych dla roślin. Ważne jest zapewnienie odpowiedniego dostępu do informacji i szkoleń.

02.04.12. Wspieranie wdrażania programów zwalczania chorób zwierząt mających jedynie znaczenie handlowe (choroba Aujeszky'ego, IBR-IPV)

Dotychczas Polska nie posiada statusu kraju wolnego od choroby Aujeszky'ego. Unie możliwa to polskim hodowcom i producentom sprzedaż trzody chlewnej do krajów UE. Wyeliminowanie tej choroby jest konieczne, ponieważ niektóre państwa trzecie żądają gwarancji zdrowotnych w odniesieniu do tej choroby. Należy kontynuować uruchomione programy mające na celu likwidację choroby Aujeszky'ego i innych chorób zwierząt.

Piątym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

02.05. Wzmocnienie procesów integracji poziomej i pionowej na rynku rolnym

Realizacja tego celu jest istotna dla rozwoju konkurencji na rynku skupu produktów rolnych oraz zapewnienia większych i stabilnych dochodów dla producentów rolnych. Będzie to możliwe poprzez wsparcie i zwiększenie roli grup producenckich, rynków hurtowych, spółdzielczości wiejskiej, giełd towarowych oraz wprowadzenie mechanizmów administracyjnej ochrony od nieuczciwej konkurencji. Istotne jest kształtowanie i doskonalenie współpracy na płaszczyźnie „producent rolny – przetwórca”, co powinno budować trwałe więzi w pionowej współpracy. Niezwykle istotną sprawą jest stworzenie nowego systemu kontraktowania produktów rolnych, a zwłaszcza przywrócenia umów wieloletnich. W budowaniu więzi i wzmacnianiu in-

tegracji w systemie integracji pionowej znaczące miejsce powinno przypaść elektronicznej platformie handlowej.

Realizacji tego celu mają służyć dwa zadania:

02.05.01. Upowszechnienie stosowania wieloletnich umów kontraktacyjnych na rynku rolnym

Dla sprawnego funkcjonowania rynku rolnego ważne jest stworzenie dobrego systemu kontraktacyjnego, a przede wszystkim przywrócenie wieloletnich umów kontraktacyjnych, instytucji gwarantującej rolnikom odbiór surowca rolnego, odpowiadającego umownym standardom jakościowym, po ustalonych cenach. W roku 2005 zostały opracowane propozycje Wieloletnich Umów Kontraktacyjnych, który objął jedynie rynki skrobi ziemniaczanej i buraków cukrowych. Konieczne jest jego rozszerzenie na inne obszary produkcji roślinnej i zwierzęcej. Trzeba stworzyć system prawnych rozwiązań, które określą trwale miejsce systemu kontraktacji w funkcjonowaniu rynku rolnego. Należy też dążyć do upowszechniania zasad funkcjonowania nowych instytucji na rynku rolnym, takich jak elektroniczne platformy handlowe i zakupowe i organizacje typu klastry oraz stworzenie modelowych rozwiązań w tym zakresie

02.05.03. Wspieranie rozwoju współpracy na rynku organizacji w formie klastra rolnego

Klastry rolno-przemysłowe tworzą warunki do współpracy producentów rolnych, zakładów przetwórstwa spożywczego, szczególnie małych i średnich, firm handlowych oraz zaplecza badawczego, stanowiąc specyficzną formę integracji poziomej i pionowej w niszach rynkowych (np. rolnictwa ekologicznego) czy też w formie regionalnych organizacji. Doświadczenia wskazują na potrzebę wspierania ich rozwoju i doskonalenia organizacji oraz upowszechniania rozwiązań modelowych wśród uczestników rynku rolnego.

Wspierać należy powstawanie nowych klastrów rolnych, co pozwoli na tworzenie grup roboczych w obszarach zdefiniowanych przez samych zainteresowanych i budowanie wewnętrznych konsorcjów w celu realizacji wyznaczonych celów. Efektem tej nowej formy organizacji rynku rolnego powinno być: tworzenie własnych platform zakupowych, implementowanie nowoczesnych technologii produkcji i tworzenie no-

wych produktów. Należy w ramach środków Polityki Spójności 2014–2020 przewidzieć środki finansowe na rozwój i doskonalenie klastrów rolno-przemysłowych.

Szóstym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

02.06. Postęp biologiczny w produkcji rolnej oraz rozwój doświadczalnictwa terenowego

W ramach realizacji tego celu niezwykle istotne jest ułatwienie dostępu do przeprowadzania analiz i badań. Powinni mieć zarówno naukowcy, praktycy jak i rolnicy. Dostęp do przeprowadzania analiz i badań powinien zostać zapewniony przez stworzenie profesjonalnych laboratoriów w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego.

Niezwykle ważna jest możliwość oceny odmian szczególnie spoza Polski w warunkach doświadczalnictwa terenowego. Obecny model finansowania i promocji wyników badań jest niewystarczający i wymaga naprawy.

Dla realizacji tego celu określono następujące zadania:

02.06.01. Wsparcie dla wdrażania do praktyki rolniczej metod oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt, biotechnologii rozrodu i metod żywienia

Ocena wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt wymaga dofinansowania i dalszego uspołecznienia. Szczególnego wsparcia należy udzielić polskiej hodowli w tym szczególnie problematyce biotechnologii rozrodu i żywienia oraz utrzymania i zwiększania pogłowia ras rodzimych.

02.06.02. Wsparcie dla wytwarzania odpowiedniego materiału nasiennego do uprawy roślin i rolnictwa ekologicznego z wykorzystaniem standardów UE

Wspieranie postępu biologicznego zamienimy na finansowanie zadaniowe jednostek wykonujących prace o charakterze innowacyjnym na rzecz uprawy roślin i produkcji nasiennej. System powinien być oparty na trzech elementach – odpowiednim określeniu oczekiwań przemysłu wobec nauki, nieskrępowanym wyborze najlepszych ofert, jakie napłyną ze strony nauki oraz jasnym rozliczeniu wykonania. Priorytetowo należy traktować wdrożenie efektów badań do praktyki produkcyjnej.

02.06.03. Przeciwdziałanie nieuczciwej konkurencji w obszarze ochrony własności intelektualnej, w zakresie produkcji żywnościowej, poprzez stworzenie całościowego programu ochrony: patentowej, praw autorskich, znaków towarowych, marek i nazw lokalnych produktów

Ta dziedzina wiedzy o ochronie własności produkcji żywnościowej, jak i przemysłowej jest bardzo słabo znana. Wzmocnienia i uregulowania wymaga ochrona polskich znaków towarowych i marek produktów rolnictwa. Dotyczy to ochrony wspólnotowej oraz poza UE.

Siódmym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

02.07. Wzmocnienie rozwoju społeczeństwa informacyjnego na wsi

Warunkiem rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa jest ewolucja społeczności wiejskiej zgodnie z trendami informacyjnej, postindustrialnej światowej gospodarki. Podstawowym elementem obecnie kształtującej się, zgodnie z założeniami Strategii Europa 2020, gospodarki opartej na wiedzy jest społeczeństwo informacyjne, w którym zarządzanie informacją, jej jakość, szybkość przepływu informacji są zasadniczymi czynnikami konkurencyjności zarówno w przemyśle, rolnictwie, jak i w usługach.

W ramach celu sformułowaliśmy cztery zadania realizacyjne:

02.07.01. Wspieranie działalności innowacyjnej oraz badawczo-rozwojowej na rzecz rozwoju regionalnego

Działania innowacyjne, polegająca na tworzeniu i wdrażaniu nowych i zmodernizowanych produktów, nowych lub zmienionych procesów technologicznych, organizacyjnych lub organizacyjno-technicznych będą w ramach niniejszego działania promowane poprzez:

- odliczenie nakładów na określone rodzaje działalności innowacyjnej od podstawy opodatkowania,
- opóźnienie terminu płatności zobowiązań podatkowych, np. poprzez przyspieszoną lub natychmiastową amortyzację,
- technologiczny kredyt podatkowy, polegający na możliwości sfinansowania przez przedsiębiorców technologii wdrożeniowej z kredytu spłacanego przez

nich z przyrostu wpływów podatkowych na rzecz Skarbu Państwa, równego przynajmniej wartości zaciągniętego kredytu,

- zwolnienie od podatku VAT usług naukowo-badawczych i obciążeniach stawką podatkową na poziomie 0%, na zasadach zgodnych z przepisami Unii Europejskiej.

Elementem warunkującym rozwój innowacyjności jest efektywna baza naukowo-badawcza, której wyniki pracy są skutecznie upowszechniane wśród rolników i ludności wiejskiej.

02.07.02. Rozwój instytucjonalny

Realizacja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i zintegrowanego rolnictwa wymaga odpowiedniego otoczenia instytucjonalnego. Zadanie to skierowane jest do samorządów terytorialnych, ich związków i jednostek oraz organizacji pozarządowych. Adresowane jest on także do instytucji społeczeństwa obywatelskiego mających kluczowe znaczenie dla budowania spójności społecznej.

Wsparcie na realizowane w ramach tego zadania działania, powinno być skierowane głównie do instytucji odpowiedzialnych za wdrożenie i funkcjonowanie instrumentów polityki rozwoju obszarów wiejskich.

02.07.03. Wspieranie budowy systemu informacyjnego

Kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskich w Polsce muszą towarzyszyć zmiany organizacyjne, instytucjonalne wzmocnione odpowiednio zaprojektowanym systemem teleinformatycznym. Wieś nie jest jeszcze przygotowana do tak daleko idących przemian. Zadania resortu rolnictwa mające ułatwić dostęp mieszkańców obszarów wiejskich do informacji i instrumentów ich przekazu muszą być skorelowane z podobnymi programami Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji. Sieci informatyczne są niezbędne nie tylko do przekazu informacji urzędowych, ale także dla celów handlowych, edukacyjnych, kulturalnych i wymiany informacji.

02.07.04. Rozwój doradztwa specjalistycznego

Obecnie konieczne jest większe zaangażowania doradztwa rolniczego w proces wsparcia przemian strukturalnych w polskim rolnictwie. Nadrzędnym celem działania doradztwa rolniczego w latach 2014–2020 staje się strona dochodowa każdego

przedsięwzięcia oraz wsparcie działań, które przyczyniają się do tworzenia nowych miejsc pracy i zmniejszanie stref ubóstwa. Wymaga to doradztwa odnoszącego się do ściśle określonych działań specjalistycznych. Konieczność specjalizacji doradztwa wynika również ze zmian w strukturze produkcji i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz ewolucji w strukturze agrarnej polskiego rolnictwa. Ponadto, potrzeba rozwoju doradztwa wynika z reform wspólnej polityki rolnej oraz wspólnej polityki rozwoju obszarów wiejskich. Funkcjonowanie systemu doradztwa rolniczego, umożliwienie korzystania z doradztwa na zasadzie dobrowolności a nie obligatoryjności a także oddzielenie funkcji kontrolnych od doradczych to nowe założenia polityki wspólnotowej wobec rolnictwa. Dodatkowa specjalizacja doradztwa rolniczego wynika z konieczności wdrażania polityki innowacji w rolnictwie, szczególnego zaangażowania rolnictwa w działania związane z ochroną środowiska i zarządzania programami rolnośrodowiskowymi, przestrzegania norm gospodarowania związanych z wymogami wzajemnej zgodności (cross-compliance) oraz integrowanej ochrony roślin.

Ósmym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

02.08. Promocja i marketing artykułów rolnych

Po wejścia Polski do Unii Europejskiej artykuły rolne i przetworzone produkty spożywcze zdobyły silną pozycję konkurencyjną z uwagi na walory smakowe i wysoką jakość. Polscy producenci byli i są konkurencyjni cenowo – ze względu na niższe koszty pracy i tańsze surowce rolne. Eksport polskiej żywności rozwija się dynamicznie w oparciu o dotychczasowe przewagi konkurencyjne, ale wzrost ten nie będzie trwał długo. Chcąc zapewnić utrzymanie tego trendu, należy podjąć konsekwentne oraz nowatorskie działania marketingowe i promocyjne.

W ramach tego celu określono następujące zadania:

02.08.01. Promowanie polskiej żywności na europejskich i światowych rynkach zbytu oraz stworzenie warunków instytucjonalnych promocji

Po 2013 roku na skutek uzgodnień z WTO mogą zniknąć mechanizmy chroniące unijny rynek przed napływem żywności z krajów do niej nie należących oraz wspie-

rające eksport unijnych produktów rolno-spożywczych. W tej sytuacji niezbędne jest opracowanie strategii promocji polskiej żywności i operacyjnego planu działań marketingowych dla wzmocnienia jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych. Konieczne jest przyjęcie odpowiedniej ustawy i doprowadzenie do szybkiego powstania Agencji Promocji Polskiej Żywności – instytucji tworzonej na bazie Agencji Rynku Rolnego, z udziałem producentów surowców rolnych i przetwórców w ramach funduszy promocji, korzystającej ze wsparcia organizacyjnego i finansowego budżetu Państwa oraz środków UE.

Ważne w tej sytuacji jest stworzenie systemu wsparcia dla polskich firm inwestujących w promocję polskiej żywności oraz tworzących warunki dla rozwoju promocji i prowadzących badania rynkowe.

Istotne jest przygotowanie odpowiednich kadr w zakresie marketingu i PR do realizacji strategii promocji polskiej żywności, zwłaszcza pracowników polskich placówek dyplomatycznych oraz profesjonalnych agencji handlowych i marketingowych.

02.08.02. Wsparcie polskich firm inwestujących w promocję polskiej żywności

Produkcja żywności powinna stać się polską specjalnością eksportową, wizytówką polskiej gospodarki. Trzeba jednak wytworzyć odpowiednie narzędzia do jej wypromowania w świecie i uczynić ją konkurencyjną. Przede wszystkim istotne jest budowanie marki polskiej żywności, podkreślanie jej wysokiej jakości, zdrowotności i bezpieczeństwa. Ważne w tej sytuacji jest stworzenie systemu wsparcia dla polskich firm inwestujących w promocję polskiej żywności oraz tworzących warunki dla rozwoju promocji i prowadzących badania rynkowe.

Dziewiąty cel szczegółowy w tym obszarze to:

02.09. Wspieranie wytwarzania i dystrybucji produktów tradycyjnych i regionalnych.

Produkty tradycyjne i regionalne stanowią ważny element rozwojowy gospodarki rolno-żywnościowej kraju. Nadal mamy w Polsce bogate dziedzictwo kulinarne, wiele produktów żywnościowych i artykułów spożywczych charakteryzujących się

szczególnymi cechami jakościowymi i tradycyjnymi sposobami wytwarzania, które nie są chronione prawnie. Niedostateczny rozwój systemów dystrybucji jest jednak barierą rozwoju rynku tych produktów i zagraża bezpieczeństwu ich sprzedaży. Niezbędne jest dalsze doskonalenie systemu wsparcia rozwoju wytwarzania produktów tradycyjnych i regionalnych oraz stworzenia zintegrowanej formy organizacji dystrybucji tych produktów na rynki ponad regionalne.

W ramach tego celu sformułowane zostały następujące zadania:

02.09.01. Doskonalenie dotychczasowej polityki ochrony produktów regionalnych i tradycyjnych

Chcąc chronić konsumentów oraz tworzyć warunki rozwojowe i podnosić atrakcyjność obszarów wiejskich należy:

- upowszechnić europejski system rejestracji, ochrony i wyróżniania specjalnymi znakami produkty regionalne i tradycyjne,
- wesprzeć organizacyjnie i uprościć system zgłaszania produktów tradycyjnych do rejestracji krajowej oraz zapewnić finansowanie zgłaszania produktów do unijnych systemów rejestracji, ochrony i wyróżniania specjalnymi znakami produkty regionalne,
- usprawnić proces kontroli wytwarzania zarejestrowanego produktu regionalnego, zwłaszcza kontrolowania zgodności z specyfikacją.

02.09.02. Modyfikowanie systemu rejestracji i ochrony nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych wpisywanych na Listę Produktów Tradycyjnych

Konieczne jest w tym zakresie:

- modyfikowanie systemu rejestracji nazw i oznaczeń jako dobrej bazy do prowadzenia działań promocyjnych i szkoleniowych dla wytwórców tradycyjnej żywności, a zwłaszcza usprawnienie systemu oceny wniosków w Urzędach Marszałkowskich,
- nasilenie działań mających na celu przygotowanie grup producentów do dalszej pracy nad gromadzeniem niezbędnej dokumentacji nt. wyjątkowości i specyfiki w celu rejestracji w systemie europejskim produktów regionalnych,
- wprowadzenie dofinansowania wypełniania wniosków rejestracyjnych.

Dziesiątym celem do realizacji w tym obszarze jest:

02.09.03. Wsparcie dla tworzenia wspólnych systemów dystrybucji produktów tradycyjnych i regionalnych

Brak systemów dystrybucji stanowi barierę rozwoju dla produktów tradycyjnych z uwagi na ograniczenie dostępu do rynków potencjalnych konsumentów w aglomeracjach miejskich i sprzedaż na rynkach lokalnych, gdzie uzyskują one niskie ceny, co jest barierą podaży. Produkty wytwarzane w niewielkich ilościach wymagają gromadzenia w większe partie i wspólnej dystrybucji nie tylko z uwagi na opłacalność tych procesów, ale też z uwagi na potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego i jakości tych produktów. W tej sytuacji należy wspierać finansowo tworzenie wspólnych rozwiązań organizacyjnych producentów w zakresie dystrybucji i wspólnej organizacji sprzedaży na rynkach dużych miast oraz doradztwo i szkolenia w tym zakresie.

02.10. Wyrównanie szans działalności gospodarstw rolnych na rynku pod kątem jakości produkcji i uzyskiwanych wyników w obliczu zmian klimatu

Występujące coraz częściej anomalie pogodowe i związane z nimi pojawiające się klęski żywiołowe i inne zjawiska przyrodnicze powodują, że konieczne jest budowanie systemu wyrównywania szans działalności gospodarstw rolnych ponoszących straty wynikające z tego typu zdarzeń. Ponadto należy realizować programy (we współpracy z instytucjami naukowymi) wprowadzające mechanizmy dostosowania produkcji rolnej do anomalii pogodowych i łagodzących skutki klęsk żywiołowych i zmian klimatu.

W ramach tego celu sformułowano następujące zadania:

02.10.01. Ujednolicenie zasad działania Komisji Wojewódzkich szacujących straty

Ujednolicenie miałooby na celu jasne określenie zasad i procedur szacowania strat oraz działania komisji wojewódzkich w tym zakresie. Istnieje szereg aktów prawnych mówiących o stanie klęski żywiołowej, oraz o wystąpieniu okoliczności nadzwyczajnych. Wytyczne Ministerstwa Rolnictwa są niejasne. Dlatego tak ważne jest uregulo-

wanie zasad działania komisji oceniających straty oraz skonkretyzowanie procedur szacowania strat. Należy zapewnić środki finansowe na prace komisji oraz szkolenie i opłacenie rzeczoznawców w zakresie produkcji rolniczej i budownictwa.

02.10.02. Określenie systemu pomocy dla gospodarstw dotkniętych klęską żywiołową bądź okolicznościami nadzwyczajnymi uniemożliwiającymi lub utrudniającymi działalność rolniczą

Rolników coraz częściej dotykają straty związane z klęskami żywiołowymi, anomaliami pogody lub też okolicznościami nadzwyczajnymi uniemożliwiającymi lub utrudniającymi działalność rolniczą. Funkcjonujący obecnie system pomocy dla producentów rolnych dotkniętych tymi doświadczeniami jest nie do końca sprawny i nie wyczerpuje możliwości, a przede wszystkim nie zaspakaja wszystkich potrzeb i oczekiwań. Pomoc w takich wypadkach nie może mieć formy uznaniowej, a musi być konkretnie określona. Konieczne są więc dalsze prace, które udrożnią funkcjonujący obecnie system pomocy dla gospodarstw dotkniętych klęską i wprowadzą instrumenty, które pomogą poszkodowanemu rolnikowi na szybkie odbudowanie produkcji, nadrobienie strat i powrót na rynek. Szczególny nacisk należy położyć na reformę procesu ubezpieczeń w rolnictwie.

02.11. Utworzenie i wdrożenie systemu sprzedaży produktów lokalnych przez rolników prowadzących małe gospodarstwa rolne

Zgodnie z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego (2010 r.) w naszym kraju jest 1242 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni od 1–10 ha. Stanowi to blisko 80% wszystkich gospodarstw w naszym kraju. Dla części z tych gospodarstw szansą i sposobem na przetrwanie jest sprzedaż na lokalnym rynku wyprodukowanych w gospodarstwie produktów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego w ramach sprzedaży bezpośredniego bezpośrednio od producenta. Istnieje wiele problemów i barier formalno-prawnych w zakresie takiej sprzedaży. Do głównych, zgłaszanych przez rolników zaliczamy między innymi obowiązujące przepisy i wymogi weterynaryjno-sanitarne które są mało zrozumiałe dla przeciętnego rolnika, producenta żywności w małych ilościach z przeznaczaniem na lokalny rynek, ponadto również skomplikowane przepisy i wymogi prawne regulujących zasady takiej bezpośredniej sprzedaży przez rolnika, jak i możliwości sprzedaży produktów przetworzonych. Istniejące

Rozporządzenia regulujące przetwarzanie produktów pierwotnych i wprowadzanie ich do obrotu nie uwzględniają prowadzenia tego typu działalności w małych gospodarstwach rolnych – są również zbyt rygorystyczne.

Dla rozwiązania lub ograniczenia wymienionych problemów w ramach tego celu sformułowano następujące zadania:

02.11.01. Opracowanie kompleksowego i czytelnego aktu prawnego regulującego system wytwarzania i sprzedaży bezpośredniej produktów lokalnych

Produkcja i sprzedaż produktów żywnościowych podlega różnym regulacjom prawnym. Regulacje prawne dotyczące sprzedaży bezpośredniej produktów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego obejmują dyrektywy, rozporządzenia Unii Europejskiej oraz krajowe rozporządzenia i ustawy. Proponowane zmiany miałyby dotyczyć w szczególności:

- przepisów sanitarno-weterynaryjnych umożliwiających mniej rygorystyczny dostęp konsumentów do produktów roślinnych i zwierzęcych sprzedawanych w ramach sprzedaży bezpośredniej,
- zmian w zakresie przetwarzania produktów pierwotnych i wprowadzanie ich do obrotu w małych gospodarstwach rolnych,
- innych aspektów jak: np. zdefiniowanie małego gospodarstwa, niewielkiej ilości produktu roślinnego lub odzwierzęcego, ujednoczenie i doprecyzowanie przepisów w zakresie certyfikowania i kontroli, kosztów badan próbek, przepisów skarbowych.

W dalszych pracach nad utworzenie i wdrożenie systemu sprzedaży produktów lokalnych przez rolników prowadzących małe gospodarstwa rolne należy z szczególną uwagą rozważyć i wprowadzać odpowiednie zasady na rzecz lepszego unormowania problematyki dotyczącej wstępnego przetwarzania produktów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego.

Należy opracować i zebrać w jednym rozporządzeniu napisanym prostym, zrozumiałym językiem wszystkich przepisów – z różnych dziedzin – regulujących dany sposób przetwórstwa i sprzedaży, tak, aby rolnik-właściciel małego gospodarstwa, drobny hodowca, czy przetwórca w jednym miejscu znalazł wszystkie obowiązki, które musi spełnić. Opracowane rozporządzenie musi odgórnie łączyć kompetencje

i zadania poszczególnych inspekcji nadzorujących produkcję i sprzedaż. Mechanizmy i uzgodnienia należy stworzyć w trakcie prac zespołu międzyresortowego pod bezpośrednim nadzorem przedstawiciela rządu.

02.11.02. Wprowadzenie możliwości sprzedaży bezpośredniej dla przetworów domowych wywarzanych we własnym gospodarstwie z własnych produktów w niewielkich ilościach

Obecnie rolnicy mogą sprzedawać bezpośrednio z gospodarstwa tylko produkty nieprzetworzone. Ich ilość jest ograniczona i dotyczy własnych plonów. Oznacza to, że legalnie można kupić od rolnika mleko, ale ser i masło już nie. Przystępstwem jest również sprzedawanie przez rolnika domowych wędlin czy kiełbas własnego wyrobu. Zebrane przez siebie zioła można sprzedawać, ale konfekcjonowanie ich, czyli np. pokrojenie i zapakowanie, wymaga opodatkowania.

Istnieje, co prawda, możliwość prowadzenia tzw. działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej (tzw. MOL), która z założenia miała być kierowana do małych, regionalnych producentów, ale warunki sanitarno-weterynaryjne, jakie należy spełnić są, zdaniem rolników, zbyt bardzo wyśrubowane.

Najpewniejszą formą sprzedaży bezpośredniej jest zakup żywności w gospodarstwie, ale dla większości konsumentów nie jest to wygodne. Każde małe miasto, czy też osiedle dużego miasta potrzebuje własnego placu targowego, który będzie miejscem sprzedaży płodów rolnych od okolicznych rolników. Należy rozważyć preferencyjne warunki wynajmu stoisk dla producentów ekologicznego, ponieważ już sama produkcja i certyfikacja ekologiczna stanowi dla nich wyzwanie ekonomiczne.

Do rozważenia jest również możliwość ulg i systemu zachęt i zwolnień np. podatku rolnego. Warte rozważenia jest również możliwość uruchomienia jednego zakładu przetwórczego u rolnika w danej wsi, na kilka wsi, gminę lub gminy sąsiednie z którego usług mogliby korzystać inni rolnicy wytwarzając dany produkt lokalny. Doradcy rolni, przedstawiciele Izby Rolniczych jako lokalni konsultanci świadczyliby pomoc prawną dla okolicznych rolników w zakresie sprzedaży bezpośredniej. W ramach promocji rozwiązaniem byłoby opracowanie broszur informacyjnych, poradników i innych materiałów informacyjnych i promocyjnych, w których każdy mógłby znaleźć informację gdzie i jakie produkty (lokalne) pochodzące bezpośrednio z go-

spodarstwa mógłby zakupić. Cenna była by promocja doświadczeń innych krajów europejskich, gdzie sprzedaż bezpośrednia ma duże tradycje i ugruntowaną markę (np. Austria, Francja i inne kraje).

Cel 2 rządu:

02.12. Wspieranie rynków rolnych

Występuje brak reakcji rządu na destabilizowanych z zewnątrz rynkach rolnych Polsce. Rynki rolne podlegają też istotnym regulacjom w ramach działania instrumentów UE, a dotyczy to takich ważnych sektorów produkcji rolnej jak produkcja mleka, cukru i zbóż, czy mniejszych, ale ważnych regionalnie obszarów jak produkcja tytoniu. W zakresie tych ciągle rynków regulowanych, obserwowane są istotne zaniedbania rządu i często spóźnione reakcje. Obserwowany jest także brak działań na rynkach innych produktów rolnych, na które wpływ mają działania rządu. Przykłady pokazują, że w sytuacjach rozregulowania rynków rolnych nie są podejmowane działania korygujące lub zbyt późno następuje taka reakcja – poprzez zakupy interwencyjne czy działania kontrolne. Dotyczyło to takich rynków jak rynek wieprzowiny w 2011 roku, czy rynek jaj w 2012 roku, a także rynków chmielu, owoców czy warzyw. Część z tych działań (czy też braku działań) wynikała z nieodpowiednich relacji do instytucji lub regulacji unijnych, ale duża część wynikała z zaniedbań na krajowym rynku żywnościowym i wobec producentów rolnych.

02.12.01. Niezbędne działania na rynku mięsa wieprzowego

- wprowadzenie skuteczniejszego systemu ochrony rynku krajowego z uwagi na zagrożenia bezpieczeństwa zdrowotnego i jakości oraz kontroli importu przez sieci handlowe,
- dążenie do wprowadzenia zasad integracji pionowej w hodowli trzody chlewnej, w tym wsparcie dla systemu kontraktacji oraz uruchamiania rozwoju lokalnej produkcji, przetwórstwa i sprzedaży produktów z mięsa wieprzowego jako metody korzystania z efektów integracji,
- wsparcie dla zwiększenia krajowych źródeł białka paszowego, szczególnie produkcji roślin motylkowych i strączkowych,

- stworzenie specjalnego funduszu gwarancyjnego dla producentów na pokrycie strat z tytułu niewypłacalności firm skupowych, w oparciu o składki podmiotów skupowych,
- wsparcie dla postępu biologicznego w hodowli trzody, szczególnie dla gospodarstw hodujących prosięta i warchlaki oraz materiał zarodowy tj. loszki hodowlane.

02.12.02. Niezbędne działania na rynku cukru

- podjęcie negocjacji w UE o zmiany warunków reformy cukru, w tym trwałe zwiększenie kwot produkcji cukru dla Polski o co najmniej 200 tys. ton,
- doprowadzenie do uruchomienia produkcji zastępczej wszystkich zlikwidowanych cukrowniach i wsparcie dla producentów buraków,
- przeprowadzenie prywatyzacji KSC w formule producencko-pracowniczej,
- uzyskanie zgody na pomoc publiczną dla restrukturyzacji sektora cukrowniczego poprzez wsparcie procesów inwestycyjnych w zamkniętych cukrowniach,
- wprowadzenie systemu monitorowania sytuacji na rynku cukru oraz skutecznych instrumentów interwencji Państwa w sytuacjach kryzysowych.

02.12.03. Niezbędne działania na rynku mleka

- podjęcie negocjacji z UE w sprawie nowego podejścia do instrumentów regulacji rynku mleczarskiego po zniesieniu kwotowania mleka po 2014r. i wsparcia dla producentów mleka ze środków krajowych w ramach PROW,
- opracowanie narodowej strategii mleczarskiej, z uwzględnieniem mechanizmów finansowania celów strategicznych oraz procesów konsolidacji przetwórstwa mleka i integracji regionalnej,
- wprowadzenie ustawowej regulacji wysokości marż i opłat dodatkowych dla produktów mleczarskich w handlu, na wzór rozwiązań węgierskich,
- opracowanie i wdrożenie do obrotu handlowego narodowej marki produktów mleczarskich i strategii jej promocji oraz polityki promocji polskich produktów mleczarskich na rynkach zagranicznych,
- opracowanie programu wsparcia mleczarstwa dla regionów górskich Polski,
- wprowadzenie rozwiązań systemowych na rynku mleka krowiego pochodzącego z gospodarstw ekologicznych poprzez wsparcie przetwórstwa oraz mleka

owczego i koziego jako alternatywy dla gospodarstw specjalizujących się w chowie i hodowli owiec i kóz,

- wprowadzenie systemu monitorowania sytuacji na rynku mleka oraz skutecznych instrumentów interwencji Państwa w sytuacjach kryzysowych.

02.12.04. Niezbędne działania na rynku zbóż

- uszczelnienie systemu dostępu do rynku zbóż z krajów trzecich, w tym poprzez przestrzeganie parametrów jakościowych,
- wprowadzenie sprawnego systemu monitorowania rynku krajowego i w obrocie na rynkach zagranicznych oraz powszechnego i bezpłatnego dostępu dla producentów zbóż,
- przeprowadzenie restrukturyzacji infrastruktury logistycznej, w tym ograniczyć działanie struktur monopolistycznych w tym zakresie,
- odtworzenie państwowej bazy magazynowej dla potrzeb handlu zagranicznego zbożem, w tym odbudowa infrastruktury portowej.

02.12.05. Niezbędne działania na rynku owoców i warzyw

- doprowadzenie do zachowania odrębnych płatności do owoców miękkich ze środków UE i wzmocnienie barier ochrony rynku,
- stworzenie systemu wsparcia finansowego dla wznowienia produkcji na obszarach dotkniętych klęskami żywiołowymi oraz specjalnego klęskowego funduszu gwarancyjnego z pomocy publicznej i środków towarzystw ubezpieczeniowych dla gospodarstw rolnych,
- wprowadzenie obowiązkowych, kontrolowanych umów kontraktacyjnych dla producentów owoców miękkich oraz monitorowanie skupu tych produktów,
- wspieranie integracji pionowej na rynku owoców i warzyw oraz wprowadzenie instrumentów finansowych dla konsolidacji podmiotów.

02.12.06. Niezbędne działania na rynku tytoniu

- wprowadzenie instrumentów wsparcia dla produkcji tytoniu ze środków krajowych w ramach PROW w nowej perspektywie finansowej 2014–2020,
- zwiększenie aktywności negocjacyjnej w UE przy uzgodnieniach kształtu dyrektyw tytoniowych i obrona interesów polskich producentów tytoniu.

02.13. Unowocześnienie dotychczas stosowanych metod przechowalnictwa produktów rolno-spożywczych w celu poprawy jakości żywności

W Polsce dostęp rolników i innych zainteresowanych podmiotów do nowoczesnych technik przechowalnictwa jest ograniczony.

Przyczynami nierozwiązanego problemu przechowalnictwa są pogarszające się każdego roku warunki pogodowe zbioru, brak odpowiednich silosów, konieczność zakupu pasz luzem.

Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w dziedzinie magazynowania ziarna, proszków i pasz przyczynią się do wzrostu konkurencyjności oraz dostarczania na rynek nowego oczekiwanego przez rolników produktu.

Wprowadzając innowacyjne zbiorniki, jako gotowe produkty staną się też eksportową ofertą do regionów sąsiednich i szczególnie do krajów Europy wschodniej: Białorusi, Rosji, Ukrainy.

02.05.04. Wspieranie grup operacyjnych EPI w przetwórstwie, inicjowanie grup operacyjnych w przechowalnictwie granulatów spożywczych

Należy włączyć działania grup operacyjnych do finansowania w Programie Operacyjnym "Innowacyjne rolnictwo". Grupy operacyjne EPI w tej dziedzinie powinny włączać do swego grona merytorycznie silne osoby i przedstawicieli mniejszych i większych podmiotów, zakładów produkujących pasze i producentów zboża.

1. Każda grupa operacyjna EPI powinna opracować schematy lub plany działania w formie projektów z następującymi elementami:
 - a) Zdefiniowanie innowacyjnych tematów do opracowania;
 - b) opis spodziewanych wyników i spodziewanego wkładu w osiąganie celu EPI dotyczącego zwiększenia wydajności i zrównoważonego gospodarowania zasobami.
2. Podczas realizacji swoich innowacyjnych projektów grupy operacyjne odpowiadają za właściwe realizowanie projektów oraz podejmują decyzje dotyczące rozwinięcia i wdrożenia działań innowacyjnych i wdrażają działania innowacyjne za pośrednictwem środków finansowanych w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich.

3. Przeznaczyć należy odpowiedni fundusz na działania Grup operacyjnych na rozpo-
wszechnianie wyników swoich projektów, w szczególności za pośrednictwem sieci EPI.

02.05.05. Rozbudowa systemu informacyjnego „nauka-praktyka rolnicza” poprzez nowoczesne metody pracy doradczej i rozwój współpracy instytucji doradczych z placówkami naukowo-badawczymi i jednostkami badawczo-rozwojowymi

W ramach tego zadania można przygotować platformę e-learningową oraz bibliotekę multimedialną, dostępną w internecie. Naukowcy mogą wprowadzać swoje publikacje na konkretny serwer po określeniu tematyki rolnej, obszaru, zakresu stosowania. Rolnik po wprowadzeniu słów kluczowych otrzymuje informacje o najnowszych badaniach, wynikach otrzymanych w uczelniach i instytutach, innowacyjnych rozwiązaniach, możliwościach spotkań i konsultacji z konkretnym naukowcem. Można uruchomić forum dyskusyjne, aby rolnik miał informację skierowaną do konkretnych naukowców i od nich bezpośrednio miał odpowiedź, nie mogąc być odpowiedzi anonimowe, forum ma służyć szybkiej wymianie myśli, porad i wskazówek. Szczególnie ważne jest podzielenie roku zgodnie z naturalnym podziałem na pory roku i dla konkretnych pór roku i branży rolnej określić zakres doradztwa na forum. Podstawowym czynnikiem ma być prac z rolnikiem i dla rolnika.

VII.3. PRIORYTET III – ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

Podstawowym celem w tym obszarze jest:

03. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich – włączenie obszarów wiejskich w obieg gospodarki europejskiej

Prowadzona od lat polityka wobec wsi i obszarów wiejskich nie doprowadziła do zmniejszenia różnic w poziomie życia między miastem a wsią. Przeciwnie, w ostatnich latach przepaść cywilizacyjna pomiędzy miastem a terenami wiejskimi pogłębiła się. Koniecznym staje się takie ukształtowanie polityki i jej instrumentów, aby ten proces zahamować i szybko doprowadzić do istotnych zmian.

Obszary wiejskie powinny stać się dla mieszkańców Polski konkurencyjnym miejscem do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Konkuren-

cyjność taka oznacza pożądaną, ze względów gospodarczych i społecznych, dobrze funkcjonującą usługę, zarówno prywatną, jak i publiczną, dobrą infrastrukturę, sprawny transport publiczny.

Kierunki wsparcia rozwoju obszarów wiejskich muszą być komplementarne i powinny się uzupełniać z innymi krajowymi politykami i strategiami, które określają główne cele i priorytety rozwojowe Polski. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich nie jest możliwy bez bezpośredniego i szerokiego udziału społeczności lokalnych. Rozwój obszarów wiejskich winien obejmować wielosektorowe podejście do tej problematyki, obejmującej nie tylko rolnictwo, lecz również sposoby promowania innych sektorów gospodarki lokalnej.

Pierwszym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

03.01. Wspomaganie rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich poprzez stworzenie efektywnej infrastruktury technicznej i społecznej

Niezależnie od miejsca zamieszkania, każdy Polak powinien mieć dostęp i moc korzystać z infrastruktury technicznej i społecznej na wysokim poziomie oraz mieć zapewnione dobre warunki życia, odpowiadające standardom jakości i dostępności na poziomie XXI wieku. Takich warunków nie zapewniono niestety mieszkańcom wsi w Polsce. Niedostateczny stopień rozwoju infrastruktury na wsi nie tylko obniża standard życia i gospodarowania, lecz także decyduje o jego niższej efektywności i mniejszej atrakcyjności obszarów wiejskich dla potencjalnych inwestorów. Zapewnienie nowoczesnej i sprawnej infrastruktury technicznej i społecznej, wspomagającej rozwój obszarów wiejskich, to zadanie o kluczowym znaczeniu dla konkurencyjności terenów wiejskich i jakości życia na wsi. Niezbędne są więc znaczące inwestycje mające na celu wyrównywanie dysproporcji rozwojowych między obszarami wiejskimi i miejskimi. Ich realizacja przyczyni się do zwiększenia spójności gospodarczej, społecznej oraz przestrzennej.

W ramach celu sformułowaliśmy zadania realizacyjne:

03.01.01. Poprawa infrastruktury drogowej na obszarach wiejskich

Stan dróg powiatowych i gminnych na obszarach wiejskich wymaga radykalnej poprawy. Konieczne są nowe inwestycje drogowe, jak również remonty i moderni-

zacje dróg już istniejących. Głównym problemem do rozwiązania jest ich zły stan techniczny, nawet drogi utwardzone wymagają natychmiastowej modernizacji i remontu. Drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych wymagają utwardzenia. Tym samym stworzone zostaną warunki lepszej logistyki oraz umożliwione dogodne warunki dojazdu do pól i siedlisk rolniczych.

Należy zapewnić niezbędną ilość środków finansowych z Funduszy Spójności UE na odbudowę sieci dróg lokalnych. Uruchomienie centralnego portu lotniczego Cargo dla eksportu produktów żywnościowych na cały świat. Budowa dróg ekspresowych S-19 i S-3 umożliwiających szybki transport produktów rolnych do centralnego portu lotniczego.

03.01.02. Wspieranie inwestycji w zakresie gospodarki wodnej i ściekowej oraz komunikacyjnej i energetycznej na poziomie gospodarstw domowych oraz na poziomie gminnym i międzygminnym

Pomocy udzielana powinna być na realizację projektów w zakresie:

- 1) gospodarki wodno-ściekowej w szczególności: zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków, w tym systemów kanalizacji sieciowej lub kanalizacji zagrodowej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków;
- 2) tworzenia systemu zbioru, segregacji, wywozu odpadów komunalnych;
- 3) wytwarzania lub dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych, w szczególności z wykorzystaniem wiatru, wody, energii geotermalnej, słońca, biogazu i biomasy.

Zakres pomocy obejmować powinien koszty inwestycyjne, a w szczególności zakup materiałów, wykonanie prac budowlano-montażowych, zakup niezbędnego wyposażenia.

03.01.03. Wspieranie rozwoju infrastruktury technicznej w tym teleinformatycznej, oraz pomoc logistyczną i organizacyjną dla lokalnych i regionalnych przedsiębiorstw w tym zakresie

Niezwykle istotnym warunkiem rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa jest budowa gospodarki opartej na wiedzy, w tym społeczeństwa informacyjnego. Konieczna jest w tej sytuacji dalsza rozbudowa infrastruktury technicznej teleinformatycznej oraz nowoczesnych technologii informatycznych. Stworzy to warunki do budowa-

nia społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskich, poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii np. Internetu satelitarne, dostępu radiowego, sieci telefonii komórkowej. Konieczna jest zapewnienie środków na ten cel przez budżet państwa oraz w ramach funduszy strukturalnych oraz pomocy logistycznej i organizacyjnej dla lokalnych i regionalnych przedsięwzięć w tym zakresie.

03.01.04. Wspieranie z funduszy krajowych i regionalnych gmin, które nie dysponują wystarczającymi środkami tworzenie, odnawianie i funkcjonowanie instytucji kulturalnych i oświatowych

Większość gmin nie jest w stanie wygospodarować ze swoich budżetów środków na tworzenie, odnawianie i modernizowanie placówek oświatowo-kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych. Niezbędne jest w tej sytuacji utworzenie funduszy samopomocowego dla gmin chcących realizować tego typu inwestycje. Utworzony powinien on zostać w oparciu o środki budżetu państwa, krajowych funduszy pomocowych oraz z niewielkich składek gmin wiejskich.

03.01.05. Racjonalna gospodarka zasobami wodnymi na obszarach wiejskich poprzez wspieranie budowy i modernizacji urządzeń melioracji wodnych szczegółowych oraz podstawowych, a także zwiększających retencję wodną

Pomoc udzielana w ramach tego zadania dotyczy realizacji projektów z zakresu melioracji wodnych, a także projektów związanych z kształtowaniem przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta cieku naturalnego, pod warunkiem, że służą one regulacji stosunków wodnych w glebie, ułatwieniu jej uprawy oraz ochronie przeciwpowodziowej użytków rolnych.

Drugim celem szczegółowym w tym obszarze jest:

03.02. Zmniejszanie bezrobocia na wsi i wprowadzenie na rynek osób trwale zagrożonych marginalizacją

Rośnie powszechne przeświadczenie o kluczowej roli przedsiębiorczości, o znaczeniu małych i średnich firm w rozwoju gospodarczym i w tworzeniu nowych, trwałych miejsc pracy. Stopniowo odchodzi się od dominujących przez lata poglądów,

że wystarczą inwestycje infrastrukturalne poprawiające warunki lokalizacyjne dla przedsiębiorstw, a system ulg i pomocy zmobilizuje inwestorów do działalności na danym terenie. Coraz popularniejsze stają się formy aktywizacji gospodarczej lokalnych środowisk, motywowanie i inspirowanie ludzi do „brania losu we własne ręce” (endogeniczne koncepcje rozwoju gospodarczego). Tworzenie warunków rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia pozwala przełamać apatię, krąg niemożności w regionach opóźnionych gospodarczo lub dotkniętych kryzysem strukturalnym.

Działania wspierające rozwój nowo powstających podmiotów gospodarczych na obszarach wiejskich są ukierunkowane na przełamanie głównych barier, na które napotykać w pierwszym okresie funkcjonowania:

- upowszechniania podstawowej wiedzy o rynku i biznesie,
- ułatwienie dostępu do kapitału, informacji i technologii,
- tworzenia klimatu sukcesu, profesjonalizmu i ustawicznej edukacji.

Realizacja tego celu pozwoliła na określenie następujących zadań:

03.02.01. Powstanie na obszarach wiejskich firm zdolnych do konkurencji W celu stworzenia warunków do powstania konkurencyjnych firm na obszarach wiejskich należy:

- wzmocnić współdziałanie władz państwowych i samorządowych z przedsiębiorcami, na zasadzie partnerstwa publiczno-prywatnego w obszarze wspierania promocji lokalnych firm, wpierania finansowego zatrudnienia absolwentów, szczególnie pochodzących z terenu działania;
- stworzyć klimat sprzyjający procesowi wdrażania pomysłów na nowe firmy, z trwałymi przewagami konkurencyjnymi w myśl zasady, że im więcej firm, tym większa szansa na sukces i dobrobyt mieszkańców.

Potencjalnymi inwestorami powinni być przede wszystkim mieszkańcy danej gminy, gdyż to oni stanowią kapitał ludzki i dzięki nim szanse rozwojowe zamieniają się w silne strony, i przyciągną ludzi z zewnątrz.

03.02.02. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych źródeł dochodów na terenach wiejskich

Ożywienie gospodarcze obszarów wiejskich jest możliwe głównie dzięki małym przedsiębiorstwom. Jednak ograniczony dostęp do środków finansowych powodu-

je, że pozarolnicza aktywność gospodarcza na obszarach wiejskich jest wciąż słabo rozwinięta.

Pomoc winna zostać skierowana dla podmiotów realizujących inwestycje związane z tworzeniem lub rozwojem mikro i małych przedsiębiorstw, działających w zakresie:

- 1) usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa;
- 2) usług socjalnych dla ludności;
- 3) sprzedaży hurtowej i detalicznej;
- 4) rzemiosła lub rękodzielnictwa;
- 5) robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych;
- 6) usług turystycznych oraz związanych z kulturą, sportem i wypoczynkiem;
- 7) usług transportowych;
- 8) usług komunalnych;
- 9) przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych;
- 10) magazynowania lub przechowywania towarów;
- 11) wytwarzania produktów energetycznych z biomasy;
- 12) rachunkowości, doradztwa i usług informatycznych;
- 13) usług geodezyjnych;
- 14) usług gastronomicznych i cateringowych;
- 15) działalności w zakresie kultury i sztuki.

03.02.03. Wprowadzenie ułatwień na rzecz funkcjonowania na obszarach wiejskich mikro, małych i średnich przedsiębiorstw

W Polsce procedura zakładania przedsiębiorstwa, w porównaniu z innymi krajami UE, jest mało przejrzysta, długotrwała i skomplikowana, zarówno dla mieszkańców miast, jak i wsi. Rozwiązania zaproponowane w programie gospodarczym PiS dotyczącym zmiany ustawy o prowadzeniu działalności gospodarczej powinny rozwiązać ten problem. Uchwalenie nowego prawa powinno doprowadzić do usunięcia barier.

03.02.04. Stworzenie systemu doradztwa w obszarze przedsiębiorczość i tworzenie miejsc pracy na wsi i obszarach wiejskich

Kluczowym elementem, warunkujący rozwój przedsiębiorczości oraz przemiany na rynku pracy na obszarach wiejskich jest podnoszenie kwalifikacji mieszkańców

wsi. Konieczne jest wprowadzenie dobrego systemu kształcenia ustawicznego oraz stworzenie systemu doradztwa z zakresu przedsiębiorczości i działalności gospodarczej. Funkcję doradzania w tym zakresie powinny pełnić wyspecjalizowane działy w jednostkach doradztwa rolniczego z przeszkoloną kadrą doradców rolniczych ds. przedsiębiorczości, MŚP, turystyki wiejskiej, wiejskiego gospodarstwa domowego, produktu tradycyjnego, sprzedaży i promocji. Jednostki doradztwa rolniczego powinny posiadać w tym zakresie status jednostki w Krajowej Sieci Usług.

03.02.05. Stworzenie systemu informacji gospodarczej dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich

Istnieje potrzeba wzmocnienia utworzonych już sieci informacji gospodarczej poprzez:

- rozszerzenie funkcjonującej sieci Lokalnych Okienek Przedsiębiorczości (LOP) na wszystkie gminy,
- prowadzenie regularnych akcji informacyjnych w ramach dyżurów konsultantów LOP, KSU w gminach,
- poszerzenie oferty usług informacyjnych i doradczych świadczonych przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego (ODR) o zagadnienia związane z podejmowaniem pozarolniczej działalności gospodarczej.

03.02.06. Uruchomienie systemu centrów usług doradczych i pracy na poziomie gmin

Należy uruchomić system centrów usług doradczych i pracy na poziomie gmin. Mają one dysponować odpowiednim zapleczem technicznym i ludzkim. Zależy za dbać o ich finansowanie z PROW i innych programów operacyjnych.

Trzecim celem szczegółowym jest w tym obszarze:

03.03. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz zagospodarowanie obszarów wiejskich jako atrakcyjnego miejsca do: życia, zamieszkania, spędzenia wolnego czasu i rekreacji

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oznacza praktyczne działania w zakresie społeczno-gospodarczego rozwoju wsi poprzez tworzenie nowych

miejsc pracy dla ludności rolniczej i pozarolniczej. Oznacza to wkomponowanie w wiejską przestrzeń coraz większej liczby funkcji pozarolniczych, których spełnianie jest możliwe poprzez wieloaspektowe wykorzystanie posiadanego przez te obszary potencjału ekonomicznego oraz lokalnych zasobów naturalnych i zasobów pracy.

W ramach tego celu sformułowano 17 zadań realizacyjnych:

03.03.01. Planowanie strategiczne gmin

Gminy muszą niezwłocznie opracować nowe, osadzone w realiach przestrzennych, społecznych i ekonomicznych strategie rozwoju. Strategie winny wyznaczyć konkretne cele i precyzyjne zadania gminy w procesie jej rozwoju. Powinny one uwzględniać miejsce gminy w gospodarce kraju i regionu i jej rolę w zmieniających się warunkach, jak również odnosić się do specyficznych zmian potrzebnych samej gminie.

03.03.02. Przygotowanie obszarów wiejskich jako miejsca do inwestycji

Skuteczne przygotowanie obszarów wiejskich do konkurowania o inwestycje wymaga:

- poprawy skuteczności działania administracji, szczególnie skrócenia czasu oczekiwania na decyzje administracyjne;
- wyposażenia samorządów gmin wiejskich w środki na tworzenie międzygminnych funduszy poręczeń kredytów dla samorządów lokalnych oraz inkubatorów przedsiębiorczości oraz na wprowadzenie dostępnych programów mikropożyczek i kredytów;
- wsparcia dla gmin w powiatach ziemskich w tworzeniu stref dogodnych do prowadzenia działalności gospodarczej, np. wiejskich parków przemysłowych w celu zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej obszarów wiejskich;
- zwiększenia możliwości poręczania kredytów komercyjnych dla podmiotów gospodarczych i rolników, realizujących inwestycje z europejskich środków strukturalnych;
- zmiany prawa dotyczącego spółdzielni, które powinny lepiej zabezpieczać interesy członków.

03.03.03. Wspieranie różnorodnych form dodatkowej działalności rolniczej oraz pozarolniczej aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich

Różnicowanie działalności rolniczej w kierunku podejmowania lub rozwijania przez rolników, członków rodzin rolniczych, działalności nierolniczej lub związanej z rolnictwem, powinno wpłynąć na tworzenie pozarolniczych źródeł dochodów oraz promować zatrudnienie poza rolnictwem na obszarach wiejskich.

03.03.04. Tworzenie przedsiębiorstw społecznych

Należy podjąć działania, aby umożliwić działalność na terenach wiejskich przedsiębiorstw społecznych w oparciu o dostępny kapitał ludzki i niewykorzystane zasoby pracy. Ich funkcjonowanie powinno być kompatybilne z innymi działaniami w zakresie przedsiębiorczości na terenach wiejskich, np. agroturystyką czy obsługą grup producenckich. Należy wspierać ich powstawanie w ramach strategii rozwoju lokalnego, wprowadzając jednocześnie odpowiednie rozwiązania w zakresie regulacji podatkowych i gospodarczych.

03.03.05. Stworzenie sfer usługowo-produkcyjnych w gminach (np. mini-parków technologicznych i przemysłowych) dla zachęcania podmiotów gospodarczych i osób fizycznych do prowadzenia różnorodnej działalności gospodarczej oraz zwiększenie możliwości poręczenia kredytów dla podmiotów gospodarczych realizujących inwestycje na obszarach wiejskich

Celem tego działania jest przygotowanie odpowiednio uzbrojonych terenów pod nierolniczą działalność gospodarczą na terenach wiejskich. Konieczne jest powołanie w gminach specjalnych centrów obsługi inwestora, których głównym zadaniem byłoby wykonywanie zadań związanych z przygotowaniem terenów inwestycyjnych oraz prowadzeniem promocji gminy w kraju i poza jego granicami. Powiązany z tym powinien być system poręczenia kredytów dla realizujących inwestycje w gminie.

03.03.06. Ochrona środowiska i zachowanie walorów przyrodniczych obszarów wiejskich

Zachowanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych terenów wiejskich powinno być jednym z kluczowych zadań dla władz, zarówno centralnych jak i lokalnych. Słu-

żyć temu będzie wsparcie kierowane na obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania, na przedsięwzięcia rolnośrodowiskowe i na działania zmierzające do osiągnięcia zrównoważonej gospodarki gruntami leśnymi i rolnymi.

03.03.07. Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)

Wymaga to doskonalenia instrumentu wsparcia finansowego gospodarstw rolnych położonych na obszarach, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na niekorzystne warunki naturalne. Dopłaty wyrównawcze dla gospodarstw rolnych, położonych na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, w pewnym stopniu kompensują istniejące utrudnienia w stosunku do gospodarstw położonych poza granicami ONW. Należy jednak podjąć kolejne działania, które pozwolą na bardziej efektywne wykorzystanie tych terenów.

03.03.08. Wsparcie działań rolnośrodowiskowych

Realizacja działań rolno-środowiskowych ma służyć poprawie środowiska przyrodniczego i obszarów wiejskich. Ich wsparcie ma prowadzić do:

- 1) przywracania walorów i utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo oraz zachowania różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich;
- 2) promowania zrównoważonego systemu gospodarowania;
- 3) odpowiedniego użytkowania gleb i ochrony wód;
- 4) ochrony zagrożonych lokalnych ras zwierząt gospodarskich i lokalnych odmian roślin uprawnych.

03.03.09. Zalesianie gruntów rolnych oraz innych niż leśne

Dążąc do powiększenia obszarów leśnych, utrzymania i wzmocnienia ekologicznej stabilności obszarów leśnych oraz zwiększenia udziału lasów w globalnym bilansie konieczne jest wprowadzenie następujących form pomocy:

- 1) wsparcia na zalesienie, które pokryje koszty założenia uprawy zgodnie z zasadami obowiązującymi w krajowych przepisach o lasach oraz jeśli jest to uzasadnione – ochrony przed zwierzyną poprzez grodzenie uprawy;
- 2) premia pielęgnacyjna za utrzymanie nowej uprawy leśnej oraz za ochronę indywidualną sadzonek drzew przed zwierzyną;

- 3) premia zalesieniowa, stanowiąca ekwiwalent za wyłączenie gruntu z upraw rolnych.

Proces zalesiania to również możliwość zagospodarowania gruntów wyłączonych z produkcji rolnej wskutek m.in. złej jakości gleb.

03.03.10. Odnowa wsi oraz zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego

Doskonalić należy istniejące już instrumenty wsparcia, przyjmując założenie, że pomocy finansowa powinna być udzielana podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie:

- 1) budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów:
 - a) pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe,
 - b) służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury;
- 2) kształtowania obszaru przestrzeni publicznej;
- 3) budowy remontu lub przebudowy infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych;
- 4) zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne;
- 5) odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych, budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci;
- 6) kultywowania tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów.

03.03.11. Wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego na obszarach wiejskich

Należy podjąć działania mające na celu pozyskiwanie terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz realizować budownictwo socjalne. Na te cele należy przekazać gminom grunty Skarbu Państwa.

03.03.12. Wsparcie dla zintegrowanych, na poziomie lokalnym, programów rozwoju i działań na terenach górskich

Działania na poziomie krajowym sprowadzać się powinny do sformułowania własnej narodowej polityki górskiej. Polityka ta powinna wspierać wszechstronny

rozwój tych terenów, z uwzględnieniem ich ogólnospołecznych funkcji turystycznych, środowiskowych i gospodarczych.

Działania wspierające tereny górskie i podgórskie, a podejmowane na poziomie regionalnym, sprowadzać się powinny do:

- uwzględniania w strategiach regionalnych specyfiki terenów górskich,
- inicjowania powstawania organizacji turystyki w tym szczególnie turystyki wiejskiej,
- promocji produktów regionalnych obszarów górskich.

03.03.13. Uporządkowanie rozwoju przestrzennego wsi

Koniecznym jest opracowanie programu zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich. Dodatkowo winny powstać dokumenty zawierające specyficzne wytyczne dla jednostek planistycznych na poziomie regionalnym i lokalnym. Wprowadzić należy rozwiązania prawne w zakresie planowania przestrzennego, uwzględniające możliwości wprowadzania nowych funkcji wsi. Istotny jest prowadzenie szerokiej akcji informacyjno-szkoleniowej wśród samorządów lokalnych oraz mieszkańców wsi w zakresie wprowadzania zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi.

03.03.14. Rozwój funkcji turystycznych na obszarach wiejskich

Turystyka wiejska, w tym agroturystyka stały się dobrym i poszukiwanym rozwiązaniem na różnicowanie działalności gospodarczej. Należy więc dokonać wyboru obszarów posiadających warunki naturalne do rozwoju turystyki, czyli dysponującyymi walorami środowiska, krajobrazu, pamiątkami, obiektami historycznymi, kulturalnymi obiektami sakralnymi, a także specyficznymi lokalnymi produktami, tradycjami kulturalnymi oraz odpowiednią bazą noclegową.

Dla pozostałych terenów należy promować różne formy turystyki i rekreacji kwalifikowanej opierającej się na innowacyjnych ofertach turystycznych i tworzeniu nowych produktów. Niezwykle istotnym będzie łączenie poszczególnych elementów turystyki i rekreacji w tzw. produkty turystyczne i kompleksowe oferty turystyczne związane z miejscem, regionem, wydarzeniem itd.

Niezwykle ważne jest także wspieranie działań służących nawiązywaniu kontaktów pomiędzy organizacjami promującymi turystykę wiejską w Polsce i innych krajach.

03.03.15. Uruchomienie ogólnonarodowego programu wspierającego procesu ożywienia małych miast

Po ponad szesciu latach rządów, rząd proponuje „specyficzną” politykę rozwoju, pomijając sprawy rozwoju małych miast i terenów wiejskich otaczających te miasta, odpowiadającą się za transformacją przez globalizację i modelem polaryzacyjno-dyfuzyjny. Praktycznie oznacza kres dla wielu tradycyjnych ognisk rozwoju i stabilizacji społecznej, jakimi niewątpliwie przez wieki były małe miasta i znajdujące się na ich zapleczu polskie rodzinne rolnictwo. Znaczna część małych miast położonych na obszarach wiejskich, poza obszarami metropolitalnymi stanie przed problemem zagrożenia trwałą degradacją społeczno-ekonomiczną w świetle tego niesprawiedliwego modelu. Wymaga to pilnych zmian kierunku dotychczasowego myślenia strategicznego i działań w kierunku odbudowy potencjału tych miast i procesu ożywienia małych miast i obszarów wiejskich, tak od nich zależnych, w postaci ogólnonarodowego programu w oparciu o model transformacji niszowej.

Proces ożywienia małych miast zlokalizowanych na terenach wiejskich, oprócz można na idei rewitalizacji ich funkcji rynkowych w odniesieniu do gospodarki żywnościowej, wraz z tworzeniem niezbędnej infrastruktury gospodarczej i społecznej oraz szerokim wsparciem (doradczym, finansowym, szkoleniowym) lokalnej przedsiębiorczości w tym zakresie. Ożywienie małych miast stanowi z kolei klucz do odnowy i rozwoju społeczności lokalnych, wzrostu popytu na lokalne produkty, oraz odbudowy gospodarki lokalnej na zasadach zrównoważonego rozwoju.

03.03.17. Zachowanie polskiej ziemi dla polskich rolników

Poważnym problemem wynikającym z członkostwa w UE, jest groźba masowego wykupu polskiej ziemi rolnej, bowiem w 2016 roku kończy się 12-letni okres ochronny na zakup polskiej ziemi i obywatele wszystkich krajów członkowskich UE uzyskają pełny dostęp do zakupu polskiej ziemi. Zasady członkostwa wykluczają różnicowanie praw zakupu ze względu na obywatelstwo, a zatem prawa do zakupu polskiej ziemi muszą być jednakowe dla wszystkich obywateli UE. Należy podkreślić, że polska ziemia rolna, mimo wzrostu jej cen, jest wciąż znacznie tańsza w porównaniu z większością innych krajów, np. Niemiec czy Danii, a polscy rolnicy są znacznie mniej zamożni, wobec czego będą przegrywali konkurencje o zakup ziemi z nabywcami z innych krajów.

Wskazuje na to już przebiegający, przy całkowicie biernej postawie obecnych władz PO-PSL, wielu instytucji państwowych, proces nabywania polskiej ziemi z zasobów Skarbu Państwa na tzw. słupy, czyli fikcyjnych polskich nabywców, za którymi kryją się faktyczni nabywcy zagraniczni. Sytuacja ta była i jest przedmiotem bardzo silnych i uzasadnionych protestów polskich rolników, pozbawionych możliwości powiększania swoich gospodarstw.

Polska nie musi być w tej sytuacji bezradna. Istnieje na szczęście artykuł 345 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, na mocy którego państwa członkowskie zachowują suwerenność w kształtowaniu zasad prawa własności. Korzystając z tego przepisu Polska może dokonać takich zmian prawnych w ustawie o kształtowaniu ustroju, które stworzą preferencje prawne w nabywaniu ziemi dla rzeczywistych rolników, aktywnie uprawiających ziemię, prowadzących gospodarstwa rodzinne. Przy zachowaniu równych zasad prawnych z takich rozwiązań może i powinna wynikać faktyczna preferencja dla polskich rolników. Należy wspomnieć, że analogiczne preferencje dla własnych rolników istnieją w ustawodawstwach wielu państw Unii, np. w ustawodawstwie niemieckim, francuskim, hiszpańskim czy duńskim.

Prawo i Sprawiedliwość 1 lutego 2013 roku wniosło projekt nowelizacji ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, zmierzający do ograniczenia możliwości zakupu polskiej ziemi rolnej przez osoby nie będące aktywnymi rolnikami i ograniczający możliwości spekulacyjnego jej wykupu, zarówno przez cudzoziemców jak i przez obywateli polskich, niebędących rzeczywistymi rolnikami.

Prawo i Sprawiedliwość liczy na poparcie tego projektu przez wszystkie ugrupowania polityczne.

03.03.18. Wsparcie dla obszarów rolnych i leśnych w ramach Natura 2000

Działalność rolnicza i gospodarka leśna na tzw. obszarach naturowych wymaga szczególnego wsparcia gdyż realizowane tam zadania ochronne powodują konieczność dostosowania charakteru i wydajności produkcji. Należy wspierać działalność rolniczą na tych obszarach szczególnie w kierunku korzystania z programów rolno-środowiskowych i szeregu innych form wsparcia predysponowanych dla jednostek gospodarujących na obszarach Natura 2000. Ważne jest utrzymanie żywotności gospodarstw, ich racjonalnego rozwoju oraz ukształtowanie postawy dbałości o środo-

wisko naturalne poprzez edukację i projekty. W zakresie funkcjonowania obszarów Natura 2000 konieczna jest współpraca międzyresortowa w zakresie działań i finansowania projektów poprzez PROW i programy operacyjne.

Czwartym celem do realizacji w tym obszarze jest:

03.04. Aktywizacja mieszkańców na obszarach wiejskich w małych lokalnych środowiskach na obszarach gmin wiejskich, miejsko-wiejskich i małych miasteczkach

Aktywizacja mieszkańców na obszarach wiejskich w małych lokalnych środowiskach na obszarach gmin wiejskich, miejsko-wiejskich i małych miasteczkach w pierwszej kolejności obszarów na których utrwała się lub zwiększa skala negatywnych zjawisk jak bezrobocie długotrwałe, ubóstwo, wykluczenie społeczne, w dłuższej perspektywie czasowej może wystąpić osłabienie, zanik lub ograniczenie czynników rozwojowych, takich jak, kapitał ludzki, stan i poziom troski o dziedzictwo kulturowe, ulegnie pogorszeniu stanu infrastruktury. W efekcie mogą powstać obszary pustki osadniczej, apatii, pogłębieniu się poczucia bezradności i niskiej aktywności mieszkańców. Drugim ważnym terenem działań są obszary wiejskie z przewagą rolnictwa opartego na gospodarstwach rolnych o małej sile ekonomicznej, często o powierzchni od 1–10 ha, na przeciwległym biegunie obszary silnego, konkurencyjnego rolnictwa. Nie można dopuścić do sytuacji aby na tych obszarach następował proces postępującego wykluczenia i marginalizacji mieszkańców, oraz nadmierne zróżnicowanie poziomu życia i dobrobytu.

03.04.01. Poprawa funkcjonowania samorządności lokalnej. Praktyczne wdrażanie Modelu Współpracy¹ jednostek samorządu terytorialnego z partnerami społecznymi, gospodarczymi i publicznymi na danym terenie

Poprawa funkcjonowania samorządności lokalnej jest możliwa poprzez praktyczne wdrażanie współpracy jednostek samorządu terytorialnego z partnerami

¹ Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych został ostatecznie opracowany i opublikowany w formie skryptu (pełny tekst modelu jest dostępny na stronie: www.pokl541.pozYTEK.gov.pl).

społecznymi, gospodarczymi i publicznymi na danym terenie. Należy budować poprzez spójny system opartym o konkretne zasady, przemyślane formy i narzędzia, oraz ciągła i stale udoskonalana animację lokalnej społeczności.

Dojrzała współpraca między organizacjami pozarządowymi a samorządem na szczeblu gminy, powiatu, województwa wymaga przestrzegania konkretnych zasad². Zasady te stanowią podstawę rozumienia budowania społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu lokalny. Zaliczamy do nich: zasadę pomocniczości (subsydiarności), suwerenności, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji, oraz zasadę jawności. Wymienione zasady mogą i powinny być wykorzystywane w różnorodnych kontekstach, w których funkcjonują lokalne społeczności. Wypływają one z szeroko rozumianych reguł współżycia społecznego i są podporządkowane przede wszystkim dwóm naczelnym regułom – legalizmu czyli respektowania istniejącego prawa, oraz – dobra wspólnego.

Współpracę administracji publicznej (samorządu gminnego, powiatowego, wojewódzkiego) z organizacjami pozarządowymi³ należy rozwijać i umacniać w trzech obszarach, pierwszy dotyczy współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w zakresie tworzenia polityk publicznych. Politykę publiczną rozumiemy jako sumę systemowych i porządkowych działań, które podejmowane są dla rozwiązywania najważniejszych problemów, które dotyczą mieszkańców lokalnych społeczności. Drugi obszar związany jest z współpracą jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji zadań publicznych. Zadania publiczne rozumiane jako działania, które podejmuje administracja samorządowa w ramach ustaw określających ich kompetencje. Obszar trzeci dotyczy infrastruktury współpracy, czyli tworzenia warunków do społecznej aktywności. Infrastrukturę współpracy rozumianej jako ogół lokalnie ukształtowanych czynników wpływających na funkcjonowanie organizacji pozarządowych oraz na współpracę pomiędzy sektorem samorządowym a trzecim sektorem (pozarządowym).

- 2 Na podstawie opracowania: Praca Zbiorowa: **Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych** w ramach projektu systemowego pn. „Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych – wypracowanie i upowszechnienie standardów współpracy”, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działania 5.4, Poddziałania 5.4.1: Więcej informacji na stronie: www.pokl541.pozYTEK.gov.pl; Wybór tekstu i opracowanie: Ryszard Zarudzki.
- 3 Jak wyżej.

Realizacja powyższych propozycji wymaga w naszych lokalnych społecznościach kontynuacji ewolucji od modelu demokracji przedstawicielskiej, w którym wszystkie lokalne działania ześrodkowane są wokół wybieralnych przedstawicieli oraz lokalnej administracji do modelu demokracji partycypacyjnej. W tym drugim modelu uwzględnia się cały potencjał ludzki tkwiący w społeczności i różne sposoby angażowania się obywateli w lokalne sprawy.

03.04.02. Wspieranie działań na rzecz wzmocnienie podejścia LEADER poprzez wdrożenie Rozwoju Kierowanego przez Lokalną Społeczność (RLKS), oraz możliwość rozszerzenia wspierania aktywności na obszarach wiejskich z polityki spójności poprzez zastosowanie wielofunduszowości

Stosowanie zasad podejścia LEADER na obszarach wiejskich ma służyć przede wszystkim budowaniu kapitału społecznego poprzez aktywizację mieszkańców oraz przyczyniać się do powstawania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich. Ma to przyczynić się do polepszenia zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacji. Realizacja tak postawionych zadań będzie możliwa przez tworzenie i rozwój trójsektorowych partnerstwa (stowarzyszeń partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych) działających jako Lokalne Grupy Działania (LGD), Lokalne Grupy Rybackie (LGR) włączonych w system zarządzania danym obszarem. Pomocne w osiągnięciu tych celów winny być również projekty współpracy. Dążyć będziemy do wzmocnienia znaczenia podejścia LEADER na rzecz obszarów wiejskich, w szczególności funkcjonalnych obszarów wiejsko-miejskich z/i uwzględnieniem wiejskich obszarów peryferyjnych oraz małych miast i miasteczek.

Jesteśmy za wzmocnieniem podejścia LEADER, zgodnie z przedstawionymi zasadami oraz wdrażaniem w nowym okresie programowania do roku 2014–2020 nowego mechanizmu określanego jako Rozwój Kierowany przez Lokalną Społeczność (RLKS), które jest narzędziem służącym włączeniu obywateli na szczeblu lokalnym w rozwijanie odpowiedzi na wyzwania społeczne, środowiskowe i ekonomiczne, przed którymi aktualnie stoimy.

Rozwoju Kierowanego przez Lokalną Społeczność jest metodą angażowania partnerów na szczeblu lokalnym, w tym społeczeństwa obywatelskiego i lokalnych podmiotów gospodarczych, w tworzenie i wdrażanie lokalnych zintegrowanych

strategii, które pomogą w zrównoważonym rozwoju różnych obszarów. Rozwój Kierowany przez Lokalną Społeczność (RKLS) powinien być szczególnie skutecznym narzędzie zwłaszcza w czasach kryzysu, pokazujące, że społeczności lokalne mogą podjąć konkretne kroki w zakresie różnych form rozwoju gospodarczego, które są lepsze, bardziej trwałe i bardziej zintegrowane.

03.04.04. Plany Odnowy Miejscowości jako narzędzia aktywności i rozwoju „Małych Lokalnych Ojczyzn”

Rozwój i odnowa obszarów wiejskich to jedno z kluczowych wyzwań, jakie stoją przed Polską w okresie postępującej integracji w ramach Unii Europejskiej. Zasadniczym jej celem jest wzmocnienie działań służących zmniejszaniu istniejących dysproporcji i różnic w poziomie rozwoju obszarów wiejskich w stosunku do terenów miejskich.

Plan Odnowy Miejscowości jest jednym z najważniejszych dokumentów związanych z planowaniem odnowy wsi, jej rozwoju oraz poprawy warunków pracy i życia mieszkańców. Sporządzenie i uchwalenie takiego aktu stanowi pomocny, ale i czasami niezbędny warunek przy aplikowaniu o środki finansowe, jak również stanowi wytyczne dla władz gmin przy opracowaniu kierunków rozwoju przynależnych do nich miejscowości.

Za celowe uznajemy podjęcie działań i stworzenie warunków prawem dozwolonych na rzecz upodmiotowienia sołectw ponad formułę jednostek pomocniczych gminy na rzecz realizacji Planów Odnowy Miejscowości. Odnowa wsi i fundusz sołecki, są argumentami na rzecz zwiększenia decyzyjności sołectw ponad formułę jednostek pomocniczych gminy. Natomiast samorząd gminny, dzięki obu instrumentom wsparcia, ma pole do budowania partnerstwa z sołectwem, którego istotą jest podzielenie się władzą i odpowiedzialnością. Powinno to być jednym z głównych sposobów aktywizacji lokalnych społeczności. Jest to proces, proces wymagający czasu, ciągłości, przemyślanych i konsekwentnych działań ze strony gminy i systemu wsparcia zewnętrznego (fundusze UE, inne fundusze, centra aktywizacji i wspierania organizacji pozarządowych itp.).

W oparciu o opracowanie rozporządzenia dotyczącego upodmiotowienia sołectw lub nowelizacji aktualnie obowiązujących ustaw lub rozporządzeń stworzyć możliwość tworzenia w sołectwach komitet/komitety, który/które miałby osobo-

wość prawną i konto bankowe. Komitet taki rejestrował by się w gminie, zyskiwał osobowość prawną, zbierał pieniądze i podejmował inicjatywy na rzecz realizacji zadań w ramach Planów Odnowy Miejscowości. Komitet rozliczał się z pieniędzy zebranych od sponsorów, mieszkańców i pozyskanych z zewnątrz źródeł finansowania. Za utworzenie komitetu mógłby być odpowiedzialny sołtys i rada sołecka.

03.04.05. Rozwój możliwości finansowania aktywności w ramach Funduszu Sołeckiego wyodrębnionego z budżetu gminy z przeznaczeniem na aktywizację i poprawę warunków życia mieszkańców

W Polsce, zgodnie z stanem na dzień 31.12.2012 było nieznacznie ponad 40400 sołectw. Sołectwa są jednym z największych polskich potencjałów – dotąd niewystarczająco wykorzystanych zasób wielorakich możliwości rozwoju społecznego i gospodarczego. Jednocześnie są to tereny wiejskie gdzie ciągle kumulują się liczne bariery i problemy. Ponad dwadzieścia lat funkcjonowania samorządu terytorialnego nie przyniosło wystarczających systemowych rozwiązań, które czyniłoby społeczności wiejskie podmiotem działań na rzecz ich własnych miejscowości. Przeciwnie, odnosiło się wrażenie, iż rozwój sołectwa, jednostki pomocniczej gminy jest często zdany jedynie na odgórne działania wójta, burmistrza czy rady. Brakuje mechanizmów, który dla wiejskich wspólnot stanowiłby skuteczny impuls rozwoju. Rozwoju w ramach którego istniejące trudności pokonuje własnymi siłami, w praktyce, partnerskiej współpracy z gminą.

Dlatego z wymienionych wcześniej powodów Fundusz Sołecki to jedno z ważniejszych rozwiązań na rzecz aktywizacji mieszkańców na obszarach wiejskich. Obliczono, na podstawie analizy danych z całej polski można uznać, że zainwestowana złotówka z budżetu państwa w Fundusz Sołecki generuje 4 złote w ramach lokalnych inicjatyw społecznych. Jednoczenie dotychczasowy okres wdrażania Ustawy O funduszu sołeckim obnażył jej słabości i niedogodności. Konieczna jest jej nowelizacja która powinna się przyczynić do większego rozwoju możliwości finansowania aktywności w ramach funduszu sołeckiego. Takie działania mają za zadanie odblokiwać brak lub niski poziom aktywizacji w wielu sołectwach oraz przyczynić się do poprawę jakości życia jej mieszkańców. Prawo i Sprawiedliwość ma pomysł na zmiany w obowiązującym prawie, i wie jak to zrobić.

Proponowane zmiany dotyczy zasad współfinansowania (w ramach refundacji) z budżetu sołeckiego. Za uzasadnione należy uznać przeniesienie takich obciążeń z budżetu państwa na rzecz samorządu wojewódzkiego. Wymaga to dalszych analiz i dyskusji wszystkich zainteresowanych stron. Wymaga to uzgodnień nie tylko na forum Samorząd Wojewódzki – Wojewoda – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Równie ważne są uzgodnienia i dyskusja pomiędzy poszczególnymi szczeblami jednostek samorządu terytorialnego, gmina, powiat, województwo jak i samym zainteresowanych przedstawicieli sołectw.

03.04.06. Poszukiwanie, wspieranie i wdrażanie innowacyjnych sposobów aktywizowania mieszkańców

Kluczowe dla rozwoju i pozyskiwania funduszy przez sołectwa jest umiejętnie dokonywanie montażu finansowego z różnych źródeł zasilających budżet sołectwa: funduszu sołeckiego, odpisu sołeckiego, pieniędzy z programu odnowy wsi, udział w konkursach grantowych organizowanych przez różne instytucje czy fundacje, wynajmu pomieszczeń, sprzedaży wyrobów domowych na festynach i piknikach, pozyskiwanie funduszy od sponsorów, którzy w formie rzeczowej lub finansowej wspomagają sołeckie inicjatywy oraz przedsięwzięcia. Jednocześnie są to w większości kwoty możliwe do oszacowania z góry, a wiec sołtys, rada sołecka i zebranie mieszkańców mogą z dużym prawdopodobieństwem obliczyć, ile w danym roku przypadnie pieniędzy na ich sołectwo, i w zależności od tego zaplanować wydatki sołectwa.

Jest wiele opinii z których wynika, że nie bardzo jest zrozumiałe dlaczego państwo polskie, administracja tak skomplikowała sposób wspierania wiejskich inicjatyw. Lokalni liderzy uważają, że: „...sołtysi czy nasze wsie mogłyby dysponować środkami bez tej całej prawnej gmatwaniny. Istnieją prostsze sposoby tworzenia instytucji działających na wsi, które powinny zostać objęte systemem małych grantów i nie musi to być fundusz sołecki tworzony na podstawie ustawy...”

Małe granty. Należy stworzyć systemem małych, łatwo dostępnych grantów, żeby ludzie mogli łatwo zorganizować takie przedsięwzięcie, jakie uważają za konieczne dla swojej wsi. Bez ponoszenia zbędnego ryzyka finansowego i prawnego. Jeśli ludzie chcą zorganizować wakacje dla dzieci ze swojej miejscowości,

to trzeba im umożliwić pozyskania bez zbędnych formalności 5 tys. zł. Istotne jest to aby przy tworzeniu systemu małych grantów MRiRW, Urząd Marszałkowski, Powiaty, Gminy nie traktowały obywateli jak potencjalnych złodziei (tak jak to się dzieje obecnie), ponieważ nigdy nie zbudujemy takiego systemu. Z jednej strony powstają rządowe strategie rozwoju kapitału społecznego, z drugiej rząd, urzędy nie mają zaufania do własnych obywateli i ponad miarę i potrzebę wymyślają procedury, zaświadczenia, kopiami faktur, strasząc brakiem zgody na dotacje jeśli nie będzie parafkami na każdej stronie, a następnie każą miesiącami czekać na pieniądze. Rząd i podległe urzędy powinny zacząć od siebie, powinny przyjąć zasadę zaufania społecznego do obywateli jako kraj o cywilizowanej administracji. Ważne jest, aby małe granty były łatwo dostępne dla mieszkańców, przy minimalnej biurokracji i uproszczeniu sposobu rozliczenia projektu – a proces przyznawania tych dotacji przejrzysty.

Budżet obywatelski (partycypacyjny) formą aktywizacji mieszkańców. Wprowadzenie budżetu obywatelskiego jest krokiem w stronę realizacji postulatów dobrego rządzenia, która jest naczelną zasadą funkcjonowania samorządu gminnego. Dobre rządzenie to przede wszystkim partycypacja społeczna, jawność działań władzy, rządy prawa oraz włączanie w procesy decyzyjne tych, którzy tradycyjnie są z nich wykluczeni. Budżet obywatelski (partycypacyjny) jest realną metodą aktywizacji lokalnych społeczności na obszarach wiejskich. Tego typu rozwiązania są skuteczne. Punktem wyjścia do wprowadzenia budżetu obywatelskiego jest diagnoza, że potencjał jednostek pomocniczych gminy, w tym wypadku sołectw, pozostaje niewykorzystany, że mimo wieloletniego już doświadczenia z funkcjonowaniem samorządu terytorialnego, jego najmniejsze jednostki pozostają bardzo często z ograniczonym znaczeniem. Budżet partycypacyjny dotyczy zaangażowania mieszkańców w podejmowanie decyzji na temat wydawania pieniędzy publicznych umacnia ich poczucie współodpowiedzialności za rozwój wsi czy miasta, a co za tym idzie chęć i potrzebę udziału w innych działaniach związanych z rozwojem i dobrem wspólnym. Tego typu inicjatywy często pojawiają się lokalnie, a ponieważ zazwyczaj kończą się sukcesem i mają realny wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców, są podejmowane również przez władze na poziomie centralnym.

03.04.9. Aktywizacja mieszkańców poprzez wspieranie finansowania zadań w ramach inicjatyw lokalnych

Inicjatywa lokalna została wprowadzona do polskiego systemu prawnego nowelizacją Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie⁴. Inicjatywa lokalna jest sposobem na wzmocnienie funkcjonowania lokalnych społeczności i „wymuszenie” na samorządzie reakcję na oddolnie zgłaszane wnioski. Jest to również sposób na efektywne wykorzystanie potencjału lokalnego i zachęcenie mieszkańców do „brania spraw w swoje ręce”. Zastosowanie pojedynczego narzędzia jakim jest inicjatywa lokalną pozwala na realizację niektórych zadań, które dzisiaj samorząd prowadzi samodzielnie. Może ono stać się skutecznym narzędziem do aktywizacji mieszkańców, działających organizacji pozarządowych jako partnerów samorządu przy wykonywaniu zadań publicznych. Inicjatywa lokalna nie musi rodzić kolejnych kosztów dla samorządów, wręcz przeciwnie bardziej je racjonalizować. Tym samym jest jednym z przykładowych rozwiązań w ramach Modelu⁵ współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, jak i elementu tworzenia społeczeństwa obywatelskiego. Doskonale wpisuje się w wcześniej zaproponowane instrumenty aktywizacji mieszkańców na obszarach wiejskich.

Mieszkańcy przy zgłaszaniu inicjatywy mogą działać samodzielnie lub skorzystać z pomocy organizacji pozarządowej. Organizacja pełni tylko rolę pełnomocnika mieszkańców. To sami mieszkańcy muszą się zorganizować, a organizacja może ich jedynie reprezentować. Jest to bardzo dobre narzędzie do działań lokalnych stowarzyszeń, jak również grup nieformalnych, w tym na przykład kół gospodyń wiejskich.

Mieszkańcy lub reprezentująca ich organizacja mogą zwrócić się z inicjatywą do samorządu, w miejscu zamieszkania lub siedziby. Oznacza to, że adresatem inicjatywy lokalnej będzie przede wszystkim gmina, ale formalnie nic nie stoi na przeszkodzie, żeby zwrócić się z wnioskiem do powiatu czy województwa. Inicjatywa może, więc swoim zasięgiem obejmować zarówno jedną ulicę, miejscowość lub gminę, jak również powiat czy województwo. Należy jednak pamiętać, że każdy ze szczebli

4 Ustawa z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r., Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.) – art. 19 a).

5 Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych został ostatecznie opracowany i opublikowany w formie skryptu (pełny tekst modelu jest dostępny na stronie: www.pokl541.pozytek.gov.pl).

samorządowych ma określone zadania własne, które determinują to, czy mogą być adresatem inicjatywy lokalnej.

Inicjatywa lokalna, zgodnie z opracowanym modelem współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych wymaga od zainteresowanych stron kultury współpracy. W uproszczony sposób możliwe jest określenie, że kultura współpracy dotyczy tego co nie jest zapisane w ustawach, rozporządzeniach, uchwałach, aktach prawa miejscowego. W szczególności są to: relacje, wartości, wola współpracy. Rozwijanie kultury współpracy to praca na lata – co zresztą podkreślają autorzy modelu współpracy. To również praca animacyjna na poszczególnych poziomach samorządów.

Piątym celem szczegółowym w obszarze jest:

03.05. Rozwój zasobów biopaliw i technologii ich przerobu. Innowacyjnych form pozyskiwania energii

Warunkiem niezbędnym dla dalszego rozwoju rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych jest znalezienie i zastosowanie takich rozwiązań, które zapewnią dodatkowe wsparcie dla ich produkcji. Wzrost wykorzystania biomasy na cele energetyczne stwarza szanse rozwoju dla obszarów wiejskich, przyczyniając się do ożywienia gospodarczego i społecznego tych terenów. Istotny wpływ na wzrost energetycznego wykorzystania biomasy, produkcji biopaliw stałych jest ukształtowanie się rynku odbiorców biomasy.

W ramach tego celu sformułowano cztery zadania do realizacji:

03.05.01. Odnowienie programu promocji biopaliw i innych paliw odnawialnych

Wypracowanie tego rodzaju rozwiązań jest celem przyjętego w dniu 24 lipca 2007 roku przez Rząd PiS dokumentu pt. „Wieloletni program promocji biopaliw lub innych paliw odnawialnych na lata 2008–2014”, który stanowi wykonanie Ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych. Rozwiązania te poprawią opłacalność ekonomiczną całego procesu – począwszy od pozyskania surowców rolniczych, przez wytwarzanie biokomponentów, produkcję biopaliw ciekłych i paliw z dodat-

kiem biokomponentów, a kończąc na użyciu tego paliwa. Powinny również gwarantować stabilność warunków funkcjonowania dla wszystkich podmiotów związanych z rynkiem biokomponentów i biopaliw ciekłych, co jest niezbędne do tworzenia długookresowych planów gospodarczych oraz pozyskania przez przedsiębiorców finansowania dla nowych inwestycji.

03.05.02. Wsparcie dla produkcji roślin stanowiących potencjalne surowce do produkcji biopaliw oraz dla inwestycji w gospodarstwach rolnych w zakresie do produkcji, obrotu i wykorzystania biopaliw

Wśród instrumentów wsparcia finansowego będzie kontynuowany (obecnie nie jest on realizowany) system dopłat dla rolników uprawiających rośliny energetyczne z przeznaczeniem na biokomponenty, wsparcie inwestycyjne ze środków unijnych oraz zwolnienia podmiotów stosujących biopaliwa ciekłe w pojazdach z opłat za wprowadzenie zanieczyszczeń do powietrza.

03.05.03. Wsparcie dla wdrożenia i produkcji urządzeń dla pozyskiwania i dystrybucji biopaliw

Wprowadzone zostaną działania o charakterze edukacyjno-informacyjnym obejmujące, m.in. wprowadzenie tematyki biopaliw ciekłych do programów na wszystkich poziomach nauczania, prowadzenie szerokich kampanii informacyjnych adresowanych do wszystkich użytkowników pojazdów, a także akcji mających na celu zachęcenie i mobilizowanie producentów samochodów do ich przystosowywania do spalania biopaliw.

03.05.04. Możliwości produkcji biopaliw drugiej generacji

Z dużym prawdopodobieństwem można oczekiwać, że po osiągnięciu progu opłacalności ekonomicznej firmy rozpoczną budowę zakładów wytwarzających paliwa w technologii II generacji. Można prognozować, że w Polsce inwestycje na skalę przemysłową rozwiną się nie wcześniej niż za około 10–15 lat.

Z punktu widzenia rolniczego niewątpliwie wdrożenie nowych technologii poszerzyłoby rynek zbytu dla biomasy. Szczególnie w odniesieniu do biomasy odpadowej, drzew i krzewów uprawianych na cele energetyczne oraz słomy, czyli surowców składających się głównie z celulozy. Obecnie produkty te, w celach energetycznych

są bezpośrednio spalane. Przetworzenie biomasy na paliwa w technologii II generacji pozwoli otrzymać w ww. surowców biopaliwa ciekłe, na które jest ogromny popyt na rynku. Należy zwiększyć nakłady finansowe na prace związane z przyspieszeniem powstawania instalacji wytwarzających paliwa II generacji.

Szóstym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

03.06. Rozwój zasobów i technologii wykorzystujących inne odnawialne źródła energii (OZE) na terenach wiejskich

Dla zapewnienia odnawialnym źródłom energii właściwej pozycji w energetyce przewidywane są następujące zadania:

- utrzymanie stabilnych mechanizmów wsparcia wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- wykorzystanie biomasy do produkcji w energii elektrycznej i ciepła,
- intensyfikacja wykorzystania małej energii wodnej,
- racjonalizacja i zrównoważone wykorzystanie energii wiatrowej na terenach wiejskich,
- zwiększenie udziału biokomponentów w rynku paliw ciekłych i biopaliw,
- rozwój przemysłu na rzecz energetyki odnawialnej.

Sformułowano następujące zadania realizacyjne:

03.06.01. Rozwój zasobów i potencjału technicznego na rzecz wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Tworzenie warunków i możliwości do rozwoju innych alternatywnych źródeł energii obejmujących obszary:

- energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii,
- ciepła z odnawialnych źródeł energii.

Wprowadzony system wspierania, będący formułą zielonych certyfikatów, jest mechanizmem rynkowym sprzyjającym optymalnemu rozwojowi i konkurencji. Uzupełnieniem tego mechanizmu jest obowiązek zakupu z urzędu całej energii elektrycznej wytworzonej w źródłach odnawialnych przyłączonych do sieci znajdujących się w obszarze działania danego sprzedawcy.

W Polsce istnieje także obowiązek zakupu ciepła ze źródeł odnawialnych. Do produkcji ciepła przewiduje się wykorzystanie biomasy, zasobów geotermalnych i ewentualnie energii Słońca.

03.06.02. Wsparcie dla wytwarzania paliw i energii z odnawialnych źródeł energii (OZE)

Należy opracować kilkuletni program wykonawczy do „Strategii rozwoju energetyki odnawialnej”: uwzględniający optymalizację energetycznego wykorzystania biomasy, rozwoju energetyki wodnej, rozwoju energetyki wiatrowej, rozwoju energetyki słonecznej oraz rozwoju wykorzystania energii geotermalnej. Konieczne jest opracowanie i uchwalenie ustawy o rozwoju wykorzystania zasobów energii odnawialnej. Przeprowadzić trzeba kompleksową inwentaryzację, wraz z oceną funkcjonowania instalacji wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych. Niezbędna jest ocena wdrażania polityki państwa w zakresie energii odnawialnej, Wykonać należy kompleksową ocenę zasobów energii odnawialnej i niezbędnej infrastruktury w ujęciu regionalnym (wyznaczenie regionów preferowanych) oraz włączyć problematykę energetyki odnawialnej do planów zagospodarowania przestrzennego i planów rozwoju regionalnego.

03.06.03. Wsparcie dla wykorzystania paliw alternatywnych w transporcie rolniczym i na terenach chronionych

Całkowite zwolnienie z akcyzy biokomponentów stosowanych jako paliwa zakłada program promocji biopaliw na lata 2008–2014.

Krajowa Izba Biopaliw wspólnie z rządem zajmują się programem, który miałby zachęcać społeczeństwo, a przede wszystkim kierowców do stosowania ekologicznego paliwa. W planach mają wydzielenie stref w miastach, uzdrowiskach i na terenach chronionych. W tych miejscach będą mogły jeździć jedynie pojazdy napędzane biopaliwami, LPG i hybrydowe (napędzane wodorem).

03.06.04. Promowanie i tworzenie mikroinstalacji do wykorzystania OZE, szczególnie biogazowni rolniczych

Szczególnie priorytetowo należy traktować politykę rozwoju tzw. przydomowych mikroinstalacji oraz instalacji OZE w tym głównie małych biogazowni rolni-

czych. Biogazownie te wykorzystywane i tworzone na bazie produkcyjnych gospodarstw rolnych zapewnią prośrodowiskowy sposób zagospodarowania obornika, gnojówki i gnojowicy oraz biomasy roślinnej z produkcji rolniczej i wyeliminowanie ich szkodliwego wpływu na środowisko. Tworzenie biogazowni rolniczych przyczyni się do wzrostu konkurencyjności polskich gospodarstw i wykorzystania biomasy rolniczej poprzez OZE.

Niezbędne będzie też wsparcie dla rozwiązań sieciowych wspierających gospodarowanie OZE w rozwiązaniach lokalnych i regionalnych oraz integrujących użytkowników i tworzących niezbędną infrastrukturę gospodarowania OZE

VII.4. PRIORYTET IV – POLITYKA SPOŁECZNA

Podstawowym celem do osiągnięcia w tym obszarze jest:

04. Aktywna polityka społeczna wobec wsi i rolnictwa

Zachodzące obecnie przemiany cywilizacyjne stanowią dziś nowe i dalekosiężne wyzwania dla polityki społecznej na obszarach wiejskich. Wyzwania te wymagają zasadniczej zmiany w dotychczasowym podejściu do roli, zakresu i metod polityki społecznej na wsi. Konieczna jest rezygnacja z wąsko pojmowanego pojęcia tej polityki, która jest traktowana jako czynnik doraźnego tylko łagodzenia skutków nierówności społecznych, na rzecz uznania szeroko pojmowanej polityki społecznej jako jednego z zasadniczych czynników rozwoju gospodarki rolnej; a także jako istotnego impulsu do tworzenia sprzyjających warunków do cywilizacyjnego i kulturowego rozwoju rolniczej i nierolniczej ludności obszarów wiejskich.

Pierwszym celem szczegółowym w tym obszarze jest rzędu:

04.01. Wsparcie dla budowy infrastruktury społecznej na obszarach wiejskich

Przeobrażenia na obszarach wiejskich dokonały się bez specjalnych działań osłonowych. Nie powstał praktycznie żaden większy specjalny program skierowany do mieszkańców wsi, których pozostawiono samych sobie w radzeniu w gospodarce rynkowej przy powszechnym braku kapitału i niedoinwestowaniu ich warsztatów

pracy. Jeszcze w trudniejszej sytuacji znaleźli się mieszkańcy terenów popegerowskich. Na to nakłada się nie do końca wydolny i biurokratyczny program pomocy społecznej i opieki zdrowotnej. Wiejskie gminy, powiaty i województwa o charakterze rolniczym winny opracować zindywidualizowane programy pomocy społecznej dla swojej społeczności. Aby programy takie mogły być skutecznie realizowane konieczne jest wsparcie finansowe państwa.

Z tego wynikają następujące zadania realizacyjne:

04.01.01. Wsparcie inwestycji infrastrukturalnych z zakresu oświaty, kultury, zdrowia, opieki społecznej, sportu i rekreacji oraz dla osób niepełnosprawnych w skali lokalnej

Wdrażanie aktywnej polityki społecznej odbywać się będzie poprzez: rozwój Centrów Integracji Społecznej, sieć Klubów Integracji Społecznej; spółdzielni socjalnych (w tym inwalidzkich), tworzenie zasobu mieszkań chronionych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze względu na niesamodzielność ekonomiczną. Realizowany winien być program wsparcia gmin w zakresie rozwoju zasobu lokali socjalnych. Ważna jest likwidacja barier architektonicznych na wsi, co ułatwi życie osobom niepełnosprawnym. Konieczne jest zbudowanie systemu finansowania zadań związanych z zapewnieniem przez system pomocy społecznej usług opiekuńczych osobom w wieku poprodukcyjnym oraz osobom zależnym od wsparcia, m.in. poprzez rozwój środowiskowych form opieki nad osobami w wieku poprodukcyjnym, budowę i modernizację domów pomocy społecznej na obszarach wiejskich.

04.01.02. Włączenie organizacji pozarządowych oraz samorządowych w system realizacji zadań z zakresu opieki społecznej

Należy określić system wsparcia działań organizacji pozarządowych oraz samorządowych w zakresie realizacji zadań opieki społecznej na terenach wiejskich. Konieczne jest podjęcie prac legislacyjnych w zakresie określenia nowych obszarów działania i poprawy warunków do działalności organizacji pozarządowych na obszarach wiejskich. W efekcie powinno to prowadzić do tworzenia i realizacji wspólnych programów opieki społecznej w gminach przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, kościoły, spółdzielnie oraz firmy prywatne. Wójt, burmistrz, starosta, urzędy powinny być jedynie partnerem w programie, a nie głównym jego realizatorem.

Organizacjom należy umożliwić korzystanie ze wsparcia finansowego przy inwestycjach infrastrukturalnych koniecznych do realizacji wspólnych programów opieki społecznej na zasadach partnerskich.

04.01.03. Poprawa dostępu do informacji i poradnictwa obywatelskiego oraz zawodowego dla młodzieży i bezrobotnych, rozwój mediów lokalnych

We wszystkich środowiskach lokalnych powinny funkcjonować Gminne Centra Informacji (GCI). Powinny one dysponować informacjami o ofertach pracy, o możliwościach podjęcia działań o charakterze wolontariackim, o zawodach, szkołach i instytucjach szkolących, o warunkach i procedurach uruchomienia własnej działalności gospodarczej. Centra winny być wyspecjalizowanymi jednostkami, wyposażonymi w nowoczesne stanowiska komputerowe w istniejących gminnych domach kultury, szkołach czy innych miejscach skupiających społeczności lokalne, świadczące zgodnie z założeniami bezpłatnie pomoc osobom bezrobotnym. We współpracy z organizacjami pozarządowymi należy uruchomić w środowiskach wiejskich także Centra Informacji Młodzieżowej (CIM), które miałyby zapewnić równość w dostępie do informacji dla wszystkich młodych ludzi. Konieczne jest także podjęcie działań na rzecz wzrostu liczby doradców zawodowych oraz pośredników pracy w urzędach pracy, jak również dalszego rozwoju instytucji na potrzeby rynku pracy poprzez konieczne inwestycje infrastrukturalne. Należy także zapewnić powszechny dostęp do sieci teleinformatycznych na obszarach wiejskich poprzez tworzenie kawiarenek internetowych, gminnych centrów informacji elektronicznej i internetowej. Partnerem w realizacji powyższych działań powinny być media lokalne.

04.01.04. Wspieranie budowy lokali socjalnych oraz ośrodków dla grup chronionych ludności wiejskiej

Należy podjąć działania mające na celu wypracowanie we współpracy z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego precyzyjnych definicji lokali socjalnych oraz ośrodków chronionych. Dążyć należy do uruchomienia narodowego programu budowy lokali socjalnych na obszarach wiejskich finansowanego w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego. Stworzony powinien być preferencyjny system kredytowania tego typu inwestycji.

04.01.05. Wsparcie dla inwestycji w zakresie budowy, modernizacji obiektów sportu wiejskiego i rekreacji na terenach wiejskich. Wprowadzenie systemu stypendiów dla sportowców na wsi

Zadanie ma na celu rozwój infrastruktury sportowej, która pozwoli na poprawę sprawności fizycznej mieszkańców obszarów wiejskich. Ponadto stypendia sportowe dla młodzieży z tych obszarów zachęcą do czynnego uprawiania sportu i podniesienia kondycji oraz zdrowotności młodzieży, jak również pozwolą na realizację szans życiowych dla wybitnych, młodych talentów sportowych.

Realizowany obecnie program „Boisko w każdej gminie” powinien zostać rozszerzony na program „boisko w każdym sołectwie”. Na jego realizację muszą zostać zapewnione środki z budżetu państwa, unijnych funduszy strukturalnych oraz samorządowych.

04.01.06. Wsparcie działań na rzecz rozwoju życia kulturalnego wsi, w tym rozwoju kultury ludowej i różnorodności kulturowej

W ramach realizacji zadania niezbędne jest opracowanie propozycji zmian ustawodawczych, które umożliwią Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi aktywne włączenie się we wspieranie działalności na rzecz kultury ludowej i zachowania różnorodności kulturowej wsi. Istotne jest opracowanie rozwiązań organizacyjnych i finansowych umożliwiających wspieranie działalności wydawniczej w zakresie upowszechniania kultury oraz historii wsi i rolnictwa. Należy zabezpieczyć środki finansowe w budżecie państwa na realizację aktywnego włączenia się MRiRW we wspieranie działalności na rzecz kultury na wsi. Powinno się także zadbać o wsparcie finansowe działalności Centralnej Biblioteki Rolniczej, skansenów oraz muzeów dokumentujących historię rolnictwa i polskiej wsi.

Drugim celem szczegółowym w tym obszarze jest:

04.02. Zapewnienie odpowiedniego dostępu mieszkańców wsi do świadczeń opieki zdrowotnej

Poszukiwanie nowych, lepszych rozwiązań stało się elementem funkcjonowania polskiego systemu ochrony zdrowia. Szczególną uwagę należy zwrócić na problem niedociągnięć w prawidłowym funkcjonowaniu obecnego systemu opieki zdro-

wotnej na obszarach wiejskich. Mieszkańcy wsi mają w dalszym ciągu utrudniony dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej i to nie tylko specjalistycznych, ale także do świadczeń, które powinny być dostępne na poziomie gminy, czyli podstawowej opieki lekarskiej, opieki stomatologicznej i rehabilitacji.

Powodów takiego stanu rzeczy należy poszukiwać z jednej strony w ograniczonej dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich, ale z drugiej strony w braku informacji dotyczących funkcjonowania systemu, a docierającej do przeciętnego mieszkańca wsi.

Realizacja tego celu określa następujące zadania:

04.02.01. Wprowadzenie kompleksowego systemu objęcia profilaktyką zdrowotną rolników i ich rodzin

Realizacja zadania zagwarantuje pełny dostęp do badań profilaktycznych mieszkańcom obszarów wiejskich oraz pozwoli na stworzenie programów profilaktycznych uwzględniających sytuację zdrowotną danego obszaru. Ponadto pozwoli na podjęcie szeregu działań mających na celu zapobieganie chorobom bądź innym niekorzystnym zjawiskom zdrowotnym poprzez kontrolowanie przyczyn i czynników ryzyka. Doprowadzi do ograniczenia niesprawności i inwalidztwa.

04.02.02. Rozszerzenie i usprawnienie systemu podstawowej opieki medycznej na terenach wiejskich

Przede wszystkim należy stworzyć system zachęcający lekarzy do specjalizowania się w medycynie rodzinnej i do podejmowania pracy na terenach wiejskich. Gminy powinny aktywnie uczestniczyć we wdrażaniu systemu poprzez zapewnienie warunków do prowadzenia praktyk lekarskich oraz pielęgniarskich na ich terenie.

Doprowadzić trzeba do stworzenia systemu zapewniającego dostępność do lekarza rodzinnego w miejscu zamieszkania. Pielęgniarka, położna środowiskowa powinna znacznie więcej czasu przeznaczać na pracę w środowisku i przejmować na siebie rolę edukatora w zakresie funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej. Najlepszym rozwiązaniem byłoby powierzenie gminnym zakładom opieki zdrowotnej lub niepublicznym zoz-om obowiązku sprawowania opieki zdrowotnej nad mieszkańcami gminy i dbałości o zdrowie lokalnej społeczności. Zadbać należy o obowiąz-

kowe wprowadzenie opieki zdrowotnej w szkołach zlokalizowanych na obszarach wiejskich.

04.02.03. Wsparcie promocji bezpieczeństwa i higieny pracy w rolnictwie

Ważnym elementem edukacyjnym będzie szeroka działalność propagująca właściwe rozwiązania i metody pracy poprzez doradztwo, informację i promocję. Każdy rolnik powinien uzyskać pomoc w poprawianiu warunków pracy w swoim gospodarstwie.

Szczególny nacisk należy położyć na opracowanie kompleksowych programów ukierunkowanych na redukcję zagrożeń towarzyszących codziennej pracy rolników w ich gospodarstwach rolnych oraz kształtowanie bezpiecznych zachowań dzieci w gospodarstwie rolnym poprzez wydawnictwa, pracę nauczycieli i wychowawców, pogadanki i prelekcje dla dzieci i młodzieży ze szkół wiejskich i rolniczych.

Poszerzony powinien zostać zakres działania inspekcji pracy w przedsiębiorstwach rolnych i przetwórstwa rolno-spożywczego.

04.02.04. Zwiększenie dostępu rolników i ich rodzin do świadczeń specjalistycznych, szpitali, sanatoriów i ośrodków rehabilitacji zdrowotnej

Narodowy Fundusz Zdrowia powinien przeznaczać więcej środków na kontraktowanie porad specjalistycznych i świadczeń rehabilitacyjnych dla mieszkańców wsi. Powinny zostać przygotowane odpowiednie rozwiązania organizacyjne umożliwiające dotarcie lekarza specjalisty do rolnika i jego rodziny. Wymaga to koordynacji i zaangażowania rzeczywistych gospodarzy danego terenu czyli wójtów, burmistrzów, lekarzy rodzinnych i dyrektorów szpitali.

04.02.05. Przygotowanie i wdrożenie programów wyżywienia grup chronionych w systemie bonów żywnościowych i dożywiania dzieci w szkołach wiejskich

Wsparcie grup chronionych oraz dzieci poprzez dożywianie stanowi nieodłączny element pomocy dla rodzin w trudnej sytuacji materialnej i życiowej. Rządowy program umożliwia lepsze działanie jednostkom samorządu terytorialnego w zakresie realizacji tego zadania. Jest jeszcze wiele do zrobienia w tej dziedzinie, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

Trzecim celem szczegółowym w tym obszarze jest:

04.03. Uaktywnienie systemu opieki społecznej na obszarach wiejskich i powiązanie jej z przeciwdziałaniem tworzeniu stref ubóstwa oraz marginalizacji

Pomoc społeczna nie przeciwdziała wykluczeniu społecznemu. Pomaga lub pozwala egzystować na niskim poziomie niektórym kategoriom osób wykluczonych. Instrumentami, jakimi dysponuje pomoc społeczna są zasiłki i praca socjalna. Konsekwencją tego ograniczenia instrumentów jest udzielanie pomocy wykluczonym – bezrobotnym, bezdomnym, niepełnosprawnym, bezradnym, a nie przeciwdziałanie bezrobociu, bezdomności, biedzie. Konieczne zatem jest, aby pomoc społeczna mogła przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu, poszerzenie jej zadań o szeroką rozumianą działalność profilaktyczną. Wzmocnieniu musi ulec pozycja pracownika socjalnego, który musi stać się kimś innym niż osobą wypłacającą pieniądze lub rozdzielającą dobra materialne.

Dla realizacji w/w celu określono następujące zadania:

04.03.01. Ocena skuteczności funkcjonowania programów zmniejszających ubóstwo, marginalizację i wykluczenie społeczne na terenach wiejskich

W ramach realizacji zadania w pierwszej kolejności należy dokonać powszechnego, rzetelnego przeglądu funkcjonujących programów i planów walki z ubóstwem i wykluczeniem na obszarach wiejskich, począwszy do gmin, poprzez powiat, województwo, na szczeblu rządowym kończąc i w jego ramach dokonać oceny ich skuteczności i efektywności. Zwłaszcza należy się przyjrzeć funkcjonowaniu ustawy o zatrudnieniu socjalnym i tworzonych na jej mocy centrów integracji społecznej. Odrzucić należy te przepisy, które tylko pozornie rozwiązują problemy społeczne, a nie wpływają na ograniczanie ubóstwa, marginalizacji czy wykluczenia społecznego. Raport powinien zostać przedstawiony parlamentowi wraz z projektami nowych rozwiązań.

04.03.02. Wprowadzenie rozwiązań usprawniających udzielanie pomocy społecznej na terenach wiejskich i podnoszących efektywność pomocy społecznej

Należy wprowadzić ustawowe rozwiązania, które ułatwią dostęp mieszkańcom obszarów wiejskich do pomocy społecznej i odbiurokratyzują zasady jej udzielania. Zmian wymaga funkcjonowanie ośrodków pomocy rodzinie w gminach, które powinny bardziej wypełniać funkcje analityczno-planistyczne, a samym wdrażaniem pomocy powinny zająć się rady sołeckie we współdziałaniu z organizacjami pozarządowymi.

04.03.03. Wdrażanie instrumentów szczegółowej polityki socjalnej na terenach wiejskich

Resort pracy i polityki społecznej ma w swoim budżecie środki finansowe na wspieranie samorządów gminnych i powiatowych w budowaniu lokalnego systemu opieki socjalnej. Wspierana jest opieka nad dzieckiem i rodziną, w tym prowadzenie świetlic, klubów dla dzieci i młodzieży, dziennych placówek opiekuńczo-wychowawczych. Rodziny wiejskie, które chcą poświęcić się opiece nad dziećmi, mogą po odbyciu profesjonalnych szkoleń, być ustanowione rodzinami zastępczymi i mogą tworzyć placówki rodzinne na ogólnie przyjętych ustawowych zasadach. Wspierany będzie Program Osłonowy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu Osób Bezdomnych i Zagrożonych Bezdomnością. Realizacja programu przekazana winna zostać podmiotom uprawnionym: organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej oraz osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym działającym na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, do innych kościołów i związków wyznaniowych, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie pomocy społecznej.

04.03.04. Wdrażanie programów pomocowych na rzecz osób trwale wykluczonych i zagrożonych marginalizacją w szczególności na byłych obszarach po państwowych gospodarstwach rolnych

Dotychczas realizowane programy społeczne adresowane do mieszkańców tzw. terenów popegeerowskich nie przyniosły oczekiwanych efektów. Konieczne

jest więc wypracowanie nowych metod i form pomocy dla tej grupy mieszkańców obszarów wiejskich. Niezbędnym działaniem jest opracowanie i wdrożenie specjalnego rządowego programu dla odnowy społecznej terenów popegerowskich. Zaangażować należy znaczne środki krajowe i lokalne, gdyż podstawowym zadaniem będzie wprowadzenie tych terenów na drogi rozwojowe. Dotychczasowe doświadczenia i badania naukowe dowodzą, że należy poszukać nowych instrumentów wsparcia, aby zahamować pogłębianie negatywnych procesów społecznych na tych terenach.

04.03.05. Wsparcie dla rodzin wielodzietnych oraz dzieci i młodzieży ze środowisk zaniedbanych i ubogich, emerytów i rencistów, a także osób niepełnosprawnych i upośledzonych

Każda wielodzietna rodzina z obszarów wiejskich winna otrzymać pomoc. Pomoc ta winna objąć następujące działania: porady specjalistów, opiekę w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego, zajęcia opiekuńcze innych podmiotów, terapię rodzinną rozumianą jako działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań oraz pracy socjalnej i zapewnienia dzieciom opieki i wychowania poza rodziną. Rodziny wielodzietne, dzieci i młodzież wiejska mają prawo do zasiłku rodzinnego, prawo do świadczeń stypendialnych oraz pożyczek i kredytów studenckich.

W ramach realizacji zadania niezwykle ważne jest powołanie zespołu dla określenia jednolitego wskaźnika dochodowości z gospodarstwa rolnego. Istotne będzie monitorowanie zasięgu pomocy materialnej dla rodzin wielodzietnych, dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich. Najważniejszym, a jednocześnie najpilniejszym działaniem powinno być rozpoczęcie prac nad przygotowaniem wieloletniego programu wsparcia rozwoju rodzin wielodzietnych, a następnie jego wdrożenie z zapewnieniem odpowiedniej ilości środków potrzebnych do jego realizacji.

04.03.06. Wdrażanie programów rehabilitacji grup społecznych wykluczonych i zmarginalizowanych społecznie

Rehabilitacja społeczna osób i grup społecznych to zespół działań organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych

i społecznych zmierzających do osiągnięcia przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej. Wdrażanie aktywnej polityki społecznej odbywać się będzie poprzez: rozwój Centrów Integracji Społecznej, sieci Klubów Integracji Społecznej; spółdzielni socjalnych (w tym inwalidzkich), tworzenie zasobu mieszkań chronionych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze względu na niesamodzielność ekonomiczną. Realizowany winien być program wsparcia gmin w zakresie rozwoju zasobu lokali socjalnych.

04.03.07. Tworzenie warunków do uruchomienia specjalnych form aktywności zawodowej osób o różnym stopniu niepełnosprawności

Dla realizacji tego zadania ważna jest współpraca z przedstawicielami instytucji wdrażających programy pomocowe dla wsi w celu opracowania programów rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych i upośledzonych. Podstawowym działaniem winno być wsparcie zadań mających na celu likwidację barier architektonicznych urbanistycznych, transportowych, co umożliwi niepełnosprawnym swobodne przemieszanie. Konieczny jest udział ekspertów w pracach zespołów tworzących programy mające na celu zmniejszenie ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego na terenach wiejskich oraz podjęcie akcji informacyjnej wśród lekarzy na temat bezpłatnego systemu rehabilitacji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Niezwykle istotne jest stworzenie systemu bezpłatnych badań profilaktycznych w zakresie: chorób nowotworowych, układu ruchu, układu krążenia dla osób niepełnosprawnych z terenów wiejskich.

04.03.08. Trwałe przeciwdziałanie powstawaniu ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego

Mieszkańcy obszarów wiejskich i rolnicy przez wiele lat ponosili największe koszty transformacji gospodarczej Polski. Obecnie są także dyskryminowani. Stąd konieczne staje się wprowadzenie w życie na drodze ustawowej nowego wskaźnika płacy minimalnej. Powinno to nastąpić w drodze systematycznego jego podwyższania, aby w ciągu najbliższych 10 lat osiągnął on wysokość 2/3 średniej płacy krajowej w sektorze przedsiębiorstw.

Czwartym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

04.04. Poprawa zabezpieczenia emerytalnego rolników i ich rodzin

W większości krajów UE istnieją szczególne zasady ubezpieczenia społecznego rolników, ich rodzin oraz pracowników zatrudnionych w gospodarstwach rolnych. Należy zachować odrębny system ubezpieczeń społecznych rolników obejmujący świadczenia emerytalne, ubezpieczenie zdrowotne i ubezpieczenia od nieszczęśliwych wypadków. W ramach systemu prowadzona powinna być polityka społeczna na obszarach wiejskich. System ten po udoskonaleniu powinien służyć rolnikom, członkom ich rodzin oraz pracownikom najemnym zatrudnionym w rolnictwie. Ten szczególny system ubezpieczeń społecznych będzie otrzymywał niezbędne wsparcie z budżetu krajowego. System musi mieć socjalny charakter oraz służyć ochronie własnych rynków żywności. Będzie to system wielofunkcyjny i mający bezpośredni związek z polityką rolną poprzez wpływ na zmiany strukturalne w rolnictwie, inicjowanie rozwoju gospodarstw wielkotowarowych oraz stymulowanie rozwoju obszarów wiejskich.

W ramach tego celu określone zostało jedno zadanie realizacyjne:

04.04.01. Doskonalenie systemu ubezpieczeń społecznych rolników

Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie winny stanowić istotny element systemowego oddziaływania państwa na sytuację społeczną i ekonomiczną rolnictwa. Doskonalenie KRUS będzie polegało na uporządkowaniu organizacji i finansowania tego systemu oraz na właściwym ukierunkowaniu wsparcia ze środków publicznych do rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych. System ubezpieczenia społecznego rolników wymaga zmian w następujących obszarach:

1. zakresu podmiotowego, czyli kręgu osób obejmowanych tym ubezpieczeniem i zasad ustalania wymiaru składek na ubezpieczenie,
2. ustalania prawa i wysokości świadczeń z ubezpieczenia,
3. zasad organizacji i finansowania systemu oraz statusu i organizacji instytucji realizującej ten system tj. KRUS.

Należy przywrócić autentyczne uspołecznienie funkcjonowania KRUS poprzez zwrócenie Radzie Rolników jej kompetencji i nadania jej uprawnień inicjatywnych w zakresie szeroko pojętej polityki społecznej i zdrowotnej.

Fundusz składkowy KRUS należy przekształcić w towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych. Ważnym wyzwaniem jest wprowadzenie poprzez struktury KRUS efektywnych instrumentów z zakresu polityki socjalnej wobec mieszkańców wsi zagrożonych ubóstwem i marginalizacją.

Cel 2 rządu:

04.05. Wspierania Rozwoju Ekonomii Społecznej

Dzisiejsza ekonomia społeczna, to nie działanie na budowę autonomicznego sektora poza rządem, ale budowę albo raczej odbudowę, konstytucyjnej podstawy ustroju – społecznej gospodarki rynkowej. Gospodarki, które realizuje zarówno cele społeczne i rynkowe. Gospodarki, która realizuje potrzeby obywateli, wspólnot lokalnych, a jednocześnie daje przyjazną pracę bez wyzysku. To właśnie ekonomia społeczna. W realizowaniu tych działań mamy w istocie prosty wybór. Co najmniej od kilku lat, lokalne stowarzyszenie czekają na przyjazne regulacje i rzeczywiste, dostosowane do naszych potrzeb wsparcie, aby móc realizować „potrzeby obywateli, wspólnot lokalnych, a jednocześnie dawać przyjazną pracę bez wyzysku.” Tak właśnie rozumiemy ekonomię społeczną. Wszechobecny kryzys finansów publicznych nie daje nam szansy na rozwój bez generowania dochodów z działalności gospodarczej, a jej rozpoczęcie na bazie kredytów komercyjnych jest zbyt ryzykowne dla organizacji. Takich podmiotów jest wielu – czekających aż decydenci pójdą po rozum do głowy (a raczej do praktyków).

W ramach tego celu określone zostało jedno zadanie realizacyjne:

04.05.01. Wspieranie rozwiązań prawnych, finansowych, organizacyjnych, instytucjonalnych na rzecz tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej

Działania polegałyby na przygotowanie i wprowadzenie nowych rozwiązań legislacyjnych, w tym ustawy przedsiębiorczości społecznej. Dlatego należy podjąć skuteczne prace ustawodawcze na rzecz opracowania i uchwalenie ustawy o przedsiębiorczości społecznej i przedsiębiorstwie społecznym. Ustawy regulującej między innymi status prawny przedsiębiorstwa społecznego jako jednej z form przedsiębiorczości społecznej jak i zasady i tryb tworzenia przedsiębiorstwa społecznego oraz szczególne obowiązki przedsiębiorstwa społecznego.

Inne zdania polegały by na przygotowaniu i wspieraniu wdrażania – skorelowanego ze strategiami rozwoju – programu rozwoju przedsiębiorczości społecznej. Należy opracować i wdrożyć zwrotny mechanizm finansowania (pożyczek, kredytów i poręczeń) przedsiębiorczości społecznej oraz innych form aktywizacji zawodowej i społecznej dla podmiotów ekonomii społecznej. Następnie należy stworzyć oraz wprowadzić systemowe rozwiązania umożliwiające funkcjonowanie, na zasadach partnerstwa, certyfikowane instytucje wspierające przedsiębiorczość społeczną w zakresie usług, szkoleń i doradztwa. Ważne jest również aby przygotować i wdrożyć działania edukacyjne dotyczące przedsiębiorczości społecznej, w tym edukacji dzieci i młodzieży poprzez praktyczną edukację przygotowania do przedsiębiorczości.

Powstaje coraz więcej podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych. Pojawia się coraz większe zainteresowanie społeczności lokalnych. Technokratyczna, bądź mesjanistyczna wizja ekonomii społecznej wspierana środkami europejskimi powoduje jednak wiele nieracjonalnych zachowań i postulatów, które zakończą się tym, że od 2014 roku, trzeba będzie znów zaczynać wszystko od początku. Będziemy badać, testować, analizować, a rzeczywistość pozostanie poza kręgiem naszych zainteresowań. Dlatego prawdziwym wyzwaniem jest rozsądne określenia działań, które są najważniejsze dla podmiotów ekonomii społecznych, spółdzielni socjalnych i innych przedsiębiorstw społecznych i namawiam do dialogu. Podstawowy wysiłek należy skupić na wsparciu edukacyjnym, promocyjnym i eksperckim dla społeczności lokalnych, gdzie tworzy się prawdziwa przyszłość. Należy w znacznie większym stopniu skierować działania na tworzenie przedsiębiorstw społecznych. Ten kierunek należy wzmocnić. Musi on być jednocześnie połączony instrumentami pożyczkowo-poręczeniowymi dla funkcjonujących przedsiębiorstw społecznych. Należy dać województwom możliwość określenia sieci ośrodków wsparcia ekonomii społecznej. Ważne jest, zapewnienie, że każdy terytorialnie ma dostęp do usług, a nie tylko osoby mieszkające w dużych ośrodków miejskich. Wsparcie ma mieć określony minimalny standard. Standard który nie jest określony przez samą organizację, ale niezależną instytucję, niezwiązaną interesowo z danym realizatorem. Ostatecznie ważny jest również system finansowania takich ośrodków, który zamiast na konkursach powinien zostać oparty na kontraktach pożyczkowych, które są umarzane po zrealizowaniu celów działania danej instytucji? Należy oprzeć to na systemie płacenia za efekt, a nie za istnienie.

VII.5. PRIORYTET V – INSTYTUCJE, ADMINISTRACJA, PROGRAMOWANIE I FINANSOWANIE

Podstawowym celem w tym obszarze do osiągnięcia jest:

05. Sprawne i efektywne funkcjonowanie administracji publicznej, instytucji i organizacji działających na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich, racjonalne programowanie i zapewnienie finansowania

Administracja rządowa i samorządowa oraz instytucje i organizacje działające na rzecz wsi lub na rzecz rolnictwa powinny być sprawne, efektywne i ekonomiczne. Afery związane ze skupem towarów rolnych i wdrożeniem systemu IACS pozwalają sformułować wnioski, że obecny system oparty na Ministerstwie Rolnictwa i podległych mu inspekcjach oraz kilku niezależnie działających agencjach nie spełnia swej roli.

Skala skażenia instytucji publicznych korupcją wymaga przygotowania i wdrożenia strategii antykorupcyjnej traktowanej jako zintegrowany system różnych działań podejmowanych w sferze społecznej, politycznej, administracyjnej przez inaczej zorganizowany aparat ścigania przestępstw i wymiaru sprawiedliwości. Należy odbudować etos służby publicznej i zadbać o restytucję standardów etycznego postępowania w życiu publicznym oraz wzmocnić odpowiedzialność urzędników za podejmowane decyzje lub ich brak. Należy zlikwidować fasadowe zakazy i ograniczenia, których przestrzeganie nie jest zagwarantowane skuteczną sankcją, albowiem ich obowiązywanie prowadzi jedynie do deprecjacji prawa.

Pierwszym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

05.01. Zapewnienie sprawnej administracji publicznej działającej na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich oraz optymalizacja kosztów jej funkcjonowania

Naprawa państwa to wiele przedsięwzięć zmierzających do przywrócenia normalnych zasad działania aparatu władzy, w tym szczególnie w państwowej i samorządowej administracji. Celem naprawy, oprócz ukrócenia korupcji, jest przywrócenie kontroli czynnikom konstytucyjnym i politycznym odpowiedzialnym za funkcjonowanie administracji i nadzór nad samorządem. Uzmysłowanie wszystkim

urzędnikom, że ich zadaniem jest rozwiązywanie problemów całych społeczności, a nie dbanie o interesy zamkniętych, elitarnych grup. Nadać trzeba nowe treści znamemu już programowi „przyjaznej administracji”.

W ramach powyższego celu sformułowaliśmy trzy zadania:

05.01.01. Analiza i ocena funkcjonowania administracji działającej na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich

Wśród rolników i mieszkańców obszarów wiejskich obserwuje się rosnący brak zaufania do administracji państwowej i samorządowej. Jednym z czynników niekorzystnej sytuacji jest niedorozwój instrumentów i metod nadzoru społecznego, jak również wewnętrznego. Nie funkcjonuje sprawny system analiz i oceny funkcjonowania administracji działającej na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich, choć jego istnienie jest zagwarantowane w odpowiednich zapisach prawnych. Kontrola i ocena władzy, jej organów jest jednym z filarów demokracji. Należy stworzyć odpowiednie mechanizmy analizowania i oceniania funkcjonowania administracji przez instytucje rządowe, organy administracji centralnej i lokalnej oraz organizacje samorządowe.

05.01.02. Likwidacja patologii w administracji i działalności gospodarczej na obszarach wiejskich

W środowiskach wiejskich, w agencjach rolnych, pod pozorem wdrażania środków unijnych, rozszerzają się zjawiska biurokratyzmu i przybywa biurokracji, która coraz częściej jest oderwana od swoich lokalnych społeczności i często narzuca decyzje społecznie szkodliwe. Mnożenie urzędniczych posad zwiela krotnia możliwości korupcji i jednocześnie paraliżuje system decyzyjny. Konieczny jest zatem powszechny, narodowy przegląd stanu administracji publicznej prowadzący do zracjonalizowania zatrudnienia w urzędach wszelkich szczebli, w agendach i jednostkach państwowych i samorządowych. Dla środowisk wiejskich należy szybko wypracować standardy odnoszące się co do ilości zatrudnianych urzędników i określenia ich zadań. Trzeba zintegrować z budżetem państwa fundusze agencyjne i wprowadzić jasny i czytelny system odpowiedzialności za sprawy rolnictwa i obszarów wiejskich. Jednocześnie określić system kar za podejmowanie nie trafnych decyzji i odpowiedzialności za marnotrawstwo publicznych środków. Konieczny jest bieżący nadzór

nad udziałem Skarbu Państwa w spółkach działających w rolnictwie. Dążyć należy do przekazania kompetencji w zakresie zarządzania nieruchomościami rolnymi skarbu państwa Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz do utworzenia Banku Ziemi.

05.01.03. Powołanie Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

Powołanie Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej wynika z potrzeby kompleksowego podejścia do polityki żywnościowej, regulacji, kontroli i nadzoru sfer: produkcji rolniczej, obrotu płodami rolnymi, zaopatrzenia w środki do produkcji rolnej, usług rolniczych, przetwórstwa i handlu żywnością. Ponadto działalność tego ministerstwa powinna obejmować szkolnictwo rolnicze, ubezpieczenia społeczne rolników i ich rodzin.

Drugim celem szczegółowym w tym obszarze jest:

05.02. Wsparcie dla sfery instytucjonalnej rynku rolno-spożywczego

W ramach rozwoju systemu instytucji otoczenia rolnictwa – infrastruktury rynku rolnego oraz infrastruktury rynku finansowego należy rozwijać rynki hurtowe i giełdy, wzmacniać instytucje finansowe umożliwiające rolnikom i przetwórcom uzyskanie dostępu do kapitału zewnętrznego oraz likwidować bariery administracyjne ograniczające rozwój instytucji rynkowych. W celu utworzenia sprawnych i efektywnych rynków hurtowych konieczne jest stworzenie optymalnych warunków do prowadzenia handlu hurtowego artykułami rolno-spożywczymi oraz wprowadzenie na polski rynek europejskich standardów w handlu owocami, warzywami, mięsem, artykułami mleczarskimi i spożywczymi. Potrzebne jest też nawiązanie ścisłej współpracy z rolnikami i producentami rolnymi.

W ramach tego celu określono następujące zadania realizacyjne:

05.02.01. Wsparcie dla rozwoju rynków hurtowych i systemów logistycznych dla surowców i produktów rolnych

PiS przygotowało projekt ustawy o hurtowych rynkach rolno-spożywczych, której celem jest uregulowanie funkcjonowania tych rynków. Dzięki ustawie zostanie zdefiniowany podmiot prowadzący hurtowy rynek rolno-spożywczy. Jego działal-

ność nie powinna podlegać jedynie na udostępnianiu miejsc do prowadzenia obrotu i administrowaniu infrastrukturą, lecz również na wspieraniu organizowania się uczestników rynku w grupy producenckie.

Ustawa będzie również podstawą do utworzenia izby hurtowych rynków rolno-spożywczych, co pozwoli na prowadzenie wspólnej polityki w zakresie rozwoju rynków i wspieraniu regionalnych produktów. Zinstytucjonalizowanie rynków hurtowych ma być podstawą do łatwiejszego dostępu do funduszy unijnych, umożliwiających dalszy rozwój.

05.02.02. Wsparcie dla organizacji grup producenckich

Ważną rolę w poprawie konkurencyjności gospodarstw odgrywają organizacje producenckie. Konieczne jest zatem upowszechnienie oraz zachęcenie rolników do tworzenia organizacji producenckich i wspólnej pracy, aby mogli skutecznie konkurować na rynku. W przyszłości grupy producenckie staną się jednymi z najważniejszych struktur w rolnictwie. Należy kontynuować działania informacyjne, promocyjne i wspierać je finansowo. Niezbędne są też zwolnienia podatkowe dla grup producentów rolnych.

05.02.03. Wdrożenie systemu informacyjnego o zasobach, cenach i rozwoju rynku surowców i produktów rolnych w skali kraju i regionów dostępnego dla wszystkich uczestników rynku rolnego

Wprowadzenie dobrego systemu informacyjnego pozwoli na właściwą szybkość obrotu, zapewni możliwość błyskawicznego kontaktowania się uczestnikom gry rynkowej, a przede wszystkim da możliwość szybkiej sprzedaży nietrwałych produktów rolnych, przyniesie oszczędności czasu i środków.

Obowiązek wdrożenia systemu informacyjnego spoczywa na administracji publicznej. Udział w jego tworzenie powinni mieć zapewniony uczestnicy rynku rolnego poprzez swoje organizacje. One także powinny przejąć jego prowadzenie po uruchomieniu.

05.02.04. Rozwój spółdzielczości na wsi

Spółdzielczość wiejska w realiach polskiego rolnictwa i stanu rozwoju wsi ma rację bytu, jest nawet niezbędna, aby mogły nadal funkcjonować średnie gospo-

darstwa rolne. Rozwój spółdzielczości wiejskiej leży w interesie państwa. Dzięki spółdzielczej formie gospodarowania w rolnictwie znacznie szybciej będzie się kształtował społeczny charakter gospodarki rynkowej. Będą w dużym stopniu łagodzone konflikty społeczności wiejskiej, a także hamowany wzrost cen detalicznych. Niezbędne jest prowadzenie przez państwo obiektywnej i przyjaznej dla spółdzielczości polityki oraz zapewnienie jej stabilności przez odpowiednie ustawodawstwo.

Trzecim celem szczegółowym w tym obszarze jest:

05.03. Rozwój instytucji samorządowych i rolniczych działających na rzecz wsi

Rozwój obszarów wiejskich musi być integralną częścią gospodarki narodowej. Odpowiedzialność za rozwój obszarów wiejskich musi ponosić Państwo i jego agendy. Nie da się jednak wykorzystać potencjału rozwojowego bez samoorganizacji społeczności wiejskich oraz rozwoju instytucji samorządowych i rolniczych na terenie wsi. Samorządy i organizacje rolnicze winny być przede wszystkim odpowiedzialne za regionalizację polityki rolnej wykorzystującej mechanizmy rynkowe i dynamizm społeczności lokalnych. Konieczna jest współpraca agend rządowych ze strukturami samorządowymi i organizacjami samorządowymi, związkowymi. Dobra polityka rolna wymaga współdziałania struktur publicznych i prywatnych.

Osiągnięciu celu ma służyć realizacja poniżej sformułowanych zadań:

05.03.01. Wspieranie działalności Izb Rolniczych

Konieczne jest wprowadzenie instrumentów prawnych, materialnych i finansowych umożliwiających działanie izbom i właściwe wykonywanie zadań im powierzonych przez przepisy ustawowe. Niezbędne jest wprowadzenie obowiązku zasięgnięcia opinii w izbach rolniczych przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego co do programów i aktów prawnych dotyczących rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Izby rolnicze są i powinny być najważniejszą organizacją samorządu rolniczego na obszarach wiejskich.

05.03.03. Wspieranie uczestnictwa polskich organizacji rolniczych reprezentujących interesy rolników indywidualnych na forum ponadnarodowych organizacji i organów UE

Organizacje rolnicze pełnią ważną rolę w kształtowaniu polityki rolnej Unii Europejskiej. Reprezentują interesy producentów rolnych, analizując problemy związane z rolnictwem i obszarami wiejskimi oraz wpływają na rozwiązanie w zakresie Wspólnej Polityki Rolnej. Stanowiska prezentowane przez polskie organizacje rolnicze na forum ponadnarodowym, w dużej mierze pokrywają się z propozycjami wychodzącymi od rządu RP, a co za tym idzie, stanowią poważne wsparcie dla jego działań na arenie międzynarodowej polityki rolnej.

05.03.04. Rozwój infrastruktury współpracy na wsi

Czwartym celem określonym w tym obszarze jest:

05.04. Wspieranie rozwoju instytucji finansowych działających na rzecz rolnictwa i wsi

Wprowadzenie w Polsce zasad społecznej gospodarki rynkowej, objęcie Polski mechanizmami WPR i polityki spójności zmusiło mieszkańców wsi do wiązania się z rynkiem finansowym. Komerccjalizacja produkcji rolniczej skłania do korzystania z pośrednictwa finansowego banków, towarzystw ubezpieczeniowych. Silniejsze powiązania z rynkiem oznaczają wzrost przepływów finansowych i większy popyt na usługi finansowe. Dlatego należy wspierać instytucje finansowe, szczególnie te z polskim kapitałem.

W ramach tego celu sformułowaliśmy dwa zadania realizacyjne:

05.04.01. Wsparcie instytucji finansowych działających na rzecz rolnictwa, w szczególności banków spółdzielczych i spółdzielczych kas oszczędnościowych

Należy przygotować rządowy program dla wsparcia BGK dla lokalnych banków wspierających małe i średnie przedsiębiorstwa działające lokalnie. Należy zdecydowanie wspierać banki spółdzielcze w ich determinacji zachowania niezależności,

zwłaszcza jeśli grozi im przejęcie przez kapitał zagraniczny. Należy dostrzegać fakt, że to właśnie małe banki spółdzielcze są najbliższe rolnika i najlepiej znają lokalne uwarunkowania ekonomiczne i społeczne. Wspierając Banki Spółdzielcze trzeba wprowadzić mechanizm przejmowania za zabezpieczenie kredytu przewłaszczenia środków trwałych nabytych z dotacji PROW lata 2007–2013 oraz cesji z dopłat bezpośrednich jako zabezpieczenia kredytu obrotowego.

05.04.02. Wykorzystanie potencjału Banku Gospodarstwa Krajowego, Banku Ochrony Środowiska w obszarze finansowania rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich

Finansowe wspieranie rozwoju obszarów wiejskich i absorpcji środków unijnych powinno być obszarem działania Banku Gospodarstwa Krajowego i Banku Ochrony Środowiska. Są to instytucje finansowe o dużej wiarygodności specjalizujące się w obsłudze sektora finansów publicznych. Należy wspierać instrumenty finansowe zarządzane przez BGK skierowane na rozwój. Podobną ofertę bankową dla rolnictwa ma Bank Ochrony Środowiska. Niezbędne jest wdrożenie mechanizmów, które w zdecydowanie większym zakresie pomogą wykorzystać potencjał obu Banku dla inwestowania w rolnictwo, przemysł rolno-spożywczy i inne przedsięwzięcia realizowane na terenach wiejskich.

Piątym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

05.05. Wsparcie dla systemu ubezpieczeń gospodarczych w rolnictwie

Podstawowe znaczenie dla poczucia bezpieczeństwa rolników i mieszkańców wsi mają obowiązkowe ubezpieczenia, które ze względu na niską dochodowość wielu gospodarstw, wymagają wsparcia z budżetu Państwa. Wsparcie z budżetu polegać będzie na częściowej refundacji tego ubezpieczenia, stosownie do rentowności gospodarstwa.

Z tego wynikają następujące zadania realizacyjne:

05.05.01. Stworzenie sieci Samorządowych Towarzystw Ubezpieczeń Wzajemnych przy współudziale samorządów powiatowych

**i gminnych zrzeszonych w utworzonej Krajowej Izbie
Towarzystw Ubezpieczeń Wzajemnych i obejmujących
w swoim zakresie: dopłaty do ubezpieczeń w rolnictwie oraz
szkody o charakterze katastroficznym**

Niezbędne jest szybkie stworzenie możliwości prawnych do powołania TUW oraz zapewnienia środków budżetowych na jego uruchomienie.

**05.05.02. Realizacja programu pomocy państwa dla polskich
producentów rolnych – dopłaty z tytułu ubezpieczeń upraw
rolnych i zwierząt gospodarczych**

Od 2006 roku wdrażany jest system ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich z dofinansowaniem z budżetu państwa do składek producentów rolnych z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia od wystąpienia zdarzeń losowych. Wprowadzenie tego systemu ubezpieczeń należy kontynuować i doskonalić.

Szóstym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

**05.06. Konsolidacja systemu urzędowej kontroli produktów
żywnościowych**

Nadzorem nad jakością płodów rolnych i jakością żywności, a w tym jej bezpieczeństwem zajmują się w Polsce kilka instytucji i ministerstw. Niespójność prawa w zakresie kompetencji poszczególnych inspekcji i ich nakładanie się wzajemnie prowadzi do chaosu przy zwalczaniu chorób zakaźnych i zaraźliwych dla ludzi i dla zwierząt. Stąd też niezbędna jest konsolidacja systemu urzędowej kontroli produktów żywnościowych oraz zapewnienie niezbędnych środków na funkcjonowanie systemu.

Z tak określonego celu wynika pięć zadań realizacyjnych:

**05.06.01. Opracowanie i zapewnienie wdrożenia sprawnego
i skutecznego systemu kontroli oraz bezpieczeństwa
w łańcuchu żywnościowym**

W związku z rozwojem rolnictwa i zapewnienie jego konkurencyjności na europejskich rynkach wśród wielu oczekiwanych i pilnych problemów do rozwiązania jest ko-

nieczność przedstawienia dokładnego schematu i zasięgu kompetencyjnego nowej urzędowej kontroli (inspekcji/urzędu) nad pozyskiwaniem, przetwarzaniem i obrotem środkami spożywczymi i środkami żywienia zwierząt. Należy przedstawić propozycję nowego i skutecznego systemu kontroli oraz bezpieczeństwa produkcji żywności i pasz i oraz kompleksowego bezpieczeństwa w całym łańcuchu żywnościowym. Konieczne jest opracowanie koncepcji takiego systemu, jego zalegalizowanie poprzez dokonanie niezbędnych zmian prawnych i legislacyjnych oraz wdrożenie w możliwie krótkim czasie.

05.06.02. Konsolidacja systemu urzędowej kontroli produktów żywnościowych poprzez utworzenie jednolitego Urzędu Zdrowia Publicznego podległego Prezesowi Rady Ministrów

W celu usprawnienia funkcjonowania organów Państwa w wymienionym zakresie celowym jest utworzenie Urzędu Zdrowia Publicznego naczelnego organu administracji rządowej podległego Prezesowi Rady Ministrów. W jego skład winny wchodzić Krajowe Centrum Promocji Zdrowia, Państwowa Inspekcja Sanitarna i Inspekcja Bezpieczeństwa Żywności i Weterynarii. Duże znaczenie dla prozdrowotnej polityki Państwa będzie miało Krajowe Centrum Promocji Zdrowia z jego strukturami wojewódzkimi. Funkcjonowanie Urzędu Zdrowia Publicznego zostanie oparte o obecnie obowiązujące uregulowania prawne dotyczące Państwowej Inspekcji Sanitarnej i Inspekcji Weterynaryjnej.

05.06.03. Wsparcie dla budowy systemu zbioru i zagospodarowania odpadów wysokiego ryzyka z produkcji zwierzęcej oraz systemu kontroli obrotu produktami przemysłu utylizacyjnego

Problem zbioru i zagospodarowania odpadów wysokiego ryzyka z produkcji zwierzęcej został już praktycznie rozpracowany i stworzono prawidłowe rozwiązania związane z jego likwidacją. Potrzebne jest nadal wsparcie na praktyczne wdrażanie powstałego systemu, a przede wszystkim na poniesienie mobilności agend rządowych odpowiedzialnych za jego wdrażanie, a zwłaszcza Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

05.06.04. Wdrożenie systemu nadzoru i kontroli dla produktów regionalnych i lokalnych

Gwarancja jakości regionalnych, tradycyjnych i lokalnych produktów rolno-spożywczych wymaga stworzenia systemu nadzoru i kontroli tych przysmaków i spe-

cjałów. System ten powinien być budowany przez samorządy lokalne, producentów produktów regionalnych i tradycyjnych oraz promujące je organizacje pozarządowe. Wdrożenie systemu nadzoru i kontroli produktów regionalnych wymaga także określenia instrumentu wsparcia na jego funkcjonowanie.

05.06.05. Wsparcie systemu ochrony zdrowia roślin i nasiennictwa

Konieczny jest spójny i sprawny nadzór i kontrola nad bezpieczeństwem żywności. Nie zbyt efektywny w nim jest system ochrony zdrowia roślin i nasiennictwa. Wymaga on modernizacji, a przede wszystkim nowoczesnego zorganizowania i prowadzenie badań. Niezbędne są więc środki wsparcia na zmodernizowanie funkcjonowania inspekcji ochrony roślin. Rozważyć w ramach ochrony należy tworzenie banków nasion i odmian roślin tradycyjnych.

Siódmym celem w tym obszarze jest:

05.07. Ocena funkcjonowania agencji płatniczych w Polsce

W procesie rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa dużą rolę odgrywają agencje płatnicze. Mają one możliwość gromadzenia informacji i posiadają obszerną wiedzę na temat określonych problemów na obszarach wiejskich, a także skutecznego wpływu na zachowania ludzi.

Rolą agencji płatniczych jest podejmowanie decyzji dotyczących realizacji programów rządowych odnoszących się do rolnictwa i obszarów wiejskich. Po dokonaniu analiz i oceny funkcjonowania agencji płatniczych w Polsce trzeba wprowadzić usprawnienia dotyczące współpracy z instytucjami zewnętrznymi, szczególnie w zakresie kontroli na miejscu, przestrzegania norm współzależności cross-compliance. Należy zapewnić przepływ informacji dotyczących podmiotów działających w rolnictwie oraz udzielonej pomocy.

W ramach tego celu zadanie realizacyjny winno być:

05.07.01. Powołanie Agencji Rozwoju Obszarów Wiejskich

W warunkach, w jakich funkcjonuje polskie rolnictwo istnieje potrzebne jest powołanie Agencji Rozwoju Obszarów Wiejskich z rozbudowanym działem doradców.

Uzasadnia tę potrzebę wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich – cel realizowany na wielu płaszczyznach, który z natury rzeczy jest przez obecnie działające agencje i fundusze traktowany fragmentarycznie i doraźnie. Korzystając z doświadczenia innych krajów należy w dalszej perspektywie stworzyć jednolitą, zintegrowaną z budżetem i podległą Ministrowi Rolnictwa agencję, której działalność skoncentruje się na polityce infrastrukturalnej z udziałem środków Skarbu Państwa i pomocowych, a także na funkcjach płatniczych, interwencjach na rynku oraz administrowaniu mieniem Skarbu Państwa (zarówno gruntami rolnymi jak i udziałami w spółkach związanych z rolnictwem).

Ósmym celem do osiągnięcia w tym obszarze jest:

05.08. Usprawnienie systemu programowania polityki rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich

Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce jest realizowany na podstawie opracowanych i przyjętych przez Rząd PiS dokumentach programowych. Obecnie trwa przegląd WPR oraz planowana jest jej reforma po 2013 roku, która może wprowadzić szereg zmian dotyczących polityki wspierania rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

W ramach tego celu sformułowano trzy zadania realizacyjne:

05.08.01. Stworzenie instytucjonalnego systemu wspierania rozwoju obszarów wiejskich

Należy kontynuować rozpoczęte przez poprzedni rząd działania mające na celu stworzenie instytucjonalnego systemu wspierania rozwoju obszarów wiejskich.

Zachodzące w ostatnich latach wyraźne zmiany w systemie instytucjonalnym rozwoju obszarów wiejskich wymagają decentralizacji władzy.

05.08.03. Maksymalizacja realizacji celów polityki rolnej poprzez wykorzystanie pozarolniczych instrumentów pomocy krajowej, funduszy strukturalnych UE oraz innych instrumentów pomocowych

W realizacji tego zadania niezbędne jest dokonanie oceny realizowanych i planowanych do wdrożenia pozarolniczych programów i instrumentów pomocy kra-

jowej, wspólnotowej w ramach polityki spójności wspierających realizację celów polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich. Uzyskane z oceny wnioski winny posłużyć do dokonania niezbędnych korekt w realizowanych i wdrażanych programach pomocowych. Opracować należy Krajowy Program Rozwoju Rolnictwa. Na jego realizację zostać powinny środki z pozarolniczych instrumentów krajowych, funduszy UE.

05.08.04. Wprowadzenie procesu inwestycyjnego „Postępowanie dla Kształtowania i Rozwoju Obszarów Wiejskich” dla kompleksowego kształtowania i rozwoju obszarów wiejskich w Polsce

W Polsce konieczne jest wprowadzenie funkcjonowania podobnego jak w krajach UE procesu inwestycyjnego, nastawionego jednak ściśle na rozwiązanie polskich problemów. Stworzone procedury postępowania posiadają roboczą nazwę „Postępowanie dla Kształtowania i Rozwoju Obszarów Wiejskich”. Wycinkowe, wąskie oraz nieskoordynowane działania inwestycyjne skutkują zwykle wynikowym i nie zawsze spójnym z innymi działaniami efektami.

Dziewiąty cel szczegółowy w tym obszarze to:

05.09. Stabilne finansowanie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich

Finansowanie rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce po wejściu do UE nie jest stabilne. Rząd PiS przeznaczył na politykę rolną 3% PKB natomiast w ciągu 5 lat rząd PO-PSL zmniejszył finansowanie na 1,8% PKB.

Należy zapewnić stabilny system finansowania, programowany w okresach wieloletnich i zapewniający wysoką efektywność wykorzystania środków publicznych.

Jak najszybciej trzeba wprowadzić wieloletnie planowanie finansowania rolnictwa oraz budżet zadaniowy.

W celu osiągnięcia zakładanych celów przewiduje się przyjęcie ustawy rolnej, uzgodnionej z partnerami społecznymi, która określi wieloletnią politykę rolną i przeznaczy odpowiednią ilość środków na jej realizację.

Do osiągnięcia celu prowadzi realizacja poniższych zadań:

05.09.01. Przygotowanie i uchwalenie ustawy rolnej określającej finansowanie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich do 2020 roku

Ustawa rolna określi finansowanie polityki rolnej do 2020 roku.

Finansowanie polityki rolnej Państwa będzie realizowane z następujących źródeł:

1. Budżetu Państwa – 3%PKB.
2. Wspólnej Polityki Rolnej – I i II filar.
3. Polityki Spójności UE – 25% środków przeznaczonych Polsce na lata 2014–2020.
4. Innych funduszy UE.
5. Z budżetów jednostek samorządu terytorialnego.
6. Ze środków prywatnych.

05.09.01. A. Narodowy Fundusz Wspierania Pozarolniczej Gospodarki na wsi i w małych miastach

Niezbędne jest utworzenie Narodowego Funduszu Wspierania Pozarolniczej Gospodarki na Wsi, który będzie źródłem rozbudowy gospodarki pozarolniczej na wsi. Będzie on wspierał finansowo tworzone przedsiębiorstwa komunalne, organizacje spółdzielcze, małe przedsiębiorstwa tworzone jako spółki prawa handlowego i spółki publiczne nastawione na realizację celów publicznych. Źródłem tworzenia Narodowego Funduszu Wspierania Gospodarki Pozarolniczej na Wsi powinny być:

- opłaty za ziemię przeznaczoną na cele pozarolnicze, w tym za ziemię, która jest użytkowana od wielu lat nieformalnie przez podmioty pozarolnicze,
- opłaty za czerpanie surowców mineralnych i innych z powierzchni ziemi metodą odkrywkową,
- część podatku adiacenckiego, który powinien stać się w każdym wymiarze podatkiem obligatoryjnym,
- opłata za duże ilości wody pobieranej przez różne przedsiębiorstwa na cele niespożywcze,
- inne dochody, w tym ze sprzedaży ziemi zarządzanej przez ANR.

Fundusz pozwoli wsi się zindustrializować, rozwinąć usługi, stworzyć nowe miejsca pracy oraz stworzenia kapitału społecznego niezbędnego do kreacji nowej cywilizacji na wsi.

05.09.02. Zapewnienie środków na aktywną politykę społeczną

Modernizacja obszarów wiejskich wymaga zapewnienia środków na aktywną politykę społeczną, a zwłaszcza na budowę niezbędnej infrastruktury społecznej, pobudzanie aktywności lokalnych społeczności. Konieczne jest zapewnienie środków na usprawnienie funkcjonowania administracji publicznej działającej w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Konieczne są środki finansowe na realizację zadań przekazywanych przez państwo samorządom rolniczym oraz innym organizacjom pozarządowym.

05.09.03. Zapewnienie kapitału inwestycyjnego w rolnictwie przeznaczanego na wdrażanie innowacji technicznych z uwzględnieniem ryzyka wdrożenia innowacji

Rolnictwo powinno mieć zapewnione wsparcie w zakresie dofinansowania wprowadzania innowacyjnych rozwiązań szczególnie w przechowalnictwie ziaren zbóż, pasz, proszków, ziół. Innowacyjne rozwiązania są zawsze droższe niż obecnie stosowane, w przypadku silosów kompozytowych nawet dwukrotnie droższych. Czynnikiem ten jest skutecznym zniechęceniem rolników i innych użytkowników silosów do zaniechania wprowadzania innowacji. Ryzyko wdrażania innowacji właściwie nie istnieje, ponieważ rolnictwo wdraża przetestowane przez naukowców urządzenia, maszyny, zbiorniki.

Cel 2 rzędu:

05.10. Programowanie rozwoju

W latach 2006–2007 Rząd Prawa i Sprawiedliwości wprowadził nowe zasady zarządzania rozwojem. W 2006 roku Sejm RP przyjął ustawę o zasadach polityki rozwoju, która określiła rodzaje dokumentów strategicznych i programowych niezbędnych do prowadzenia polityki rozwoju.

Rząd przyjął Strategię Rozwoju Kraju na lata 2007–2015. Wyznacza ona cele oraz identyfikuje obszary uznane za najważniejsze z punktu osiągnięcia tych celów, na których koncentrowane są działania Państwa. Dokument został opracowany przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju, a więc zachowanie równowagi pomiędzy celami gospodarczymi, społecznymi i wymogami środowiskowymi. Jako

jeden z ważnych priorytetów przyjęto „rozwój obszarów wiejskich”. Prowadzona polityka rozwoju w ujęciu zrównoważonym w latach 2005–2007 miała na celu zdecydowaną poprawę poziomu życia na polskiej wsi.

Od 2008 roku rząd PO-PSL wprowadził w programowaniu rozwoju model polaryzacyjno-dyfuzyjny, który zakłada, że rozwój będzie odbywał się w wyniku dwóch następujących po sobie procesach. Najpierw nastąpi koncentracja dynamiki wzrostu (metropolie) – która następnie w wyniku bliżej niezdefiniowanego i nieopisanego procesu rozszerzy się na obszary wiejskie. Takie rozwiązania znalazły się w dokumentach Rządu PO-PSL: Polska 2030. Wyzwania rozwojowe, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020. Od 2008 roku dokonano zmian w prowadzonej przez PiS polityce rozwoju ograniczając zarówno znaczenie rolnictwa i obszarów wiejskich w rozwoju kraju, jak i środki finansowe. W ważnym dokumencie planistycznym – w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 przy określeniu zakresu przedmiotowego planu przestrzennego takie obszary problemowe jak obszary produkcji rolnej – zdrowej żywności nie występują. Tymczasem Polska w tym przedmiocie posiada niekwestionowany potencjał. Z dokumentu KPZK 2030 nawet nie wynika, że Polska jest krajem – w poważnym zakresie rolniczym – i że cokolwiek może wytwarzać.

05.10.01. Opracowanie raportu zgodnie z art. 35b ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju

W pierwszej kolejności należy opracować raport o realizacji polityki rozwoju w Polsce zawierający ocenę skuteczności realizacji celów rozwoju kraju wskazanych w strategiach i programach, oraz przedstawić wnioski i rekomendacje wokół zagadnień pogrupowanych w bloki problemowe: społeczno-gospodarczy, spójność terytorialna kraju oraz sprawność państwa, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

05.10.02. Ocena dokumentów programowych UE i Rządu Polskiego dotyczących realizacji polityki rozwoju w Polsce

Cele rozwojowe całej UE określa Strategia Europa 2020. Ich realizacja może mieć pozytywny wpływ na rozwój obszarów wiejskich szczególnie w odniesieniu do celów dot. wzrostu zatrudnienia, ograniczenia ubóstwa, poprawy poziomu wykształcenia i zwiększenia odnawialnych źródeł energii.

Krajowe dokumenty strategiczne na okres do 2030 roku lub dłuższy obejmują długookresową strategię rozwoju kraju, średniookresową strategię rozwoju kraju, koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju oraz dziewięć strategii dziedzinowych, wśród których w kontekście ROW szczególne znaczenie mają dwie: „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego” stanowiąca podstawę do prowadzenia polityki regionalnej oraz „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa”. Na okres programowania 2014–2020 obok pakietu wspólnotowych rozporządzeń opracowany jest system planowania, w którym podstawową rolę zajmuje dokument KE pod nazwą „Wspólne Ramy Strategiczne”, które mają przekładać cele strategii Europa 2020 na interwencje funduszy UE w ramach polityki spójności i WPR.

Wstępna ocena dokumentów UE i rządu polskiego wskazuje na:

1. Brak odniesienia się do potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich jako wyzwań stojących przed Europą w perspektywie 2020.
2. Liberalizację handlu – przenoszenie produkcji poza Europę i ograniczenie możliwości włączenia się sektora rolnego w proces zrównoważonego wzrostu.
3. W KPZK 2030 zapowiadany jest model polaryzacyjno-dyfuzyjny osiągnięcia celów rozwojowych w polityce zagospodarowania przestrzennego kraju.
4. W KPZK 2030 przy określeniu zakresu przedmiotowego planu przestrzennego obszary problemowe o znaczeniu krajowym zostały całkowicie pominięte i przemilczane. Są to obszary produkcji rolnej i obszary przedsiębiorczości: w kraju, w regionach i wewnątrz w miastach.

05.10.03. Przygotowanie propozycji zmian dokumentów strategicznych UE i Rządu Polskiego

Należy:

1. Uznać, że rolnictwo i produkcja żywności to strategiczne zadania Państwa. A łańcuch – zdrowe polskie rolnictwo, zdrowa polska żywność, zdrowe polskie społeczeństwo – jest podwaliną przetrwania, żywotności i zasobności narodu polskiego.
2. Obronić żywotność polskiego rolnictwa i nie dopuścić do zalewu obcej, niezdrowej produkcji rolnej. Polska jako europejski rezerwuuar zdrowej żywności – najlepsza polska marka.

3. Przygotować instrumenty Kompleksowej Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich do 2020 roku, w tym systemu wykorzystania funduszy UE (ze środków polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej, Wspólnej Polityki Rybackiej) oraz instrumentów krajowych.
4. Konsekwentnie ująć w dokumentach strategicznych o programach operacyjnych w ramach polityki spójności w Polsce odpowiednie zapisy gwarantujące wsparcie obszarów wiejskich skoordynowane i komplementarne z instrumentami WPR i WPRyb.
5. Wypracować system zróżnicowania terytorialnego polityki rozwoju obszarów wiejskich i wdrożyć ją w istotnym zakresie na poziomie regionalnym.
6. Wyodrębnić konkretną pulę środków przeznaczoną wyłącznie na obszary wiejskie, na politykę rolną.
7. Zmienić zasady prowadzenia polityki rozwoju w Polsce realizowane od 2008 roku poprzez powrót do zasady zrównoważonego rozwoju kraju zarówno w ujęciu międzyregionalnym, jak i wewnątrz regionalnym.
8. Wprowadzenie do KPZK 2030 rolnictwa i obszarów wiejskich oraz przedsiębiorczości i potraktowanie ich jako obszary problemowe – obszary szczególnej interwencji państwa – skutkowałoby zagospodarowaniem lokalnego popytu przez produkty polskie oraz realnym wzrostem zatrudnienia w rodzimej produkcji rolnej i rozwojem przedsiębiorczości.
9. Powołać narodowy zespół ekspercki ds. zdrowego żywienia, którego celem byłoby prowadzenie prac badawczych nad wpływem jakości żywności na zdrowie człowieka, korelacją pomiędzy nawykami i produktami żywieniowymi a chorobami cywilizacyjnymi. Konsekwencją prac zespołu byłoby dostosowanie polskiego rolnictwa do optymalnych potrzeb żywieniowych człowieka, a ostatecznie zmniejszenie wydatków na kosztowne leczenie chorób spowodowanych złym odżywianiem i stylem życia.

05.10.04. Programowanie rozwoju gmin i regionów – Nowa jakość samorządu i samorządności

Przyjmujemy, że kluczowym i strategicznym dokumentem tworzącym uwarunkowanie rozwojowe powinna być strategia rozwoju. Programowanie rozwoju lokalnego i regionalnego oparte na realnych założeniach jest warunkiem rzeczywistej poprawy jakości życia mieszkańców.

Dobry program to: dobra koncepcja rozwoju, dobry sposób jego opracowania, dobre finanse samorządowe. Przewidujemy opracowanie programów ożywiania miast, ich dzielnic, miasteczek i obszarów wiejskich.

Dobry program rozwoju i jego konsekwentna realizacja, z wykorzystaniem dostępnych narzędzi – instrumentów realizacyjnych może doprowadzić do faktycznej poprawy jakości życia mieszkańców – społeczności lokalnej i regionalnej.

Będziemy realizować przyjęty w 2010 roku program samorządowy PiS „Przedsiębiorczość i samorządność”. Jego celem jest tworzenie uwarunkowań rozwojowych dla człowieka – społeczności lokalnych i regionalnych jako nadrzędny priorytet funkcjonowania gminy, powiatu, województwa. Główne obszary programu to: programowanie rozwoju, przedsiębiorczość, produkt lokalny, promocja, popyt lokalny, prawo. Zadaniem własnym gminy powinno być stwarzanie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości lokalnej, lokalnego potencjału, produktu. Istotnym czynnikiem wspierającym rozwój lokalny będzie wzmocnienie świadomości wspólnotowej mieszkańców, tożsamość lokalna oraz wiedza o procesach ekonomicznych zachodzących w środowisku lokalnym. Zasobność gminy będzie większa, jeżeli mieszkańcy docenią wartość produktów polskich, lokalnych, a pieniądze będą zostawiać w najbliższej przestrzeni życia.

Szansą na wzmocnienie procesów rozwoju jest ukierunkowanie finansowania unijnego na rozwój lokalny. Należy w polskich dokumentach programowych ująć wykorzystanie środków unijnych na realizację lokalnych programów rozwoju, szczególnie na obszarach wiejskich. Pomoże to zrównoważyć procesy rozwojowe prowadzące do polaryzacji pomiędzy miastem a wsią i prowadzić do właściwego wykorzystania potencjału mniejszych ośrodków miejsko-gminnych.

05.10.05. Opracowanie wizji polskiej wsi do roku 2030

Planując działania prowadzone w perspektywie 2030 musimy wiedzieć, jaką Polskę, naszą Ojczyznę, chcielibyśmy widzieć i w jakiej żyć w 2030 roku. Musimy wiedzieć do jakiego modelu społeczno-gospodarczego naszego kraju dążymy. Co dalej z Polską Wsią? Przemiany po roku 1989 i latach kolejnych odkryły problem społeczny, jakim jest marginalizacja pewnych kręgów społecznych. Szczególnym środowiskiem doświadczającym tych niekorzystnych zjawisk jest społeczność wiejska.

Dotychczasowa realizacja polityki wobec wsi i obszarów wiejskich nie doprowadziła do zmniejszenia różnic w poziomie rozwoju i życia między miastem a wsią.

Obszary wiejskie powinny stać się dla mieszkańców Polski konkurencyjnym miejscem do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Oznacza to dobrze funkcjonujące usługi, dobrą infrastrukturę, sprawny transport publiczny – wszystko co łącznie sprawia, że życie i praca na wsi lub w małym mieście stanie się prawdziwą alternatywą dla dużego miasta.

Zostaną zaktualizowane dokumenty strategiczne Rządu Polskiego poprzez wprowadzenie modelu zrównoważonego rozwoju, a następnie będą prowadzone negocjacje mające na celu nadanie dokumentom strategicznym UE kształtu uwzględniającego wizję Polski w 2030 roku.

VII.6. PRIORYTET VI – EDUKACJA I WIEDZA NA OBSZARACH WIEJSKICH

Podstawowym celem do osiągnięcia w tym obszarze jest:

06. Stworzenie warunków dla rozwoju edukacji na obszarach wiejskich oraz ciągłego upowszechniania wiedzy wśród jej mieszkańców

Jednym z podstawowych problemów do rozwiązania jest brak odpowiedniej polityki edukacyjnej i wdrażania wiedzy dla potrzeb rozwoju potencjału intelektualnego mieszkańców wsi, szczególnie ludzi młodych. Problemy te nie mogą jednak być traktowane jako wewnętrzna sprawa ludności zamieszkującej obszar wiejskiej, gdyż dotyczą 1/3 ludności kraju. Należy doprowadzić do zdynamizowania działań w zakresie edukacji i wdrażania wiedzy na obszarach wiejskich, tak aby mogło to pełnić ważną rolę dla gospodarki narodowej, a ich mieszkańcy mogli planować swoją edukację jak najbliższej miejsca zamieszkania. Na równi powinni być traktowani rolnicy i ich rodziny, jak też wszyscy mieszkańcy wsi i obszarów wiejskich. Osiągnięcie tego celu powinno stworzyć też warunki dla kreowania procesów innowacji gospodarczych i społecznych, niezbędnych dla rozwoju obszarów wiejskich i poprawy warunków życia na wsi. Stąd też założenia programowe dotyczące rozwoju edukacji i upowszechniania wiedzy na wsi polskiej, wykraczają niekiedy poza dotychczasowy merytoryczny zakres działania jednego resortu rolnictwa i wymagają koordynacji oraz inspiracji równoległych działań w resortach edukacji, nauki i szkolnictwa wyższego, ochrony środowiska, gospodarki i kultury.

Osiągnięciu celu podstawowego ma służyć realizacja pierwszego celu szczegółowego:

06.01. Wyrównywanie szans edukacyjnych mieszkańców obszarów wiejskich

Zmniejszenie dysproporcji między wsią i miastem w upowszechnieniu nowoczesnej edukacji na obszarach wiejskich, wymaga opracowania oraz wdrożenia programów skierowanych do dzieci i młodzieży zamieszkujących te tereny. Podobne dysproporcje pomiędzy miastem i wsią dotyczą też kształcenia ustawicznego w odniesieniu do osób dorosłych, jak też braków usług doradczych i informacyjnych w zakresie formalnego kształcenia ustawicznego na obszarach wiejskich. Wsparcie szkół na obszarach wiejskich oraz placówek prowadzących kształcenie ustawiczne umożliwić powinno podniesienie jakości oferowanych usług, ich dostosowanie do potrzeb regionalnego rynku pracy oraz wdrożenie innowacyjnych form kształcenia ustawicznego. Podstawowym celem tych działań powinno być zwiększenie dostępności szkół i podniesienie efektywności systemu edukacyjnego na obszarach wiejskich.

W ramach tego celu sformułowano następujące zadania realizacyjne:

06.01.01. Wdrożenie Narodowego Programu Edukacji Młodzieży Wiejskiej oraz systemu ciągłego dokształcania mieszkańców obszarów wiejskich, w tym tworzenia warunków do zdobycia wykształcenia średniego w systemie szkolnictwa dla dorosłych

Niezbędne będzie wdrożenie Narodowego Programu Edukacji Młodzieży Wiejskiej opracowanego w 2006 roku. Celem „Programu” jest rozwój edukacji na obszarach wiejskich poprzez poziom wykształcenia mieszkańców tak, aby wykształcenie średnie stało się bardziej powszechne – w grupie wiekowej 25–45 lat w 2013 r. – przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiej jakości kształcenia. Stawia się w nim na rozwój kształcenia na poziomie wykształcenia średniego oraz kształcenia ustawicznego, dla zwiększenie szans na zatrudnienie mieszkańców obszarów wiejskich poza sektorem rolniczym. Istotnym zadaniem jest także stałe podnoszenie poziomu kwalifikacji osób dorosłych, przede wszystkim kwalifikacji zawodowych oraz ogólnych kompetencji niezbędnych do unowocześniania rolnictwa i funkcjonowaniu w życiu społecznym na wsi.

06.01.02. Rozwój i modernizacja infrastruktury placówek oświatowych na terenach wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem dostępności pracowni komputerowych i Internetu

Tereny wiejskie cechuje mniejsze nasycenie siecią szkół różnego poziomu i typu. Szkoły na obszarach wiejskich wymagają też pilnych działań modernizacyjnych i inwestycji, szczególnie w zakresie wyposażenia w komputery, oprogramowanie i dostęp do Internetu, jako środowiska edukacji i zasobu wiedzy.

Należy pilnie opracować program prac modernizacyjnych na poziomie województwa ze wsparciem inwestycji infrastrukturalnych na poziomie krajowym ze środków UE z przeznaczeniem na infrastrukturę techniczną lub społeczną w ramach przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu.

06.01.03. Wsparcie metodyczne i finansowe dla rozwoju zawodowego nauczycieli z terenów wiejskich, szczególnie nauczycieli szkół rolniczych w ramach Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej

Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej powołane zostało w 2007 roku jako jednostka wspierająca proces podnoszenia poziomu nauczania w szkołach rolniczych przejętych przez resort rolnictwa, ale w późniejszych latach jego funkcje zostały zmarginalizowane. Powinno ono pełnić kluczową rolę w procesie doskonalenia zawodowego nauczycieli wszystkich szkół rolniczych w szerokim spektrum zadań. Wymaga to większego wsparcia metodycznego i odpowiedniego budżetu umożliwiającego realizację tych działań.

06.01.04. Utworzenie jednolitego i efektywnego programu stypendialnego dla młodzieży szkół średnich i rolniczych z terenów wiejskich

Dochody ludności zamieszkującej obszary wiejskie są zdecydowanie niższe od dochodów ludności miejskiej w kraju. Rosnące koszty utrzymania uczniów podczas nauki poza miejscem zamieszkania oraz koszty samych procesów edukacji wymagają wsparcia finansowego ze strony Państwa. Potrzebne jest stworzenie systemu stypendialnego dla młodzieży szkół średnich pochodzących z terenów wiejskich opartego o kryterium dochodowe i celowe (poszukiwane zawody). Środki na ten cel powinny być wyodrębnione w postaci specjalnego funduszu, będącego w dyspozycji resortu rolnictwa i resortu edukacji oraz corocznie waloryzowane o wskaźniki inflacji.

06.01.05. Wprowadzenie programów pomocy pedagogiczno-psychologicznej dla dzieci i młodzieży w sytuacjach patologicznych i kryzysowych.

Warunki realizacji procesów edukacyjnych wymagają wsparcia tych działań poprzez monitorowanie tych procesów oraz interwencje w sytuacjach kryzysowych. Potrzebne jest uruchomienie takich działań jak: pomoc pedagogiczna, poradnictwo dydaktyczne i psychologiczne oraz stworzenie systemu organizacji tych działań na poziomie regionalnym.

06.01.06. Wdrażanie techniki e-learningu oraz innych nowoczesnych technik nauki i przekazu wiedzy w edukacji oraz doskonaleniu zawodowym rolników i upowszechnianiu wiedzy w ramach kształcenia na odległość

Kształcenie na odległość stanowi nowoczesną i relatywnie tańszą formę przekazu wiedzy, szczególnie na obszarach wiejskich. Jego rola rośnie wraz z wdrożeniem nowych systemów komunikacji. Zadanie to będzie realizowane poprzez takie działania, jak:

- wsparcie finansowe szkół wiejskich w zakresie tworzenia pracowni komputerowych,
- wspieranie programów edukacji na odległość dla aktywizacji zawodowej kobiet wiejskich, umożliwiających podejmowanie alternatywnych form zarobków,
- wdrażanie programów kształcenia i szkolenia przez Internet oraz ułatwienie dla mieszkańców wsi w zakresie dostępu do szybkiego Internetu,
- wspieranie materialne i organizacyjne szkół i placówek rolniczych w zakresie stosowania nowoczesnych technik edukacyjnych i technologii informatycznych,
- zapewnianie odpowiedniej ilości informatyków do prowadzenia zajęć,
- organizowanie kursów doskonalących dla nauczycieli w zakresie wykorzystania technologii teleinformatycznych w procesie nauczania.

06.01.07. Wspieranie wszelkich inicjatyw i programów w zakresie kształcenia ustawicznego skierowanych do mieszkańców wsi i obszarów wiejskich

W celu podniesienia poziomu wykształcenia osób dorosłych, należy dążyć do wzmocnienia systemu kształcenia ustawicznego poprzez wzbogacenie oferty kształce-

nia ustawicznego oraz rozwoju jego różnych form. Specjalne programy dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem, szczególnie osób niepełnosprawnych, przyczynić się mają do podwyższenia poziomu ich kompetencji społecznych i zawodowych. Jednocześnie należy dążyć do wzbogacenia oferty dla osób posiadających wysokie kwalifikacje, aby zapewnić im możliwość nabywania nowych kompetencji i aktualizacji zdobytej wiedzy. Istotne będzie wsparcie oddolnych inicjatyw społecznych podejmowanych przez mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz przeciwdziałania ich marginalizacji w obszarze edukacji.

06.01.08. Dofinansowanie nauki języków obcych i podstaw informatyki w szkołach podstawowych na obszarach wiejskich

Rozwój edukacji oraz zdobywania wiedzy i umiejętności w tym zakresie na terenach wiejskich wymaga wsparcia finansowego poprzez:

- dofinansowanie zakupu podręczników, kaset, oprogramowania i sprzętu do aktywnej nauki języka,
- dofinansowanie nauki języków obcych i podstaw informatyki w szkołach podstawowych na obszarach wiejskich,
- wprowadzenie zachęt materialnych dla nauczycieli prowadzących w szkołach wiejskich zajęcia z informatyki,
- stworzenie systemu wsparcia dla najzdolniejszych uczniów w zakresie nauki języka oraz informatyki poprzez stypendia czy dofinansowanie kursów zagranicznych.

06.01.09. Wspieranie działań samorządów lokalnych w tworzeniu warunków dla powszechnego dostępu dzieci wiejskich do edukacji przedszkolnej

Baza materialna przedszkoli na wsi jest stosunkowo uboga. Stanowi to podstawową barierę dla upowszechniania wychowania przedszkolnego na wsi. Niezbędne będzie zatem jak najszybsze wyeliminowanie tej bariery. Planowane zmiany w tym zakresie mają na celu zwiększenie dostępu do edukacji przedszkolnej. Należy dążyć do wprowadzenia alternatywnych form edukacji przedszkolnej, które pozwolą na zmniejszenie zbędnych obciążeń organizacyjnych i finansowych oraz do zapewnienia dobrej jakości edukacji. Dużą rolę należy szczególnie przypisać uspołecznieniu edukacji przedszkolnej i stworzeniu warunków finansowania tego typu działań w społecznościach lokalnych.

06.01.10. Wspieranie partnerstwa samorządów raz lokalnych społeczności w prowadzeniu małych szkół wiejskich

Alternatywnym rozwiązaniem jest „przekształcenie” szkół samorządowych w tzw. „małe szkoły” nie prowadzone bezpośrednio przez samorządy, lecz przez społeczności lokalne na zasadzie partnerstwa publiczno-prywatnego, szkolnictwa społecznego. Działania te należy wspierać, gdyż tego typu szkoły są mniej kosztowne w eksploatacji i utrzymaniu, a zarazem pełnią funkcje lokalnych ośrodków kultury i edukacji ustawicznej.

Drugim celem szczegółowym w tym obszarze jest:

06.02. Zwiększenie dostępności edukacji i wiedzy na poziomie średnim i wyższym dla mieszkańców obszarów wiejskich

Aspiracje edukacyjne stanowią ważny czynnik różnicujący mieszkańców miast i wsi. Mieszkańcy obszarów wiejskich wykazują na ogół niższy stopień zainteresowania dalszym kształceniem. Celem winno być zwiększenie dostępności szkół wyższych i średnich o różnym profilu i formach prawnych na obszarach wiejskich oraz stworzenie warunków sprzyjających kształceniu we wszystkich typach i rodzajach szkół na terenach wiejskich. Wymaga to zapewnienia nowoczesnej infrastruktury obiektów dydaktycznych, wsparcia dla inicjatyw kształcenia na odległość i wdrożenia programu stypendialnego.

W ramach tego celu sformułowano trzy cele realizacyjne:

06.02.01. Stworzenie warunków sprzyjających tworzeniu nowych uczelni, konsolidacji istniejących oraz organizacji filii zamiejscowych uczelni wyższych, niezależnie od ich statusu prawnego

Podstawowym elementem działań w dziedzinie funkcjonowania szkolnictwa wyższego na obszarach wiejskich powinno być rozszerzenie ich sieci i poprawa poziomu kształcenia na studiach wyższych, poza największymi ośrodkami akademickimi. Niezbędne jest szczególnie wzmocnienie finansowe uczelni uniwersyteckich oraz politechnicznych. Jednocześnie konieczne jest ustabilizowanie sytuacji państwowych wyższych szkół zawodowych, mocno zakorzenionych w środowiskach lokalnych, gospodarczych i samorządowych. stanowiących niezbędny element kształcenia praktycznego. Należy dążyć do upracticznienia kształcenia w PWSZ oraz wspierać rozwój kadry naukowej tych uczelni.

06.02.02. Wsparcie dla inicjatyw umożliwiających kształcenie „na odległość” – kursy e-learningowe i kształcenie z wykorzystaniem technik multimedialnych

Wspierać należy inicjatywy niepubliczne w zakresie nauczania ustawicznego skierowanego do mieszkańców obszarów wiejskich. Zastosowanie nowych technik umożliwi nie tylko większą dostępność wiedzy i zapewnienie wyższego poziomu wykształcenia na terenach wiejskich, ale też umożliwi proces doskonalenia zawodowego rolników i upowszechnianie wiedzy rolniczej przy niskich nakładach i szerokim zakresie dostępności, co jest szczególnie przydatne na obszarach wiejskich.

06.02.03. Utworzenie preferencyjnego programu stypendialnego i kredytowego dla studentów z terenów wiejskich oraz młodzieży studiującej na szkołach wyższych na obszarach wiejskich

Podstawową formą wsparcia edukacji młodzieży wiejskiej studiującej na uczelniach, niezależnie od ich lokalizacji, należy uznać jednolity i efektywny program stypendialny i kredytowy dla uczącej się młodzieży z terenów wiejskich. Podstawowe formy tego programu powinny być dostępne dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Stypendia obejmować powinny takie wydatki związane z nauką poza miejscem zamieszkania jak: koszty dojazdu, zakwaterowania, podstawowe potrzeby socjalne, dofinansowanie podręczników (bony edukacyjne) i kosztów wyżywienia (bony żywieniowe) itp. Należy usprawnić system kredytowy, a dla studentów o niskich dochodach z terenów wiejskich, studiujących na preferowanych kierunkach studiów (w skali kraju lub lokalnie), przewidzieć dofinansowanie do kredytów lub umorzenie kredytów.

Trzecim celem szczegółowym w tym obszarze jest:

06.03. Zwiększenie efektywności funkcjonowania i dostępności doradztwa rolniczego w systemie wiedzy rolniczej

Należy dążyć do wzmocnienia Systemu Doradztwa Rolniczego, poprzez określenie na nowo statusu doradcy rolniczego, zmiany ilościowe i jakościowe kadr doradczych, stworzenie systemu kształcenia ustawicznego i awansu zawodowego doradców rolniczych. Niezbędne będzie nowe podejście do umiejscowienia doradztwa

rolniczego w systemie wiedzy rolniczej na styku ze sferą nauki i edukacji rolniczej oraz zdefiniowanie funkcji doradztwa rolniczego w tym zakresie.

Odnowienia wymagają kontakty doradztwa z systemem szkół rolniczych nadzorowanych przez Ministra Rolnictwa oraz wykorzystanie tej sieci jako Lokalnych Centrów Kształcenia Ustawicznego Rolników i systemu informacji rolniczej.

Należy wzmocnić istniejący w Polsce system doradztwa rolniczego poprzez stworzenie mechanizmów finansowania, rozwoju, ustalenia kryteriów dostępności do zawodu doradcy rolniczego oraz kształcenia i awansu zawodowego. Należy zlikwidować istniejące dysproporcje w funkcjonowaniu, zadaniach i finansowaniu jednostek doradztwa rolniczego.

Należy uregulować zasady akredytacji i wsparcia prywatnych jednostek doradztwa rolniczego, aby realizowały one zadania polskiej i wspólnotowej polityki rolnej wobec rolników i rozwoju obszarów wiejskich. Należy bezwzględnie ograniczyć i spowodować likwidację nadużyć obserwowanych w wykorzystaniu środków na wsparcie doradztwa rolniczego w ramach PROW.

Należy zapewnić finansowanie i wdrożenie informatyzacji instytucji doradztwa poprzez Zintegrowany System Doradztwa Rolniczego. System ten powinien być wykorzystywany jako narzędzie oraz stanowić centrum informacji rolniczej dla wszystkich jednostek doradztwa rolniczego akredytowanych przez Ministra Rolnictwa.

Należy systemowo rozwiązać rolę doradztwa rolniczego w przepływie wiedzy z nauki rolniczej do praktyki gospodarczej i szkół rolniczych podległych resortowi rolnictwa. Dotychczas stosowane praktyki w tym zakresie nie zapewniają sprawnego wykorzystania osiągnięć nauki rolniczej w praktyce. W chwili obecnej nie ma możliwości finansowych i instytucjonalnych przeprowadzenia wspólnych wdrożeń do praktyki. Przykładem wieloletnich zaniedbań jest np. zapaść w doświadczalnictwie terenowym (Porejstrowe Doświadczalnictwo Odmianowe) gdzie występuje dualizm finansowy i kompetencyjny. Należy bezwzględnie uregulować mechanizm świadczenia usług odpłatnych, zakres bezpłatnego doradztwa w ramach realizacji zadań statutowych i kompetencje oraz specjalizację doradców rolniczych.

Należy wzmocnić strukturę Centrum Doradztwa Rolniczego oraz umocnić jego rolę jako jednostki nadzorującej merytorycznie i funkcjonalnie wszystkie jednostki doradztwa rolniczego w kraju. Należy bezwzględnie wszystkie wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego skierować pod nadzór Ministra Rolnictwa w zakresie: meryto-

rycznym, funkcjonalnym i finansowym. Ośrodki doradztwa rolniczego podległe Ministrowi Rolnictwa powinny zapewniać realizację polityki wobec rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju konkurencyjnego rolnictwa i przedsiębiorczości.

Z tego celu wynikają następujące zadania do realizacji:

06.03.01. Wprowadzenie systemu doradztwa rolniczego, innowacyjne rozwiązania na rzecz zmiany statusu doradcy rolniczego i kompetencji instytucji doradczych

Należy rozważyć zmiany zapisów ustawowych w zakresie:

- nowych zadań jednostek doradztwa rolniczego, szczególnie w układzie województwa i w relacjach do izb rolniczych oraz doradztwa prywatnego,
- kompetencji wszystkich instytucji doradczych w ramach Systemu Doradztwa Rolniczego i ich wzajemnych relacji,
- statusu zawodowego doradcy rolniczego, systemu podnoszenia kwalifikacji zawodowych w powiązaniu ze stałym wzrostem wynagrodzenia,
- wypracowania skutecznego mechanizmu wsparcia finansowego jednostek doradztwa rolniczego z zależności od zakresu realizacji zadań, ilości beneficjentów z uwzględnieniem uczestnictwa jednostek doradztwa rolniczego w projektach z dofinansowaniem UE, a przede wszystkim zabezpieczenia środków finansowych na realizację projektów do momentu rozliczenia projektu i uzyskania płatności,
- dokładne sprecyzowanie katalogu usług doradczych bezpłatnych i odpłatnych,
- zwiększenie roli przedstawicieli samorządu rolniczego w radach społecznych.

06.03.02. Zmiana systemu organizacji i finansowania doradztwa rolniczego

Należy dążyć do zachowania finansowania doradztwa rolniczego z budżetu, przy założeniu, że w miarę realizacji działania PROW i pokrywania świadczenia usług doradczych ze środków tego programu w coraz większym stopniu JDR będą zdobywały środki pozabudżetowe na swoje działanie.

Wątpliwości i zastrzeżenia budzi system rozliczeń finansowych usług doradczych. Refundacja rolnikowi poniesionych kosztów usług doradczych na podstawie

faktury wymaga pilnej zmiany. Podobnie jak w niektórych krajach UE należało by stworzyć możliwość refundacji kosztów bezpośrednio podmiotom świadczącym usługi doradcze, a nie rolnikom.

06.03.03. Wdrożenie systemu akredytacji i standardów usług doradczych świadczonych przez podmioty i instytucje oraz systemu doskonalenia zawodowego doradców

Dotychczas obowiązujący system akredytacji jednostek doradztwa rolniczego okazał się nieprawidłowy. Kryteria stawiane firmom ubiegającym się o akredytację nie są systematycznie i prawidłowo weryfikowane. Należy zmienić system akredytacji jednostek doradztwa rolniczego oraz zapewnić wszystkim jednostkom możliwość równoprawnego uczestnictwa w systemie doradztwa rolniczego oraz możliwość funkcjonowania w ramach informatycznego Zintegrowanego Systemu Doradztwa Rolniczego we współpracy z agencjami rolnymi.

Prywatne podmioty doradcze powinny uzyskać akredytację Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Warunkiem jej uzyskania powinno być posiadanie kadry z wyższym wykształceniem rolniczym lub pokrewnym, odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami, co powinna weryfikować powołana niezależna Komisja Akredytacyjna, wprowadzona ustawowo do SDR. Kontrolę jakości usług doradczych świadczonych w ramach działania PROW 2007–2013 powinno sprawować Centrum Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Brwinowie, jako instytucja odpowiadająca za standardy świadczenia rolniczych usług doradczych. O wpis na listę podmiotów akredytowanych nie powinny się ubiegać podmioty, których celem działania jest produkcja, obrót lub dystrybucja środków, materiałów i urządzeń dla rolnictwa.

Należy rozważyć i usystematyzować kwestię uczestnictwa w systemie doradztwa rolniczego firm zajmujących się produkcją, organizacją hodowli zwierząt i roślin i sprzedażą środków do produkcji rolnej. Funkcje komercyjne tych jednostek należy oddzielić od zadań doradztwa rolniczego, które powinno być niezależne, obiektywne i dające możliwość ostatecznego wyboru decyzji dla rolnika – producenta niezależnie od powiązań i zależności rynkowych w tym finansowo-rozliczeniowych.

06.03.04. Weryfikacja zasad urynkowienia usług doradczych w powiązaniu z systemem certyfikacji doradców i akredytacji

jednostek świadczących usługi doradcze oraz zwiększenie dostępności tych usług dla rolników

System doradztwa rolniczego wymaga pilnego urynkwienia oraz zwiększenia dostępności usług doradczych dla rolników. Usługi doradcze dla rolników powinny być świadczone przez instytucje i podmioty doradcze, prywatne i publiczne, które na terytorium Polski prowadzą działalność z zakresu doradztwa rolniczego. Ustanowienie systemu rejestracji i akredytacji jednostek doradztwa oraz certyfikacji doradców indywidualnych i organizacji doradczych będzie niezbędny.

06.03.05. Rozbudowa systemu informacyjnego „nauka – praktyka rolnicza” poprzez nowoczesne metody pracy doradczej i rozwój współpracy instytucji doradczych z placówkami naukowo-badawczymi oraz instytutami badawczymi

Realizacja zadań wynika z potrzeb nowoczesnego rolnictwa oraz wykorzystania środków finansowych w ramach PROW, co wymaga zastosowania nowych technik komunikowania oraz rozbudowy systemu informacyjnego w ramach upowszechniania wiedzy rolniczej. Potrzebne będzie wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technicznych upowszechniania wiedzy rolniczej. Należy wesprzeć budowę systemów informacyjnych w ramach rozwiązań intranetowych w systemie trójkąta wiedzy rolniczej.

Czwartym celem szczegółowym w tym obszarze jest:

06.04. Zwiększenie efektywności funkcjonowania instytutów badawczych z sektora żywnościowego

Naukowe wsparcie dla sektora żywnościowego, wraz z realizacją procesów innowacyjnych, wiąże się z koniecznością aktywnego współdziałania środowiska naukowego w stworzeniu nowych zasad wdrażania rozwiązań naukowych do praktyki. Tylko pod warunkiem aktywnego korzystania z najnowszych osiągnięć nauki i innowacji sektor żywnościowy będzie w stanie konkurować w przestrzeni europejskiej.

Zwiększenie efektywności funkcjonowania instytutów badawczych, działających w obszarze sektora żywnościowego wymaga integracji i konsolidacji tych jednostek wokół celów strategicznych i rządowych programów, zmiany zasad finansowania,

w tym wprowadzenia strategicznych programów rozwojowych oraz opracowania spójnego systemu wiedzy rolniczej w oparciu o instytuty badawcze, sieć systemu edukacji rolniczej oraz doradztwa rolniczego. Niezbędna będzie też weryfikacja wieloletnich programów badawczych prowadzonych dotychczas w ramach działalności Instytutów badawczych i Państwowych Instytutów Badawczych.

W ramach celu sformułowano trzy zadania realizacyjne:

06.04.01. Zwiększenie efektywności funkcjonowania instytutów badawczych działających w sektorze żywnościowym oraz zapewnienie spójności polityki naukowo-technicznej dla wsi i rolnictwa z polityką rolną

Zwiększenie efektywności funkcjonowania instytutów badawczych jest niezbędne z uwagi na wysokie koszty tej działalności oraz potrzeby rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz nowe zasady finansowania nauki. Wymagać to będzie dalszych działań konsolidujących zaplecze naukowe sektora żywnościowego wózków wieloletnich programów badawczych i strategicznych. Ważnym zadaniem będzie też zapewnienie spójności polityki naukowo-technicznej dla obszarów wiejskich i rolnictwa z realizowaną polityką rolną. Wymaga to także pilnych działań obejmujących:

- opracowania programu strategicznych badań na rzecz rozwoju sektora żywnościowego i obszarów wiejskich z wykorzystaniem większej liczby instytutów badawczych Resortu we współpracy z uczelniami rolniczymi i jednostkami PAN oraz koordynowanie tych badań, z udziałem ich odbiorców i interesariuszy,
- zapewnienie udziału przedstawicieli resortu rolnictwa w organach kolegialnych NCN i NCBiR oraz w innych organach i agendach ministra nauki.

06.04.02. Integracja i konsolidacja instytutów badawczych oraz wdrożenie rozwiązań organizacyjnych zmniejszających koszty ich funkcjonowania

Istnieje potrzeba uporządkowania spraw organizacyjnych i majątkowych jednostek, naprawy finansów instytutów badawczych, konsolidacji obszarów badawczych tych instytutów oraz kadr tych jednostek wokół celów strategicznych polityki rolnej.

Niezbędna restrukturyzacja instytucji badawczych powinna koncentrować się na procesach integracji organizacyjnej oraz konsolidacji jednostek, procesów i tematów badawczych.

Uzasadniona jest nowelizacja ustawy o działach administracji rządowej i ustawy o finansowaniu nauki w kierunku umożliwienia ministrowi rolnictwa i rozwoju wsi bezpośredniego korzystania ze środków budżetowych przeznaczonych na finansowanie nauki. Niezbędne jest powiązanie zaplecza naukowego resortu z praktyką rolniczą oraz jednostkami organizacyjnymi rolnictwa.

06.04.03. Opracowanie mechanizmów integracji działalności instytucji badawczych z działalnością uczelni rolniczych i jednostek naukowych PAN w oparciu o wieloletnie strategiczne programy rozwojowe opracowane przez resort i finansowane ze środków budżetowych działu nauka

Dla podniesienia sprawności funkcjonowania instytucji badawczych oraz efektywności działalności systemu nauki rolniczej niezbędne będzie opracowanie mechanizmów i zasad integracji działalności tych instytucji z działalnością uczelni rolniczych i jednostek naukowych PAN w oparciu o wieloletnie strategiczne programy rozwojowe, opracowane we współpracy z interesariuszami i resortem rolnictwa. Wymaga to zmiany zasad finansowania instytucji badawczych w zakresie wdrażania innowacyjnych rozwiązań do praktyki rolniczej i zwiększenia znaczenia odbiorców tych badań.

Kolejny cel szczegółowy w tym obszarze to:

06.05. Stworzenie systemu wdrażania wiedzy rolniczej oraz doskonalenia zawodowego i praktycznego w oparciu o szkoły rolnicze

Wobec wyzwań stojących przed nowoczesnym rolnictwem oraz przejścia najważniejszych elementów systemu edukacji rolniczej przez resort rolnictwa taką szansę daje oparcie systemu wiedzy rolniczej o te szkoły (jako centra lokalne) w powiązaniu z Centrum Doradztwa Rolniczego i Krajowym Centrum Edukacji Rolniczej (jako centrum krajowe). Tak zintegrowana edukacja i doradztwo rolnicze stanowić może kompleksowy

system kształcenia, wdrażania wiedzy rolniczej oraz doskonalenia zawodowego i praktycznego uczestników tych procesów.

Koordinacja działań w zakresie upowszechniania wiedzy rolniczej wymaga nowych ram organizacyjnych i programowych, które umożliwią reagowanie na zmiany związane z rozwojem nauki, nowoczesnych technologii i nowych technik oraz form nauczania, w tym nauczania na odległość i technik e-learningu. Pozwoli to na szybkie i elastyczne dostosowywanie się tego systemu do potrzeb i zmian zachodzących na rynku pracy.

W ramach celu określono następujące zadania realizacyjne:

06.05.01. Usprawnienie systemu nadzoru szkół rolniczych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz stworzenie warunków finansowania ich rozwoju i wdrażania standardów kwalifikacji zawodowych nauczycieli wszystkich szkół rolniczych

Przejęcie szkół rolniczych przez Resort rolnictwa, stanowiło jedno z ważnych zadań Programu Rolnego PiS z 2005 roku. Proces przejmowania szkół rolniczych rozpoczęty w 2006 r. wymaga dokończenia i przejęcie przez resort rolnictwa kolejnych szkół. Powinny one stać się placówkami wzorcowymi, wyznaczającymi i utrzymującymi standardy kształcenia rolniczego. Szkoły te będą wspomagać szkoły rolnicze prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego w przygotowaniu kadr na potrzeby rolnictwa i obszarów wiejskich. Dodatkowo powinny one prowadzić kształcenie i szkolenia dające możliwość uzyskania kwalifikacji rolniczych niezbędnych do korzystania z niektórych działań finansowanych ze środków UE. Wymaga to zapewnienia odpowiedniego finansowania ze środków budżetowych państwa.

06.05.02. Wsparcie dla rozwoju Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej poprzez uruchomienie stałych mechanizmów finansowania budżetowego i ze środków unijnych na rozwój kapitału ludzkiego oraz opracowania systemu doskonalenia zawodowego i metodycznego dla nauczycieli szkół rolniczych

Przejęcie części szkół rolniczych przez resort rolnictwa pozwoliło na powołanie, jeszcze w 2007 r. Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej, ogólnopolskiej placówki doskonalenia nauczycieli. Objęła ona doskonaleniem metodycznym i zawodowym nauczycieli

uczących w szkołach prowadzonych przez Ministra Rolnictwa. Powinna także organizować doskonalenie zawodowe nauczycieli pracujących w szkołach samorządowych. Wymaga to uruchomienia stałego finansowania z budżetu krajowego oraz ze środków unijnych, co powinno zapewnić rozwój KCER.

06.06. Wprowadzenie mechanizmów Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego

W celu przyczynienia się do osiągnięcia celów EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa należy utworzyć Sieć EPI umożliwiającą nawiązywanie kontaktów między grupami operacyjnymi, służbami doradczymi i badaczami zajmującymi się wdrażaniem działań ukierunkowanych na innowacje w rolnictwie. Cele EPI stanowią:

- promowanie szybszego i szerszego zastosowania innowacyjnych rozwiązań w praktyce,
- tworzenie wartości dodanej przez zwiększenie absorpcji i efektywności instrumentów związanych z innowacyjnością i wzmocnienie synergii między nimi,
- wypełnianie luki poprzez lepsze powiązanie badań z praktycznym rolnictwem.

Realizacją innowacyjnych projektów w kontekście EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa powinny zająć się grupy operacyjne zrzeszające rolników, badaczy, doradców, przedsiębiorstwa i inne podmioty zainteresowane innowacyjnością w sektorze rolnym, z gwarancją, że wyniki takich projektów przyniosą korzyść całemu sektorowi, to wyniki te należy rozpowszechniać.

Cel obejmuje następujące zadania:

06.06.01. Lepsze łączenie badań i praktyki rolnej

Opracować program współpracy rolników z naukowcami, opracować system wizyt naukowców w gospodarstwach rolnych, przyjazne wizytacje, doradztwo na miejscu u rolnika w praktyce, seminaria w małych grupach w gminach czy powiatach, tak zorganizowane, aby jak najbardziej skrócić czas rolnika w dotarciu do najnowszej wiedzy oraz aby specjalista naukowiec współpracował bezpośrednio z rolnikiem i był zainteresowany rozwojem konkretnych gospodarstw. Uczelnie rolnicze istnieją w każdym mieście wojewódzkim, dlatego też nie ma potrzeby faworyzować kadre

naukowców z konkretnie np. SGGW. Lokalne uczelnie rolnicze powinny zajmować się opieką naukową lokalnych problemów rolników.

Współpraca ma być partnerska w lokalnej społeczności i to właśnie naukowcy powinni zajmować się wymianą myśli technicznej, omawiać zauważone problemy w rolnictwie i głosić wykłady, wymieniać doświadczenia na seminariach już o zasięgu nawet krajowym czy zagranicznym. Naukowcy z uczelni i instytutów powinni bezwzględnie zostać zobligowani do „opieki” rolnictwa w swych dziedzinach naukowych. Seminaria lub seminaria robocze powinny stać się miejscem nie tylko wymiany doświadczeń, ale i tworzenia nowych pomysłów, jak unowocześnić rolnictwo, jakie innowacje wprowadzić.

Obecnie wielu naukowców nie poczuwa się do pełnienia roli twórcy dla gospodarki. A rolnictwo możemy nazwać działem gospodarki, tym bardziej, że jest powiązane i uzależnione od wielu dziedzin nauki. To właśnie naukowcy powinni być ogniwem łączącym te dyscypliny nauki, jak też naukowcy z dziedzin rolniczych powinni wskazywać, jakie inne dziedziny nauki są potrzebne do wprowadzenia skutecznie innowacji w rolnictwie.

06.06.02. Promowanie szybszego i szerszego wdrażania innowacji w praktyce rolnej

Rolnictwo nie może być wykluczone z programu PO IG. Rolnictwo jest działem, gdzie jest miejsce na współpracę, testowanie nowych technicznych pomysłów w celu usprawnienia pracy rolnika, zwiększenia zbiorów, ograniczenia strat ziarna, wody, energii.

Podmioty z branży rolnej nie mogą być wykluczane z formalnego prawa tworzenia konsorcjów i uczestniczenia w projektach, jako kwalifikowalny podmiot gospodarczy. Obecnie rolnik, mający podstawowy swój PKD, jako produkcję rolniczą był wykluczony formalnie z programu PO IG oraz ważnych dla rozwoju rolnictwa konkursów np. w Priorytecie 5: Dyfuzja Innowacji, Działanie 5.1: Wspieranie rozwoju powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym w PO IG. Niedopuszczalne jest wykluczanie podmiotów rolnych „na siłę”; opracowane programy w okresie finansowania 2007–2013 powinny być skorygowane.

W celu zwiększenia tempa unowocześniania rolnictwa poprzez wdrażanie innowacji należy mieć opracowaną dokładną analizę potencjału rolników, ich potrzeb

i oczekiwań. Rolnik sam najlepiej wie, w jakim kierunku chce rozwijać swoje gospodarstwo, ale powinien mieć natychmiast dostęp, kontakt i wsparcie od naukowca, z którym przedyskutuje swoje pomysły i naukowiec będzie swoistym opiekunem, i powinien pełnić rolę doradcy. Naukowiec mający kontakt z innymi naukowcami powinien wskazywać nisze, gdzie jest miejsce na wprowadzania innowacji technicznych. Rolnictwo w Polsce zachodniej różni się poziomem od rolnictwa w Polsce wschodniej. To naukowcy powinni nie na papierze w publikacjach, ale w praktyce odpowiadać za unowocześnianie rolnictwa, wyrównywanie zapóźnień w rozwoju. Resort nauki wraz z resortem rolnictwa powinien opracować krótką strategię odpowiedzialności dla naukowców.

06.06.03. Informowanie środowiska naukowego o potrzebach w zakresie badań w odniesieniu do praktyki rolnej

Kto ma informować? Proces przekazywania informacji powinien być powinnością zarówno ze strony naukowców jak i instytucji doradztwa rolniczego. Naukowcy sami powinni znajdować miejsce i nisze dla wprowadzania innowacji w rolnictwie, powinni sami orientować się, w jakim kierunku pracować i jakie są potrzeby rolników a swe pomysły konsultować z lokalnymi instytucjami doradztwa rolniczego przy szerokim udziale rolników. Naukowcy pracujący w dziedzinie rolnej powinni zachowywać się jak naukowcy z innych dziedzin, poszukując podmiotów gospodarczych do wprowadzenia swych wynalazków czy opatentowanych rozwiązań. Rolnik powinien być dla naukowca jak podmiot gospodarczy, a gospodarstwo rolne jak przedsiębiorstwo, gdzie jest miejsce na patentowanie czy wprowadzanie innowacji.

Naukowcy obecnie są zbyt mało aktywni. Zainteresowani są najczęściej rolą w projektach z bardzo dobrze płatnym wynagrodzeniem. Brak twórczej pracy i pełnego zaangażowania, co wynika z systemu finansowania nauki, który pozwala im na bycie „papierowymi” naukowcami, zadawalającymi się pisaniem publikacji, które odstawiane są na półkę i wiedza w nich zawarta nie ogląda światła dziennego oprócz samego twórcy lub jego najbliższych współpracowników.

System finansowania nauki, jeśli w dalszym ciągu będzie finansował naukę w takim stopniu nigdy nie wymusi aktywności naukowców do zarabiania pieniędzy w praktyce. Od naukowców należy oczekiwać podania informacji o potrzebach rolnictwa to naukowiec powinien mieć wiedzę jak jest w krajach o wyższym pozio-

mie innowacji, jakimi metodami wprowadzać innowacje w polskim rolnictwie, jak je unowocześnić. Naukowiec powinien szukać gospodarstw do przetestowania i oceny trafności swych badań. Wręcz powinien mieć „swoją rejon” gospodarstw. To właśnie naukowiec powinien być motorem rozwoju a nie rolnik szukający na własną rękę informacji o nowinkach technicznych, ponieważ i tak nie zdobędzie wszystkich a naukowiec powinien pełnić rolę „dostawcy” wiedzy.

Resort nauki wraz z resortem rolnictwa powinien opracować podobne działanie jak działanie 8.2.1 w priorytecie VIII „Wsparcie współpracy nauki z rolnictwem” do tej pory priorytet ten określano „Wsparcie współpracy nauki z przemysłem”.

Działania tego priorytetu powinni być skierowane bezpośrednio do naukowców z uczelni rolniczych takich jak uniwersytety przyrodnicze, instytuty naukowo-badawcze a z drugiej strony podmioty rolne lub samodzielni rolnicy.

I. PROGRAM OPRACOWALI:

1. **Krzysztof Jurgiel** – Przewodniczący Zespołu Rolnego PiS, Przewodniczący Sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi
2. **Janusz Wojciechowski** – Wiceprzewodniczący Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi Parlamentu Europejskiego

II. WSPÓŁPRACA:

1. **Eksperci PiS**
2. **Zespół Rolny Klubu Parlamentarnego PiS:**

Posłowie: Krzysztof Ardanowski, Robert Telus, Henryk Kowalczyk, Izabela Kloc, Zbigniew Kuźmiuk, prof. Józefa Hrynkiewicz, prof. Jan Szyszko, Zbigniew Dolata, Marek Matuszewski, Zbigniew Babalski, Dariusz Bąk, Lech Kołakowski, Gabriela Masłowska, Piotr Polak, Jan Warzecha, Sławomir Zawiślak, Wiesław Janczyk, Jacek Falfus, Szymon Giżyński, Kazimierz Gołojuch, Grzegorz Schreiber, Dorota Arciszewska-Mielewczyk, Anna Paluch, Michał Wojtkiewicz, Beata Mazurek, Zbigniew Chmielowiec, Krzysztof Lipiec, Jerzy Materna, Krzysztof Popiołek, Stefan Strzałkowski, Marek Suski, Jan Warzecha, Maria Zuba

Europosłowie: Tomasz Poręba

Senatorowie: Jerzy Chróścikowski, Wojciech Skurkiewicz, Przemysław Błaszczyk, Henryk Górski, Grzegorz Wojciechowski

Paweł Szrot, Andrzej Liss, dr Kazimierz Kujda, dr Ryszard Zarudzki, dr Roman Izdebski, dr Karol Krajewski, Stanisław Jarzyna, Sebastian Filipek-Kazimierczak, Jan Dobrzyński, Jerzy Gosiewski, Kazimierz Gwiazdowski, Krzysztof Tołwiński, Wojciech Szczepny-Zarzycki, Marek Kwitek, Lucjan Cichosz, Krzysztof Majkowski, Zdzisław Pupa, Wojciech Kędzia

Redakcja techniczna: Marcin Kamiński

Aktualizacja: Krzysztof Jurgiel, Karol Krajewski, styczeń 2014 r.

